

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**SURİYELİ MÜLTECİLERİN İL EKONOMİLERİNE
ETKİSİ: GAZİANTEP, HATAY, ŞANLIURFA, KİLİS
ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Nihayet Mehtap KÜÇÜKGÖZ

**Enstitü Anabilim Dalı: Maliye
Enstitü Bilim Dalı: Mali Hukuk**

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mehmet Emin ALTUNDEMİR

AĞUSTOS – 2019

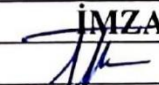
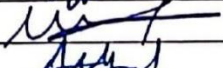

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SURİYELİ MÜLTECİLERİN İL EKONOMİLERİNE ETKİSİ:
GAZİANTEP, HATAY, ŞANLIURFA, KİLİS ÖRNEĞİ

YÜKSEKLİSANS TEZİ
NİHAYET MEHTAP KÜÇÜKGÖZ

Enstitü Anabilim Dalı: Maliye
Enstitü Bilim Dalı: Mali Hukuk

Bu tez 26/08/2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oybirliği/oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Prof.Dr.Tarık VURAL	Basarılı	
Prof.Dr.Mehmet Emin ALTUNDEMİR	Basarılı	
Prof.Dr.Aykut Hamit TURAN	Basarılı	

SAKARYA
ÜNİVERSİTESİ

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ SAVUNULABİLİRLİK VE ORJİNALLİK BEYAN FORMU

Sayfa : 1/1

Öğrencinin

Adı Soyadı	:	NİHAYET MEHTAP KÜÇÜKGÖZ
Öğrenci Numarası	:	1660Y72015
Enstitü Anabilim Dalı	:	MALİYE
Enstitü Bilim Dalı	:	MALİ HUKUK
Programı	:	☒ YÜKSEK LİSANS ☐ DOKTORA
Tezin Başlığı	:	SURİYELİ MÜLTECİLERİN İL EKONOMİLERİNE ETKİSİ: GAZİANTEP, HATAY, ŞANLIURFA, KİLİS ÖRNEĞİ
Benzerlik Oranı	:	% 13

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,

Sakarya Üniversitesi ..... Enstitüsü Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi beyan ederim.

...../20.....
Öğrenci İmza

Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez çalışması ile ilgili gerekli düzenleme tarafıma yapılmış olup, yeniden değerlendirilmek üzere .....@sakarya.edu.tr adresine yüklenmiştir.

Bilgilerinize arz ederim.

26.08/2019
Öğrenci İmza

Uygundur

Danışman
Unvanı / Adı-Soyadı: Prof. Dr. Mehmet Emin ALTUNDEMİR

Tarih: 25.09.2019

İmza:

Enstitü Birim Sorumlusu Onayı

KABUL EDİLMİŞTİR

REDDEDİLMİŞTİR

EYK Tarih ve No:

ÖNSÖZ

Bu tezin yazılması aşamasında, çalışmamı sahiplenerek titizlikle takip eden danışmanım Prof. Dr. Mehmet Emin ALTUNDEMİR' e değerli katkı ve emekleri için içten teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım. Bu aşamalara gelmemizde büyük katkı ve emekleri olan Maliye Bölümü hocalarına Sosyal Bilimler Enstitüsü idari personeline, savunma sınavından teslim sürecine kadar bana görüş ve önerileri ile destek olan Prof. Dr. Aykut Hamit TURAN ve Prof. Dr. Tarık VURAL' a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Buralara gelmemi sağlayan bana nefes, yaşam, hayat olan canımın canı annem Neslihan Topalfakıoğlu ve Mehmet Emin Topalfakıoğlu' na, hayatta ki en büyük şansım olan canım kız kardeşlerim Merve Abbasoğlu, Ayşenur Topalfakıoğlu ve Nilay Topalfakıoğlu' na, eniştem Halil ABBASOĞLU' na her zaman destekçim oldukları için teşekkür ederim.

Yüksek lisans yolculuğumun başında hayatıma dâhil olan her konuda her zaman sorgusuz ve sonsuz sevgi ile bana destek olan canım eşim Mehmet KÜÇÜKGÖZ' e teşekkür ederim.

Her zaman var olduklarını bildiğim Kocaeli'ndeki ailem Zekiye Pir, Sennur Pir, Sevgi Pir, Ayşe Pir, Bağdagül Çiçek ve Güzel ailesine teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmamın istatistik kısmında bana yol gösteren ve desteklerini hiç esirgemeyen hocalarım Gaziantep Üniversitesi öğretim üyeleri Prof. Dr. Birgül Özçirpıcı ve Dr. Öğr. Üyesi Serkan Gürgül' e sonsuz teşekkür ederim.

Çalışmamın teslim sürecinde yardımlarını esirgemeyen ve beni destekleri ile yalnız bırakmayan Yüksek lisans arkadaşım Muhammed Nazım NUR'a sonsuz teşekkür ederim.

Son olarak, araştırmamın tamamlanmasında en önemli payı olan Gaziantep, Hatay, Kilis, Şanlıurfa esnafına teşekkür ederim.

Nihayet Mehtap KÜÇÜKGÖZ

26.09.2019

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
KISALTMALAR	iv
TABLOLAR LİSTESİ	v
ŞEKİLLER LİSTESİ	vii
ÖZET	viii
SUMMARY	ix
GİRİŞ	1
BÖLÜM 1: ULUSLARARASI GÖÇ ve MÜLTECİ KAVRAMLARI İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER	3
1.1. Uluslararası Göçe Kavramsal Bakış.....	3
1.2. Uluslararası Göçün Nedenleri.....	5
1.2.1. Ekonomik Nedenlerle Gerçekleştirilen Göçler.....	5
1.2.2. Toplumsal Nedenlerle Gerçekleştirilen Göçler.....	6
1.2.3. Doğal Nedenlerle Gerçekleştirilen Göçler.....	6
1.2.4. Siyasi Nedenlerle Gerçekleştirilen Göçler.....	6
1.2.5. Güvenlik Nedenleriyle Gerçekleştirilen Göçler.....	7
1.3. Uluslararası Göçün Çeşitleri.....	7
1.3.1. İç Göçler ve Dış Göçler.....	7
1.3.2. Zorunlu-Gönüllü Göç.....	9
1.3.3. Sürekli-Mevsimlik Göçler.....	9
1.3.4. Geçici-Kalıcı Göç.....	10
1.3.5. Yasal-Yasadışı Göç.....	10
1.3.6. Bireysel-Kitlesele Göç.....	10
1.3.7. Beyin Göçü-İşçi Göçü.....	11
1.3.8. Mübadele Göçleri.....	12
1.4. Uluslararası Göç Hareketlerinin Getirdiği Sorunlar.....	12
1.4.1. Eğitim Sorunu.....	12
1.4.2. Güvenlik Sorunu.....	14
1.4.3. Ekonomik Sorunlar.....	15
1.4.4. Sağlık Sorunu.....	16
1.5. Sağlanan Haklar Açısından Göçler.....	17
1.5.1. Ekonomik Açıda Haklar.....	17

1.5.2. Hukuki Açıdan Haklar	18
1.5.3. Çalışma İzni Açısından Haklar	19
1.6. Mülteci, Sığınmacı, Göçmen Kavramları	20
1.7. Yıllar İtibariyle Türkiye’ de Yaşanan Göç Hareketleri ve Göçün Yönetilmesiyle İlgili Düzenlemeler.....	23

BÖLÜM 2: SURİYELİ MÜLTECİLERİN EKONOMİK ETKİLERİ 27

2.1. Türkiye-Suriye İlişkileri Hakkında Genel Bilgiler	27
2.1.1. Türkiye-Suriye İlişkileri	27
2.1.2. Suriye’ de İç Savaşın Başlaması.....	28
2.1.3. Suriye Tarafından Başlayan Göç Hareketleri	28
2.1.4. Yıllar İtibariyle Suriyeli Mülteci Sayısı.....	29
2.2. Suriyeli Mültecilerin Ekonomik Etkileri	31
2.2.1. Suriyeli Mültecilere Yönelik Dış Ekonomik Destekler ve 3RP Mali Yardım Programı	31
2.2.2. Türkiye Tarafından Suriyeli Mültecilere Yapılan Yardımlar ve Ekonomik Etkileri... 40	
2.2.3. Türkiye'deki Mülteciler İçin AB Mali Yardım Programı	44
2.3. Suriyeli Mültecilerin İl Ekonomilerine Etkileri.....	47
2.3.1. Suriyeli Mültecilerin Kilis İl Ekonomisine Etkileri.....	47
2.3.2. Suriyeli Mültecilerin Şanlıurfa İl Ekonomisine Etkileri.....	48
2.3.3. Suriyeli Mültecilerin Hatay İl Ekonomisine Etkileri	49
2.3.4. Suriyeli Mültecilerin Gaziantep İl Ekonomisine Etkileri	49

BÖLÜM 3: YAŞANAN GÖÇLERİN İLLER EKONOMİSİNE ETKİSİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA 51

3.1. Araştırmanın Modeli	51
3.2. Evren ve Örneklem.....	51
3.3. Veri Toplama.....	51
3.4. Anket Bulguları ve Değerlendirme	51
3.5. Ekonomik Faaliyetlerle İlgili Sorular	53
3.6. Vergisel Ödevler ve Devlet Destekleri İle İlgili Görüşler	61
3.7. Türk Esnafa Uygulanan Anket Çalışmasının Tek Faktörlü Varyans Analizi.....	67
3.7.1. Ekonomik Faaliyetlere İlişkin Tek Faktörlü Varyans Analizi.....	67
3.7.2. Vergisel Ödevler ve Devlet Desteklerine İlişkin Tek Faktörlü Varyans Analizi.....	71
3.8. Suriyeli Mülteciler ile Yapılan Mülakatın Değerlendirilmesi	74
3.9. Anket ve Mülakat Sonuçlarının Değerlendirmesi	81

SONUÇ	84
KAYNAKÇA.....	87
EKLER	95
ÖZGEÇMİŞ.....	128

KISALTMALAR

3RP	: Bölgesel Mülteci Ve Dayanıklılık Planı
AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AFAD	: Afet Ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
BM	: Birleşmiş Milletler
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
CRRF	: Comprehensive Refugee Response Framework
DAFI	: Birleşmiş Milletler Burs Programı
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
MADADF	: Suriye Krizine Müdahale İçin Ab Bölgesel Güven Fonu
STK	: Sosyal Toplum Kuruluşu
T.C	: Türkiye Cumhuriyeti
UNCHR	: UNCHR
YÖK	: Yüksek Öğretim Kurumu
YUKK	: Yabancılar Ve Uluslararası Koruma Kanunu

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Lisans Derecesine Sahip Bireylerin Cinsiyete Göre Payı	14
Tablo 2: Barınma Merkezlerinde Mart 2016 İtibariyle;	14
Tablo 3: Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler Sağlık Hizmetlerinde Yararlanma Durumu	17
Tablo 4: Göçmen, Mülteci, Mültecilik, Geçici Koruma.....	23
Tablo 5: Suriyeli Misafirlerin Suriye’den Ayrılış Nedenleri.....	29
Tablo 6: Suriyeliler İl Nüfusu İle Karşılaştırma	30
Tablo 7: Göç Proje İstatistikleri.....	32
Tablo 8: Uluslararası Komisyon Tarafından Kabul Edilen Suriye Krizinin Finansman Karşılığı	33
Tablo 9: 3RP Mali Özeti (2019-2020).....	34
Tablo 10: 2019 yılı Fonlama Gereklilikleri	35
Tablo 11: 3RP Mali Özeti (2018-19 ve öncesi).....	35
Tablo 12: ILO Tarafından Uygulanan Projeler	39
Tablo 13: Türkiye Toplumunun Suriyeli Sığınmacıların Ekonomik Etkilerine Yönelik Algılarının Araştırılması.....	43
Tablo 14: Üye Ülkelerin Türkiye’ye Sağladığı Yardım Miktarları (milyon €).....	45
Tablo 15: Ankete Katılan Esnafın Cinsiyet Dağılımları	51
Tablo 16: Ankete Katılan Esnafın Yaş Aralığı Dağılımları	52
Tablo 17: Ankete Katılan Esnafın Eğitim Durumları.....	52
Tablo 18: Ankete Katılan Esnafın Bulunduğu İllere Göre Dağılımı.....	52
Tablo 19: Ankete Katılan Esnafın Gelir Durumuna Göre Dağılımı.....	53
Tablo 20: Suriyelilerin İş Yeri Açması Gelirimi Azaltmıştır.	53
Tablo 21: Suriyeliler Yerel Halktan Alışveriş Yapmamakta Kendi Uyuşuna Bağlı Kişilerden Alışveriş Yapmaktadır.	54
Tablo 22: Suriyeli Mültecilerin Ekonomiye İstihdam Sağlayarak Olumlu Katkı Sağladığını Düşünüyorum.	54
Tablo 23: Suriyeliler İçin Yapılan Yardımlar Ekonomik Hayatı Canlandırmaktadır. ..	55
Tablo 24: Suriyelilerin düşük ücretle ve sigortasız çalışması üretim maliyetlerini azaltmıştır.	55
Tablo 25: Yaşadığım İldeki Ekonomi Suriyelerle Hareketlenmiştir.	56
Tablo 26: Suriyelilerle Birlikte Konut Kira Bedellerinde Artış Olmuştur.	56
Tablo 27: Suriyelilerle Birlikte İşyeri Kira Bedellerinde Artış Olmuştur.	56

Tablo 28: Ekonomik Hayatın Suriyelilerin Ülkelerine Dönmesiyle Hareketleneceği Düşünüyorum.	57
Tablo 29: Suriyelilere Yapılan Yardımlar Ekonomiyi Olumsuz Etkilemektedir.	57
Tablo 30: Suriyelilere Yapılan Yardımlar Ekonomiyi Olumlu Etkilemektedir.	58
Tablo 31: Suriyelilerin Ülkemize Gelmesiyle Döviz Kurlarında Artışlar Olmuştur.	58
Tablo 32: Suriyeli Zanaatkârlar İş Gücü Fiyatlarını Aşağı Çekmektedir.	59
Tablo 33: Suriyeli Zanaatkârlar Piyasada Rekabeti Arttırmaktadır.	59
Tablo 34: İç Savaşla Birlikte Sınır Ticareti Azalmıştır.	60
Tablo 35: Suriyelilerle Birlikte İşsizlik Azalmıştır.	60
Tablo 36: Suriyeliler Şirketler Kurarak Ekonomiye Destek Vermektedir.	61
Tablo 37: Suriyelilerle Birlikte İşsizlik Azalmıştır.	61
Tablo 38: Suriyelilerin Vergi Ödediğini Düşünmekteyim.	62
Tablo 39: Sigortasız Ve Düşük Ücretle Suriyeli Çalıştırmaktayım.	62
Tablo 40: Çalıştırdığım Suriyeli İşçi Kayıtlarını E-Devlet Üzerinden Yaptırmaktayım.	62
Tablo 41: Vergisel Ödevlerimden Suriyelilerin Vergi Ödememesi Yüzünden Kaçınmaktayım.	63
Tablo 42: Ödediğim Vergiler Suriyeliler Sayesinde Olumlu Yönde Etkilenmiştir.	63
Tablo 43: Ödemem Gereken/Ödediğim Vergiler Suriyeliler Birlikte Ertelenmiştir.	64
Tablo 44: Uluslararası Yardımlar Ekonomiyi Olumlu Etkilemektedir.	64
Tablo 45: Devlet Tarafından Yerel Halka Verilen Destekler İçin Gerekli Şartların Ağır Olduğunu Düşünüyorum.	65
Tablo 46: Yapılan Yardımlar Ve Tarafıma Sağlanan Destekler Ekonomiye Olumlu Yansımaktadır.	65
Tablo 47: Suriyelilere Yapılan Sosyal Ve Ekonomik Yardımlar Tarafımıza Yapılmamaktadır.	66
Tablo 48: Devlet Ve Uluslararası Kuruluşlar Tarafından Yapılan Suriyelilere Yapılan Yardımlar Ekonomiyi Canlandırmaktadır.	66
Tablo 49: Suriyelilere Yapılan Ekonomik Yardımların Türk Esnafa Da Yapılması Gerekmemektedir.	67
Tablo 50: Ekonomik Faaliyetlere İlişkin Tek Faktörlü Varyans Analizi	68
Tablo 51: Vergisel Ödevler ve Devlet Desteklerine İlişkin Tek Faktörlü Varyans Analizi	72

ŞEKİLLER LİSTESİ

Grafik 1: Mülteci Sayısı	30
Grafik 2: Yardımlar ve Dağılımı.....	40
Grafik 3: Öncelikli Alanlara Göre Fonun Dağılımı	46
Grafik 4: Ticaret Odasına Kayıtlı Suriye Uyruklu Firma Sayısı.....	49

Sakarya Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Özeti

Yüksek Lisans	☒	Doktora	☐
Tezin Başlığı: Suriyeli Mültecilerin İl Ekonomilerine Etkisi: Gaziantep, Hatay, Kilis, Şanlıurfa Örneği			
Tezin Yazarı: Nihayet Mehtap KÜÇÜKGÖZ		Danışman: Prof. Dr. Mehmet Emin ALTUNDEMİR	
Kabul Tarihi: 26.08.2019		Sayfa Sayısı: ix (ön kısım)+128 (tez)	
Anabilim Dalı: Maliye		Bilim Dalı: Mali Hukuk	
<p>2010 yılında Tunus Bölgesinde başlayan ve Ortadoğu da Arap Baharı olarak adlandırılan iç savaş 2011 yılında Suriye Bölgesinde şiddetini arttırmıştır. Yaşanan bu buhran sırasında ülkemiz kapılarını Suriye vatandaşlarına açmıştır. Ülkemize yasal ve yasal olmayan yollardan başlayan mülteci akımından en çok sınır bölgesinde yer alan şehirler etkilenmiştir. Bu şehirlerden olan Gaziantep, Hatay, Şanlıurfa ve Kilis, Suriyelilerle iç içe yaşamaya başlamış; kültürel, ekonomik ve sağlık gibi çeşitli alanlarda etkileşimlere girmiştir. Halk zamanla Suriye vatandaşlarının işyeri açmasına tepki göstermeye başlamıştır. Halk üzerinde oluşan Suriye vatandaşlarının vergi ödememesi algısı üzerine Türk Vatandaşların vergileme sürecine bakışları değişmiştir.</p> <p>Çalışmada Kilis, Hatay, Gaziantep ve Şanlıurfa illerinde yüz yüze görüşme yöntemi ile Ekonomik Faaliyetlerle İlgili Sorular ile Vergisel Ödevler ve Devlet Desteklerine yönelik sorular içeren anket soruları esnaflara yöneltilmiştir. Bu illerde Suriyeli Mültecilerin vergileme süreçlerine olan görüşleri de incelenmeye çalışılmıştır. Devlet ve uluslararası kuruluşlar tarafından verilen destekler de ulaşılabilir yasal verilerle çalışmada ele alınmıştır. Araştırmaya katılanların tanımlayıcı özellikleri için frekans ve yüzde analizinden yararlanılmıştır. İller düzeyinde ekonomik faaliyetlerle yönelik sorular ile vergisel ödevler ve Devlet Desteklerine olan soruların cevaplarına ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi için SPSS programı ile Crosstabs, One Way Anova ve Kruskal Wallis-H testleri kullanılmıştır.</p>			
Anahtar Kelimeler: Suriyeli Mülteciler, Vergisel Ödevler, Kamu Harcamaları, Ekonomik Etkiler			

Sakarya University
Institute of Social Sciences Abstract of Thesis

Master Degree	☒	Ph.D.	☐
Title of Thesis: The Impact of Syrian Refugees on Provincial Economies: The Case of Gaziantep, Hatay, Kilis and Şanlıurfa			
Author of Thesis: Nihayet Mehtap KÜÇÜKGÖZ		Supervisor: Prof. Dr. Mehmet Emin ALTUNDEMİR	
Accepted Date: 26.08.2019		Number of Pages: ix (pre text)+128 (main body)	
Department: Public Finance			
<p>The civil war, which started in Tunisia in 2010 and is called the Arab Spring in the Middle East, increased its violence in Syria in 2011. During this crisis, our country opened its doors to Syrian citizens. The refugee movement that started legally and illegally in our country has mostly affected the cities in the border region. Gaziantep, Hatay, Şanlıurfa and Kilis, which are among these cities, started to live with Syrians, and have interacted with them in various fields such as cultural, economic and health fields. Over time, the people have begun to react to the starting of Syrian citizens' businesses. Upon the perception of the public that Syrian citizens not paying taxes, Turkish citizens' perception of taxation process has changed. In this study, questionnaires including questions related to economic activities, tax assignments and government supports were directed to the tradesmen in the provinces of Kilis, Hatay, Gaziantep and Şanlıurfa by face-to-face interview method. The views of the Syrian refugees on the taxation processes in these provinces have also been tried to be examined. Supports provided by the state and international organizations have also been discussed in the study with accessible legal data. Frequency and percentage analysis have been used for the descriptive characteristics of the participants. SPSS program and Crosstabs, One Way ANOVA and Kruskal Wallis-H tests have been used to evaluate the opinions about the questions related to economic activities at the provincial level and the answers to the questions related to tax-related duties and State Supports</p>			
Keywords: Syrian Refugees, Tax-related Duties, Public Expenditures, Economic Impacts			

GİRİŞ

Araştırmanın Konusu

2011 yılında başlayan ve uluslararası düzeyde Arap Baharı olarak adlandırılan Suriyeli mülteci hareketleri ekonomik, siyasi, kültürel ve toplumsal olarak ülkemizi etkilemiştir. Suriye tarafından başlayan göç akışlarının hızlı ve sürekli olması, ülkemizdeki sosyal ve ekonomik durumun Suriyeliler yüzünden kötüye gittiği algısını ortaya çıkarmıştır. Ancak dış ülkelerden gelen yardımlar, Suriyelilerin kendi ülkelerinden getirdikleri döviz ve altınlar ülkedeki sıcak para akışını hızlandırmıştır. Özellikle sınır kentlerinde halkın işyeri kurması, farklı iş sektörlerine olanak sağlamıştır. Sınır kentlerde ülkeye dönüşlerin devam etmesi ise ticarete farklı boyutlar kazandırmıştır. Göçün ilk yıllarında Türk esnaflar ile ortaklıklar kurulmuştur. Zamanla Suriyelilerin işyeri açmaları durumu söz konusu olmuş ve Türk esnaf ile olan ortaklıklar ise son bulmuştur. İşyeri açan Suriyeliler kendi uyruğundaki kişilere iş olanakları sağlamış, Türk esnafı ise farklı iş olanaklarına yöneltmiştir. Yaşanan bu göçlerin özellikle sınır illerine olan sosyal, ekonomik, kültürel etkileri diğer illere göre daha fazla olmuştur. Halk göçün ilk başladığı yıllarda kucakladığı Suriyelileri ilerleyen zamanlarda tehlike unsuru olarak görmeye başlamıştır. Özellikle Suriye vatandaşlarının kendi uyruğuna bağlı esnaflardan alışveriş yapması Türk esnafın tepkisine yol açmıştır. Devlet desteklerinin bu dönemde artması illerin ekonomisi canlandırırken, Suriyelilerin vergi ödemiye yanlılığı ise artmıştır. Halk zamanla Suriyelileri istememeye başlamıştır. Çalışmamız kapsamında Suriyelilerin ve Türk esnafın vergileme süreçleri ve ekonomik faaliyetlerle ilgili görüşleri incelenmeye çalışılacaktır.

Araştırmanın Amacı

Suriye vatandaşlarının ülkemizde işyeri açması sonucu halk tarafından oluşan Suriye vatandaşlarının vergi ödememe algısı üzerine Gaziantep, Hatay, Şanlıurfa ve Kilis illerinde yaşayan Türk esnafının Ekonomik Faaliyetlerle İlgili Sorular ile Vergisel Ödevler ve Devlet Desteklerine yönelik görüşleri değerlendirilecektir. Çalışma kapsamında devlet desteklerine ve uluslararası kuruluşlar tarafından sağlanan desteklere de ulaşılabilir verilerle değinilecektir. Çalışmada Suriye Uyraklı vatandaşların da vergileme sürecine bakışları incelenmeye çalışılacaktır.

Araştırmanın Önemi

Suriyeli mültecilerin Gaziantep, Hatay, şanlıurfa, Kilis halkı üzerindeki idari, siyasi, sağlık, toplumsal ve ekonomik etkileri üzerinde durulmuştur. Bu çalışmada halkın ekonomik durumu ve Suriyeli mültecilerin Türk esnafları nasıl etkilediği üzerinde durulacaktır. Çalışmamızda devlet desteklerine ve bu desteklerin il ve ülke ekonomilerine etkisi de değerlendirilmeye çalışılacaktır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Çalışma Gaziantep, Hatay, şanlıurfa, Kilis esnafı ve burada yaşayan Suriyeli Mültecilerle sınırlı tutulacaktır.

Araştırmanın Hipotezleri;

H₁: Devlet Suriyeli Mültecilere vergi yükümlölüğü getirmemiştir.

H₂: Suriyeli Mültecilerin vergisel ödevlerinin olmaması, esnafın vergisel ödevlerinden kaçmasına neden olmaktadır.

H₃: Suriyeli Mülteciler İl Ekonomilerine olumlu katkı sağlamaktadır.

Araştırmanın Yöntemi;

Çalışmada mülakat yöntemi, anket yöntemi, gözlem yöntemi kullanılacaktır. Çeşitli kurum kuruluş ve devletler tarafından verilen desteklere ulaşılabilir veriler çerçevesinde değerlendirilecektir.

BÖLÜM 1: ULUSLARARASI GÖÇ ve MÜLTECİ KAVRAMLARI İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

Göç; insanlık tarihi kadar eski bir olgudur. Çalışmanın bu bölümünde göç/ uluslararası göç kavramına, göçün nedenlerine, göç çeşitlerine, göçün getirdiği sorunlara, göçün sağladığı haklara, mülteci, göçmen ve sığınmacı kavramlarına yer verilecektir.

1.1. Uluslararası Göçe Kavramsal Bakış

Türk Dil Kurumu göç olgusunu; bir ülkeden başka bir ülkeye, ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bir yaşam alanından başka bir yerleşim alanına insanların veya insan topluluklarının gitme işi, taşınma işi olarak tanımlanmıştır.

Göç, insanların doğal, toplumsal, ekonomik ve siyasi sebeplerle yer değiştirme olayıdır. İnsanın ortaya çıkmasıyla birlikte ortaya çıkmış olan göç, devletlerin ve toplumların en önemli ve değişmez gerçeklerinden biridir. Göç olgusunun tarihsel sürecine bakıldığında değişik şekil ve yöntemlerle gerçekleşmiştir (Eraldemir, 2013:1). Göçler; ülkelerin sosyo-kültürel yapılanmalarını, göçmenlerin uyum süreçleri ve bu süre zarfında yaşadıkları güçlükler göç eden ve göç alan yerleri etkilemektedir (Kaya 2008: 150).

Uluslararası Göç Örgütü'ne göre göç kavramı, uluslararası bir ülke sınırını aşmak ya da bir devlet sınırları içerisinde kişilerin yer değiştirme olayı olarak tanımlanabilir. Göçler; yapısı, süresi, nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir (Uluslararası Göç Örgütü, 2009: 22).

Yaşadığı çevre koşulları değişen ve ihtiyaçlarını karşılamakta zorluk çeken bireyler, göç sürecini başlatmaktadır. Başlayan bu süreç sırasında kişinin sadece yaşadığı çevre ve yaşam koşulları değişmekte olmayıp, yaşam şartları, kültürleri ve olaylar karşısındaki tutumları değişiklik göstermektedir (Tüfekçi, 2002: 2). Bu açıdan göç; bireylerin yaşamlarının ve bakış açılarının çeşitli nedenlerle değişimi ile başlayan, kişinin yer değiştirilmesi ile devam eden ve kişinin gittiği yere entegrasyon sürecinin olumlu ve olumsuz yönleri ile üstlenen kişinin hareketidir (Demirel, 2004: 7).

Uluslararası göç; kişilerin daimi ya da geçici bir şekilde, yerleşmek üzere başka bir ülkeye (Uluslararası Göç Örgütü, 2009: 59) bireysel ya da kitlesel olarak ülkenin sınırları dışına çıkmasıdır. Uluslararası göç; genellikle daha az gelişme göstermiş ülkelerden çok gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelere olmaktadır. Uluslararası göç hareketlerinin birçok nedeni olmakla birlikte ekonomik, siyasi, doğal afetler, kuraklık, salgın hastalıkları, savaş, sıkıyönetim, beyin göçleri, daha iyi yaşam standartları, eğitim gibi nedenlerle olmaktadır. Teknolojinin hızla ilerlemesi ve iletişim kaynaklarının artması uluslararası göçü hızlandırmaktadır.

Uluslararası göç sorunu, 20. Yüzyılın sonlarından itibaren gündemde devamlı kaldı. Göçlere neden olan; insan haklarının ihlali, siyasi çekişme ve tutarsızlıklar, baskıcı politikalar, iç savaşlar ve etnik kavgalar, iş gücü talebindeki azalma, ekonomik sorunlar, coğrafi şartların yetersizliği ve yaşamını yitirme kaygısı içinde olan ve bu sebeple buldukları yerden kaçan insanlar daha iyi yaşam standartlarına ulaşabilmek amacıyla düşük ücretli işçi emeğine gereksinim duyan Batı ülkelerine çevirmiştir. Bu konuda iletişim araçları sayesinde yaşam şartlarının gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerde daha cazip görünmesi önemli rol oynamaktadır (Danış 2004: 1). Uluslararası göç, kişinin yaşamını devam ettireceği farklı bir ülkede hızlı bir şekilde uyum sağlama yani asimile olması gibi kolay bir bireysel hareket olarak düşünülmemelidir. Toplumsal değişimlerin sebep olduğu göç; çok taraflı bir eylemdir. Göç; hem veren hem de alan ülkedeki toplumların tamamını etkiler (Bal ve Akbulut 2008: 29).

Uluslararası zorunlu göç de otoriter/totaliter siyasal rejim modellerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Otoriter/totaliter siyasal rejimlerle yönetilen ülkelerde meydana gelen yolsuzluk, insan hakları ihlalleri, yoksulluk, illegal yapıların artış göstermesi, devlet içerisinde kanunsuzluğun yaygınlaşması, kamusal hizmetlerin yetersizliği, etnik ve din temelli çatışmalar ve iç savaş gibi etmenler, toplumsal sorunları da beraberinde getirmektedir (Em ve diğerleri, 2017: 44).

Uluslararası işbirliğini geliştiren ülkeler göçün uluslararası alanlarda kayıt altında tutulmasını ve uluslararası düzeyde ortak hareket etmenin geliştirilmesi için diğer ülkelerle işbirliği yapmışlardır. Bu işbirliği bazen çok ülke taraflı, bazen iki ülke taraflı bazen de bölgesel nitelikli olabilmektedir (Kara 2015: 62).

İç göçleri dış göçlerden ayıran en temel özellik ise; iç göçlerde nüfus sayısında azalma olmazken dış göçlerde ülke nüfusunda azalma söz konusudur (Meral, 2016: 17).

Akademik çevrelerde; ulusal ve uluslararası düzeyde göç olgusunun göç alan ve veren ülkeler çerçevesinde son zamanlarda ekonomik, politik ve göç-kalkınma ilişkisinin incelendiği gözlemlenmiştir. Bu bağlamda yapılan çalışmalarda göç-gelişim ilişkisine yönelik; bazı dönemler iyimser dönemler ise kötümser yaklaşımlar egemenlik göstermiştir. 1950-1970 döneminde göç-kalkınma ilişkisinde kötümser bir bakış hâkimdir. 1990 ve 2000’li yıllara bakıldığında beyin göçü, işçi dövizleri gibi nedenlerden dolayı uluslararası göçün olumlu etkilerinin ön plana çıkarıldığı görülmektedir. Günümüzde yeniden gündeme gelen göçe yönelik iyimser yaklaşımların göç ile ilgili kötümser yaklaşıma uygun ortamı hazırladığı görülmektedir. Örneğin; son zamanlarda kalkınma-göç ilişkisinde olumlu bakış açılarının eksikliklerini ve yetersizlik düzeylerini ön plana çıkaran çalışmalar yapılmaktadır. Göç-kalkınma ilişkisine yönelik değerlendirmeler bilimsel çalışmalar yanında ekonomik konjonktür (daralma ve genişleme dönemleri) ve ekonomik-politik koşullardan etkilenmektedir. Genele bakıldığında ülkelerin gelişme dönemlerinde göçün olumlu ekonomik etkileri, daralma dönemlerin de ise olumsuz etkileri üzerinde durulmaktadır (Aktaş, 2014: 44).

1.2. Uluslararası Göçün Nedenleri

Çalışmanın bu bölümünde çeşitli nedenlerle gerçekleştirilen göçün nedenleri üzerinde durulacaktır. Göçün nedenleri; ekonomik nedenlerle göçler, toplumsal nedenlerle göçler, doğal nedenlerle göçler, siyasi nedenlerle göçler ve güvenlik nedenleriyle göçler başlıkları ile değerlendirilecektir.

1.2.1. Ekonomik Nedenlerle Gerçekleştirilen Göçler

Ekonomik nedenlerle göçler; genellikle işsizlik sorunuyla karşı karşıya kalan bireyin daha büyük şehirlere iş bulmak amacıyla yaptığı göçlerdir. Bu göç ülke bazında da olabilir. Enflasyon, işsizlik ekonomik buhran gibi nedenlerle ülke de değiştirebilir.

Göçün ekonomik etkilerinin en çok hissedildiği piyasalardan birisi de işgücü piyasalarıdır. Göç hareketliliği, göç alan ve veren bölgelerin emek piyasasını ve buna bağlı olarak ücret seviyesini aşağı yönde etkilemektedir (TCMB, 2017).

Arap Baharının ekonomik nedenlerine bakacak olursak; gıda fiyatlarındaki artış, kişilerin işsiz kalması, yaşam koşullarının yetersizliği, yönetim kadrosunda olanların ekonomik kaynakları çıkarları doğrultusunda kullanılması, ülke gelirlerinin ülke yurttaşlarının yararına kullanılmaması gibi konular da Arap Baharı' nın ekonomik nedenlerini oluşturmaktadır (Memiş, 2015: 52).

1.2.2.Toplumsal Nedenlerle Gerçekleştirilen Göçler

Toplumsal nedenlerle göçler; kişiler veya gruplar arasında çıkan din, dil, hayat tarzı ve kültürel kaynaklarla oluşan göç türüdür. Bu göç türünde kişi yerleştiği diğer yere de kültürlerini taşımakta ve buranın kültürü ile bir araya gelmektedirler. Bu bağlamda göç eden kişi veya gruplar yeni bir toplumsal yapı oluşturmaktadır (Tümtaş, 2016: 1353) Toplumsal nedenlerle yaşanan göçlerde kişi veya gruplar arasında çeşitli nedenlerle anlaşmazlıklar ortaya çıkmaktadır.

1.2.3.Doğal Nedenlerle Gerçekleştirilen Göçler

Doğal nedenlerle göçler; yaşanan ortamda meydana gelen afet olaylarından dolayı yaşanan göçlerdir. Bu göç türünde kişinin çevre ile olan uyumu ve ekolojik düzeni bozulmaktadır.

Depremler, iklim değişiklikleri, volkanik püskürmeler, kuraklık, küresel ısınma, enerji kaynakları ve nükleer silahlar göçün en önemli nedenlerindedir. Yağışların fazla olması, yangınlar, fırtına, tsunami olayları gibi nedenler kişilerin yaşam alanının kısıtlanmasına ve kişiyi yeni yerlere göç etmeye yöneltmiştir (Günay ve diğerleri, 2017: 41).

Doğal nedenlerle göçler özellikle insanoğlunun yerleşik hayata geçmeden önce karşılaştığı zorlu kış koşulları, salgın hastalıklar sırasında ortaya çıkmıştır

1.2.4.Siyasi Nedenlerle Gerçekleştirilen Göçler

Siyasi nedenlerle yaşanan göçler; savaş, sıkıyönetim, mezhep çatışmaları, iç savaş gibi nedenlerle kişilerin göç etmesidir. Siyasal göç; çeşitli sebeplerle bir araya gelen insan gruplarının etnik çatışmalar ve dinsel unsular gibi sebeplerle üstünlük kurma çabası ve beraberinde gelen çıkarları içermektedir (Sayın, 2010: 133).

Türkiye, fiziki şartlarının oluşturduğu olumsuzluklar sebebiyle sınır güvenliğine yönelik sorunların yaşandığı bir ülkedir (Kaya, 2013: 8). Özellikle doğu ve güneydoğu sınırlarının dağlık bir yapıda bulunması ve komşu ülkeler ile yaşanan siyasal sorunların sebebi ile bölgenin sınır güvenliğini sağlamak, Türkiye açısından oldukça zor olmuş, bu da bölgeden göçlere neden olmuştur. Ortaya çıkan bölgesel istikrarsızlıklar ve gruplar arasındaki ekonomik eşitsizlikler (Sayın, 2010: 133) de siyasal nedenlerden dolayı çıkan göç hareketlerindedir.

1.2.5. Güvenlik Nedenleriyle Gerçekleştirilen Göçler

Bu göç türünün ortaya çıkmasında iç karışıklık, iç savaş, baskı, güvensizlik ortamı, hayat şartları, gelir seviyesindeki azalma vb. sorunlar gösterilmektedir. Bazı ülkeler göçü uluslararası bir güvenlik tehdidi olarak görmüşlerdir. Bu sebeplerle göç ve güvenlik birbirleri ile ilişkili olarak değerlendirilmiş olup; göç ile ilgili daha çok denetleyici ve engelleme amacıyla politikalar geliştirilmektedir (Gök, 2016: 65). Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde 1980-1990 yıllarından sonra güvenlik sorunlarının artması, göçü hızlandırmış olup; göç alan bölgenin sosyo-kültürel yapısını önemli ölçüde etkilemiştir (Tuzcu ve Bademli, 2014: 58).

Göçü ilk hareketlendiren ve büyüten neden iç savaşın Suriye’de başlaması ile birlikte güvenliğin ortadan tamamen kalkması olmuştur. Yaşanan güvensizlik ortamı ve büyüyen iç savaş; zulümler, katliamlar gibi nedenlerle insanlar önce can sağlığını koruyabileceği güvenli yerlere göç etmiş daha sonraki dönemlerde ise; ekonomik, kültürel, siyasal ve sosyal açıdan daha iyi yaşam koşulları aramaya ve bu ülkelere göç etmeye çalışmıştır (Gök, 2016: 7).

1.3. Uluslararası Göçün Çeşitleri

Çalışmanın bu bölümünde göç çeşitleri üzerinde durulacak Göç çeşitleri; iç-dış göç, zorunlu-gönüllü göçler, sürekli-mevsimlik göçler, geçici-kalıcı göçler, yasal-yasadışı göçler, beyin-işçi göçleri ve mübadele göçleri başlıkları ile değerlendirilecektir.

1.3.1.İç Göçler ve Dış Göçler

İç göçler; çeşitli sebeplerle kişinin aynı ülke sınırları içerisinde göç etmesi olayıdır. Dış göç ise kişinin ülke sınırları dışına çıkmasıdır. Beyin göçü de bir dış göçtür. Beyin göçü

ise kişinin mevcut çalışma şartlarını ve buna bağlı olarak gelir durumunu iyileştirmek adına ülke değiştirmesidir.

İç göç, bir ülke içindeki bir yerleşim biriminden, aynı ülkedeki başka bir birime yerleşmek amacıyla yapılan bir nüfus hareketi olup, bu nüfus hareketinin ülke sınırlarını aşarak yapılması durumu ise dış göçtür (Kaygalak, 2009: 12 Aktaran: Karayel, 2016: 18).

İç göçler; nüfusun ülke içinde yer değiştirmesidir. Belirli bir coğrafyada yaşayan insanların bölgeler arası ya da şehirlerarası sürekli ya da geçici bir süre yer değiştirmesi olayıdır. Bu göç türünde ülke nüfus değişmemekle birlikte bölgelerin ya da illerin nüfus oranının da değişimler olmaktadır (Koçak ve Terzi, 2012: 169). 1950'li yıllarda ülkemizin kırsal alanlarında görülen tarımda makineleşme (Özdemir, 2012: 14) ve kapitalizmin hız kazanması toprak-nüfus dengesinin bozulmasının sonucu olarak işsizlik artmış; geçim sıkıntısı yaşayan bireyler, kentlere göç etmeye başlamıştır (Tuzcu ve Bademli, 2014: 58). Ülkemizdeki kentsel yapıyı değiştiren bu durumlar toplumsal sorunların artmasına ve iç göç sürecinin başlamasına neden olmuştur. Kırsal kesimlerde başlayan makineleşme eksik istihdam sorununu ortaya çıkarırken, kapitalizmin de bu bölgede baş göstermesi ve tarım kesiminden devletin el çekmesi iç göçü zorunlu kılmıştır (Özdemir, 2012: 14). Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde 1980'li yıllardan itibaren yaşanan terör olaylarının neden olduğu göç hareketleri gözlemlenmiştir (Eraldemir, 2013: 31).

Dış Göç ise; ülke sınırlarını kısa bir süre veya sürekli olarak; çalışmak veya yerleşmek gibi amaçlarla farklı ülkelere yapılan nüfus hareketleridir. Bu göçler, gönüllülük esasıyla da yapılabileceği gibi zorunlu da yapılabilmektedir. Dış göçler; savaş durumu, kıtlıklar, doğal afetler ve terör olayları gibi sebepler de zorunlu sebeplerle yapılmış dış göçlere örnek olarak gösterilebilir. Kişinin daha iyi imkânlarda, daha iyi ekonomik koşullarda yaşama isteği de dış göç nedenlerinden biridir.

Bu göç türünde ülkenin çekici faktörlerinden daha çok terk edilmeye karar verilen ülkenin olumsuz faktörleri daha çok önem arz etmektedir. Sosyoekonomik denge, istihdam, terör, savaş gibi nedenler olumsuz faktörlere (Küyük, 2011: 27) neden olmaktadır. İnsanların istedikleri ekonomik refah seviyesinin yeterli olmaması ya da

yaşadıkları ülkelerinde işsiz olmaları kişilerin ülke dışına göç etmesine neden olmaktadır. Bu nedenlerle dış göç “Yurtdışına işçi akımı”, “işçi göçü” ya da “beyin göçü” şeklinde ifade edilmektedir (Küyük, 2011: 27).

Yurt dışı istihdam politikaları 1960’lı yılların başından itibaren devlet tarafından desteklenmiştir. Bunun en önemli nedeni ise; işgücü fazlasının olması ve ülkede yaşanan döviz sıkıntısıdır (Cengiz, 2012: 3). Batı Avrupa ülkelerine 1961 yılında başta Almanya’ya olmak üzere yapılan Türk işçi göçleri, sonraki senelerde ise İskandinav ülkeleri ve Batı Avrupa ülkeleri ile imzalanan işçi anlaşmaları ile göçler gerçekleşmiştir. Ekonomik yavaşlamalardan dolayı misafir işçi anlaşmaları Batı Avrupa ülkelerinde 1970’lerle birlikte feshedilmeye başlanmıştır. Ancak yine de göçler devam etmiştir (Kaya, 2011: 163).

1.3.2.Zorunlu-Gönüllü Göç

Zorunlu göçler kişilerin veya toplulukların salgın hastalık, savaş, doğal afetler gibi nedenlerle göç etmesi durumudur. Gönüllü göç ise kişinin iradesine bağlı olarak göç etmesi durumudur. 1980’li yıllarda Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgeleri’nde baş gösteren terör olayları nedeniyle yaşanan göçler zorunlu göçler olarak değerlendirilir. Savaş dönemlerinde yapılan göç hareketleri zorunlu göçler olarak değerlendirilebilir. Cumhuriyet öncesi döneme baktığımızda; 1878 yılında Osmanlı-Rus Savaşlarından sonra (93 harbi) göç hareketleri başlamıştır. Ardından Balkan Savaşlarının başlaması ve Osmanlı’nın Balkanlarda hızla toprak kaybetmesi ise bu göçleri hızlandırmıştır.

Zorunlu göçlerde, bireyin göçe karar verme durumu söz konusu değilken, gönüllü göçte topluluk ya da birey çeşitli alternatiflerden birini tercih etmekte ve karar vermektedir (Küyük, 2011: 30)

1.3.3.Sürekli-Mevsimlik Göçler

İnsanların buldukları ortamdan belirli aylar veya mevsimler içerisinde farklı bir mekâna dinlenmek, çalışmak veya gezmek amacıyla belirli bir süreliğine belli bir süre gittiği ülkede-şehirden kaldıktan sonra geri dönme fikriyle (Küyük, 2011: 29) yer değiştirme olayına mevsimlik göç adı verilir (Koçak ve Terzi, 2012: 169). Daimi göç denilen sürekli göç ise; insanların, yaşamının geri kalanını devam ettirmek için farklı

nedenlerle yaşadıkları yerden başka bir yere göç etmesidir. Bireylerin göç ettikleri yere yerleşmeleri sürekli göçün gerçekleşmesi için en önemli nedenlerden biridir (Küyük, 2011: 29).

1.3.4. Geçici-Kalıcı Göç

Geçici göçler genellikle kişilerin çalışmak amacıyla göç etmesi durumunda ortaya çıkmaktadır. Geçici göçlerde kişi geçici olarak bulunduğu yerdeki amacı bitince göç ettiği yere dönecektir. Kalıcı göç ise kişilerin bir daha dönmek adına buldukları yerden ayrılması durumudur.

1.3.5. Yasal-Yasadışı Göç

Bu göç türü genellikle işçi statüsünde ülke dışında çalışmak isteyen kişilerde görülmektedir. Kişilerin ülke dışına çıkarken yasal veya yasal olmayan yollara başvurmaktadır.

Yasa dışı göç (illegal migration) ile alakalı olarak Türkiye’de yaşanan sorunların başında; göçmenlerin yerleştikleri coğrafi mekânlarda sıklıkla karşılaştıkları dil sorunu, yaşadıkları yerlere adapta olamamaları ve kabul görmemeleri, yaşamlarını idame ettirecekleri konut edinmemeleri, Türkiye’ye yasa dışı yollarla girmeleri ve yasal olarak kayıt altına alınamamaları, yapılan saha ve bilimsel çalışmalarda mültecilerin araştırma yapanlara yardımcı olmak istememesi ve bir kısmının yasadışı olarak yaşamlarını devam ettirmelerinden dolayı insanlara karşı duydukları güvensizlik yaşanan sorunların başında gelmektedir (Deniz, 2014: 201).

1.3.6. Bireysel-Kitlesele Göç

Bireysel göç kişilerin tek başına şehir veya ülke dışına çıkması durumudur. Kitlesele göç ise insan topluluklarının savaş, hastalık, kuraklık gibi nedenlerle şehir ya da ülke dışına çıkmasıdır.

Bireysel ve kitlesele göç; göçün yoğunluğuna göre adlandırılmaktadır. Kitlesele göç; insanların veya insan topluluklarının coğrafi bir alandan diğerine göç etmesidir (Pok, 2012: 1).

2011 yılında başlayan Suriye iç savaşından kaçan ve ülkemize sığınan Suriyelilerin gruplar halinde ülkemize gelmesi kitlesel göç hareketlerindedir. Bireyin ise daha iyi iş bulmak ve ekonomik nedenlerle göç etmesi ise bireysel bir göç hareketidir.

1.3.7. Beyin Göçü-İşçi Göçü

Az gelişmiş ülkelere; iyi eğitim almış ve daha iyi ücretlerle çalışma imkânı bulan iş gücünün gitmesi olayına beyin göçü denilmektedir. “Beyin göçleri ülkeler arasında var olan gelişmişlik düzeylerinin derinleşmesine neden olmaktadır. Kıt kaynaklar kullanılarak yetiştirilen beyinlerini kaybeden az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerin; beyin göçü nedeni ile gelişmeleri daha da yavaşlarken, gelişmiş ülkelerin yetişmiş beyinlere daha yüksek ücret ve daha iyi şartlar sağlaması ile gelişmeleri daha da hız kazanmaktadır” (Kaya, 2003: 1). Beyin göçlerinin bir kısmı gelişmiş ülkelere daha yüksek ücret karşılığında yapılmaktadır (Koçak ve Terzi, 2012: 173). Beyin göçü bedelsiz transfer olarak nitelendirilmiş ve beşeri sermaye insan gücü olarak adlandırılmıştır (Çiloğlu ve diğerleri, 2017: 26). Dünya Çalışma Teşkilatına (İLO) göre; yılda ortalama 300 bin beyin göçü gerçekleşmekte bu da dünyada ki her 35 kişiden birinin emek-beyin göçü yaptığını göstermektedir. Dünyada gerçekleştirilen beyin göçlerinin %54’ü ABD’ e doğru yapılmaktadır (Kaya, 2017: 2).

İşçi dövizlerinin ise; kalkınmayı desteklemekten çok enflasyonu ve tüketimi artırarak eşitsizliğini arttırdığı ileri sürülmektedir. Yabancı ülkelere işgücü transfer eden, transfer edilen işçilerin ülkelere gönderdikleri dövizlerin Hollanda hastalığına sebep olduğu ve sanayileşmeyi yavaşlatacağı düşünülmektedir (Aktaş, 2015: 38).

İşçi dövizlerinin (Göçmenlerin anavatanlarına gönderdikleri paralar) büyük çoğunluğu kuzey-güney koridorunda gerçekleşse de, güney ülkelerinin kendi aralarındaki işçi döviz akışı da belirgin bir eğilim göstermektedir. Bu fark, çoğu kez bölgeler arası gelir farklılıkları, transfer maliyetlerinin yüksekliği ve resmi olmayan kanallarla gerçekleşen işçi döviz akışları ile açıklanmaktadır. 2011’de göçmenlerin gelişmekte olan ülkelere aile ve akrabalarına gönderdikleri döviz miktarı 372 milyar dolara ulaşmıştır (Migration and Remittances Factbook The World Bank, 2011 Aktaran: Yavan 2015: 40). 2013 Dünya Göç Raporu’na göre, 2010 yılında Türkiye-Almanya 994 milyon dolar ile kuzey-güney rotasında birinci sırada yer almıştır.

1.3.8. Mübadele Göçleri

Değişim göçleri de denilmektedir. Çok sık karşılaşılmayan zorunlu göçlerdendir. Mübadele göçleri çoğunlukla savaşımlardan sonra alınan kararlar sonrasında devletlerin karşılıklı aldıkları kararlar neticesinde ortaya çıkmaktadır. İnsanlar, yaşamlarını idame ettirdikleri ve doğup büyüdüğü yerlerden devletlerin karşılıklı aldıkları kararlarla yer değiştirirler. Türkiye ve Yunanistan arasında Kurtuluş Savaşı sonrasında Lozan Barış antlaşması ile yapılan nüfus değişimi mübadele göçlerine örnek olarak gösterilebilir. Bu mübadele ile Anadolu topraklarında yaşayan 1.200.000 Rum Yunanistan topraklarına, Yunanistan'daki 500.000 Türk de Türkiye topraklarına gelmiştir (Çobanoğlu, 2011: 1).

1.4. Uluslararası Göç Hareketlerinin Getirdiği Sorunlar

Çalışmanın bu bölümünde çeşitli nedenlerle gerçekleştirilen göçün sebep olduğu sorunlar üzerinde durulacaktır. Göçün getirdiği sorunlar, eğitim sorunları, güvenlik sorunları, ekonomik sorunlar ve sağlık sorunları başlıkları altında değerlendirilecektir.

1.4.1. Eğitim Sorunu

Eğitim sorunu göçlerin en önemli sorunlarından biridir. Yaşanan dil problemleri eğitim sorununu da beraberinde getirmiştir. 2011 yılında ülkemize gelmeye başlayan Suriyeli sığınmacıların da en önemli sorunlarından biri eğitim sorunu olmuştur. Ülkelerinin terk etmek zorunda kalan sığınmacılar dil probleminin yanında yeterli eğitim alamamanın getirdiği sorunlarla karşılaşmıştır.

Suriye'deki mültecilerin Avrupa'ya ve Amerika'ya beyin göçleri 2012 yılında başlamıştır. Birçok iyi eğitim almış Suriyeli Avrupa'ya göç etmiş; göçmenlik yasaları profesyonel (eğitimli) göçmenlere öncelik vermiştir (Kanat ve Üstün, 2015: 25). Suriye Krizi kaynaklı Suriyeli sığınmacıların içerisinde eğitimli olan insanların bir kısmının Türkiye'de kendi mesleklerini icra edememelerinden dolayı Avrupa ve Kuzey Amerika ülkelerine göç etmesi, beyin göçü ile ilgili politikaların oluşturulmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır (Çiloğlu ve diğerleri 2017: 26).

Suriyelilerin Türkiye'deki Suriyeli akademisyen ve üniversite öğrencileri konusunda yapılan çalışmalar ile Suriyeli mültecilerin mevcut sorunlarının ortaya konulmasına, Türk toplumu ile olan ilişkilerine gelecek ile ilgili beklentilerine yönelik bulgulara

ulaşılmaya çalışılmıştır. Suriye'nin yetişmiş işgücü, yetişmiş, beyinleri ve akademisyenleri Türkiye'ye gelip can güvenliklerini sağladıktan kısa bir süre sonra başka ülkelere gittikleri tespit edilmiştir (Erdoğan 2017: 3).

İşsizlik ve istihdam oranları artarken, işgücüne katılım, iş bulma imkânları ve kayıt dışı istihdam yerliler arasında azalırken; genç işçiler, kadınlar, eğitimi daha az olan işçiler, en fazla etkilenen grup olmuştur. Mülteci girişleri sonrası işgücü piyasaları üzerinde sınırlı etkiler olmuştur (Ceritoğlu ve diğerleri, 2017: 1).

Suriyelilerin çalışma hayatına niteliklerine uygun olacak şekilde katılımları sağlanmalı ve Suriyelilerin işgücü piyasalarına katılımını sağlayacak ve uygulanacak doğru politika ve stratejiler ile birleşimlerinin sağlanması, kişilerin hayatlarını kendi başlarına devam ettirebilmelerini kolaylaştıracaktır (Korkmaz, 2017: 77).

Suriyelilerin denkliklerinin ve eğitim seviyelerinin belirlenmesi için sınıra yakın illerde bazı Sivil Toplum Kuruluşları (STK) ile Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı birimler ile tarafından ortak çalışmalar yer almaktadır. STK içindeki komisyonlar şehirlerde geçici eğitim merkezleri oluşturmaktadır. Yapılan çalışmalarla bazı okulların mültecilerin eğitimi için kullanılmasına olanak sağlanmış, yine mültecilerin eğitimi amacıyla bazı okullar kurulmuştur (Dillioğlu, 2015: 17). Suriye ile uyumlu hazırlanmış olan eğitimler bu merkezlerde eğiticiler tarafından tamamen gönüllülük esasına dayalı olarak verilmekteydi. İlerleyen zamanlarda Uluslararası Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) ve Birleşmiş Milletlere ortak hareket ederek eğiticilere düşük miktarda olsa bir ücret vermeye başlanmıştır (Korkmaz, 2017: 47).

Amerika'da yaşayan Lisans Derecesine sahip Suriyeli sığınmacıların eğitim durumuna baktığımızda (Tablo 1) Suriyeli göçmenlerin % 38'i dört yıllık bir üniversite derecesine sahiptir. Suriyeli göçmenlerin yüzde 27' si ise yüksek lisans, doktora veya mesleki dereceye sahiptir. Suriyeli göçmenler tüm göçmenler içinde %23'lük paya sahiptir (Kallick ve diğerleri, 2016: 5).

Tablo 1:
Lisans Derecesine Sahip Bireylerin Cinsiyete Göre Payı

Cinsiyet	Suriyeli Göçmenler	Tüm Göçmenler	U.S. Doğumlular
Erkek	%27	%13	%11
Kadın	%9	%10	%11
Toplam	%38	%23	%22

Kaynak:<https://www.americanprogress.org/issues/immigration/reports/2016/12/13/294851/syrian-immigrants-in-the-united-states-a-receiving-community-for-todays-refugees/> Erişim:08/10/2018

03.09.2012 tarihli YÖK tarafından yayınlanan kararda “Suriye’de üniversitelerin çeşitli bölümlerinde eğitimine ara vermek zorunda kalan kişilerin çeşitli üniversitelerde (Kilis 7 Aralık Üniversitesi, Harran Üniversitesi, Gaziantep Üniversitesi, Mustafa Kemal Üniversitesi, Osmaniye Korkut ata Üniversitesi, Çukurova ve Mersin Üniversitesinde) özel öğrenci statüsünde ders alabilmelerine” hüküm verilmiştir (Paksoy ve diğerleri, 2016: 796; Akpınar, 2017: 21). Türkiye üniversitelerinde eğitim gören Suriyeli sığınmacı sayısı 12.000 olarak açıklanmıştır (Harunoğulları ve diğerleri, 2017: 255). Bunun yanı sıra Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) tarafından Türkiye üniversitelerinde öğrenim gören Suriyeli öğrenciler için Birleşmiş Milletler Burs Programı (DAFI) yürütülmektedir (Akpınar, 2017: 21).

Tablo 2:
Barınma Merkezlerinde Mart 2016 İtibariyle;

Eğitim Hizmetleri	Öğrenci Dağılımları (78.707 öğrenci)		
1.211 derslik	Okul Öncesi	%9	6.857
2.847 öğretmen	İlkokul	%54	42.491
298 yetişkin kursu	Ortaokul	%25	20.051
75.685 Yetişkin kursiyeri	Lise	%12	9.308

Kaynak:(AFAD Suriyeli Misafirlerimiz, 2016: 44)

1.4.2. Güvenlik Sorunu

Suriyeli mülteci krizi; uluslararası düzeyde dünyanın tanıklık ettiği en büyük krizlerden biridir. Ortaya çıkan bu krize uluslararası toplum tarafından verilen yanıt da güvenlik ve korunma umudunun mültecilerin büyük bir bölümünde başarısızlıkla sonuçlanması olmuştur (Uluslararası Af Örgütü, 2014: 7).

Suriyelilerin yaşam koşullarının zorluğu, eğitim olanağından yararlanmada güçlük çekmeleri, uyum konusunda adaptasyon sağlayamamaları; uzun vadede suç oranlarındaki artışı beraberinde getirmiştir. Bununla birlikte bazı sosyal sorunlar baş göstermiştir. Güvenlik çerçevesinden bakıldığında en büyük sorunun; birden çok şehirde Suriyelilere var olan kışkırtmaların artması olmuştur. Bu kışkırtmalar neticesinde şiddet içeren kitlesel tepkiler ortaya çıkmıştır (Kaypak, 2015: 26). Bu kışkırtmalar sonucunda Suriyeliler bir araya gelerek kendi güvenliklerini ve adaletlerini sağlama ihtiyacı hissetmektedir. Güvenlik açısından bir diğer sorun da Türk halkının kendini terör saldırılarına açık hissetmesidir (Kaypak ve Bimay, 2016: 103).

Ülkemize geldiği anda kayıt yaptırmayan Suriyeli vatandaşların bir kısmının suç işlemeye yatkın kişiler olduğu, bir suç işlediğinde yaşadığı yeri terk ederek oluşabilecek suç durumlarından kurtulabilmek için bilinçli bir şekilde kayıt altına girmedikleri düşünülmektedir (Yazıcıoğlu, 2015). Yasal kayıtlarda olmayan bir Suriyelinin işlenen suçtan sonra ülkesine gitmesi ya da kaçması; hiçbir yaptırıma tabi tutulamama ihtimali diğer gruptakilere oranla daha fazladır (Ağır ve Sezik, 2015: 115).

Sınır illerinin bir kısmında yaşanan bir diğer kaygı ise nüfus değişiminin yaşanması ve bu durumun oluşturduğu güvensizlik ortamıdır. Sınır kentleri olan Hatay ve Kilis başta olmak üzere Gaziantep, Şanlıurfa gibi illerde bu etkinin fazla olduğu söylenebilir (Orhan ve Gündoğar, 2015: 17).

Suriyelilerin kendi adaletlerini sağlamak ve kendilerini korumak için teşkilatlanması ve ortak hareket etmeleri adli vakaların kitlesel tartışmalara dönüşmesine sebep olmaktadır. Suriyelilerin teşkilatlanması Türk toplumu arasında kutuplaşmalara neden olmaktadır (Orhan ve Gündoğar, 2015: 19).

1.4.3. Ekonomik Sorunlar

Göç ve kayıt dışı ekonomi ile ilgili çalışmalardan biri de Braccoy ve Onniz (2016)'e aittir. Çalışmada kayıt dışı ekonomik faaliyet ve göç arasında yerel düzeyde pozitif bir ilişkinin olduğunu tespit etmişlerdir. Göçmen nüfusundaki % 1'lik bir artış, kayıt dışı ekonomide ise %5'lik bir artışa neden olmaktadır.

Camacho ve diğeri (2015) ise çalışmalarında, yasadışı g ile kayıt dışı ekonomi arasında ilişkiyi belirleyebilmek için genel denge modeli oluşturmuşlardır. Çalışmaya göre yasadışı göç arttıka kayıt dışı ekonominin boyutu da artmakta, kayıt dışı ekonomi arttıka yasadışı g de artmaktadır. Çalışmada kayıt dışılığın ana belirleyicilerinin aynı zamanda yasadışı gn de açıklayıcıları oldukları vurgulanmaktadır. Bu çalışmanın sonucuna göre; Türkiye'ye gelen g kayıt dışı istihdamı etkilemekte ancak kayıt dışı istihdamın ve işsizliğin nedeni değildir (Aktaran: Baylan ve Pazarcı, 2017: 179).

Yaşanan Suriyeli mülteci akınında birçok sorununun ortaya çıktığı görülmektedir. Yaşanan bu sorunlardan biri olan ekonomik sorunlar ele alındığında Türkiye'nin ticari ilişkilerinde azalmalar olduğu görülmüştür. Ticari ilişkilerin azalmasında Suriye zerinden Körfez ve Ortadoğu ülkelerine yapılan ticaret, nakliye sorunları yüzünden aksamıştır. 2010 yılında başlayan Suriye savaşından önce Suriye ile ticareti "2 milyar 297 milyon \$" civarında iken, "2011 yılında ise 1 milyar 946 milyon \$" olurken "2012 yılının 8 aylık dönemi itibariyle 400 milyon \$" düşmüştür. Yaşanan olumsuzluklar hem Suriye'nin hem de Türkiye'nin sosyo-ekonomik yapısının bozulmasına neden olmuştur (Canyurt, 2015: 139).

1.4.4.Sağlık Sorunu

Suriye tarafından ülkemize başlayan göç hareketlerinin getirdiği en büyük sorunlardan biri de sağlık sorunudur. Suriyeliler; ülkemize ilk geldiği anda sağlık hizmetlerinden yalnızca kamp içinde yaşayanlar yararlanma imkânı buluyorlardı.

18 Ocak 2013 tarihinde AFAD tarafından yayınlanan genelgeye göre sınır kentlerine yakın kamp içinde ve kamp dışında yaşayan kayıtlı olan ya da olmayan Suriyelilerin, Türk vatandaşlarının yararlanabildiği sağlık hizmetlerinden yararlanabileceklerine dair bir genelge yayınlanmıştır (Dinçer ve diğeri, 2013: 25).

AFAD tarafından yapılan Türkiye'deki Suriyeli sığınmacıların sosyo-ekonomik, eğitim ve demografik özelliklerini aydınlatmak amacıyla "23 Haziran 2013 - 7 Temmuz 2013" tarihleri arasında uygulanan anketin sonuçlarına göre; kamp dışında yaşamlarını idame

ettiren Suriyeli mültecilerin yaklaşık %60'ının Türkiye'de uygulanan sağlık hizmetlerinden yararlandıkları görülmektedir (AFAD, 2013: 36)

Tablo 3:
Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler Sağlık Hizmetlerinde Yararlanma Durumu

Sağlık Hizmetinden Faydalanıp Faydalanmadıkları	Kamp İçi			Kamp Dışı		
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam
Evet (%)	90,1	93,8	90,7	59,9	57,9	59,5
Hayır(%)	9,9	6,2	9,3	40,1	42,1	40,5
Toplam Yüzde	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Toplam Sayı	1,162	240	1,402	885	252	1,137

Kaynak: AFAD, Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler: 2013 Saha Araştırması Sonuçları:39
Erişim: 05.11.2018

Barınma merkezlerinde Mart 2016 itibariyle 617 Sağlık Personeli, 151.746 Bebek doğumu ve 336.353 ameliyat işlemi gerçekleşmiştir (AFAD, 2016: 44).

2015'in başından bu yana Türk Kızılay Derneği (The Turkish Red Crescent Society)14 ilde toplam 15 toplum merkezi kurmuştur. Bunların hepsi, Türkiye genelinde en fazla Suriyeli mülteci sayısına sahiptir. Bu merkezlerin 2 tanesi İstanbul da olmak üzere, Ankara, İzmir, Bursa, Kilis, Gaziantep, Şanlıurfa, Hatay, Mersin, Adana, Konya, Mardin, Kahramanmaraş ve Kayseri illerinde yer almaktadır (UDA, 2018: 14).

1.5. Sağlanan Haklar Açısından Göçler

Çalışmanın bu bölümünde çeşitli nedenlerle gerçekleştirilen göç hareketlerinin getirdiği haklar üzerinde durulacaktır. Uluslararası düzeyde ve ülkemizde mültecilere sağlanan haklar yönetmelik, sözleşmeler vb. ile ilişkili olarak değerlendirmeye çalışılacaktır.

1.5.1.Ekonomik Açıdan Haklar

Yıllar itibariyle yaşanan göç hareketlerinin mültecilere getirdiği haklar bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi göçün başlaması ile başlayan ekonomik mücadelenin sağladığı haklardır.

Türkiye'de 2510 sayılı İskân kanununa göre Bulgaristan'dan zorunlu göç ile Türkiye'ye gelen Bulgar Türkleri, Türkiye sınırları içerisine ilk girdiği yerde tabiiyet beyannamesi

doldurmak zorunda kalmıştır. Yapılan bu işlemde sonra göçmenler göçmen vesikası almış ve beyannameler ilgili kurumlarca incelenip, Türk kimliği alıp almama kararı verilmiştir. Tabiiyete alma kararı olumlu olduğu takdirde göçmen kişi, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olma hakkına sahip olmuştur. Türkiye'ye giren göçmenlerin eşya, mal ve hayvanları, mevcut olan kanunlar ışığında tek sefere mahsus olmak üzere tüm vergilerden muaf tutulmuştur. Bunlara ek olarak Türkiye Cumhuriyeti'ne getirilen göçmenler, 5 yıl bina ve arazi gibi diğer tüm vergilerden muaf tutulmuştur. Ayrıca hükümetin göçmenlere mal ettiği arazilerden kazanç, veraset ve intikal gibi vergiler de alınmamıştır (İnaç ve Yazıcı, 2018: 86).

Suriyeliler ise ülkemize giriş yaptıkları zamandan itibaren ekonomik olarak bir mücadele içine de girmişlerdir. Önceleri Suriyeli mülteciler statüleri belli olana kadar işyeri açamamış Türk vatandaşların yanında ortak olarak görünmüşlerdir.

Geçici koruma kimliğine sahip Suriye vatandaşlarının bankada hesap açabilmesi için ikamet belgesinin de olması gerekmektedir. Kredi kartı kullanmak isteyen ya da kredi kullanmak isteyen Suriyeli vatandaşların hepsi bunu kullanamamaktadır. Bu yetki sadece yüksek mevduat sahipleri için genel müdürlüklerin izniyle mümkün kılınmıştır.

1.5.2.Hukuki Açıdan Haklar

Mültecilere hukuki açıdan sağlanan haklara baktığımız zaman kişinin göç olayını başlatmasıyla aldığı statü de hukuki durumunu etkilemektedir.

Çeşitli dönemlerde ülkelerdeki hukuki statüyü ele alacak olursak; çeşitli iş dallarında çalışmak üzere Afrika'dan Libya'ya gelen "düzenli" göçmenler; bazen iş aramak ve bazen de Avrupa topraklarına geçebilmek için gelen "düzensiz" göçmenler ve ülkelerindeki etnik çatışmalar ve zulümden kaçan mülteciler yer almaktadır. Libya'da bir sığınma sisteminin olmaması sığınmacı ve mülteci gibi uluslararası düzeyde korumaya ihtiyaç duyan insanlar çoğu zaman düzensiz göçmen statüsünde değerlendirilmiştir. Libya, Mülteci Statüsü ile ilgili 1967 Protokolü ve 1951 BM Sözleşmesi ve taraflarından biri değildir (Uluslararası Af Örgütü, 2012).

Ülkemize bakacak olursak Suriyeliler 2011 yılı Ekim ayı itibariyle İçişleri Bakanlığı'nın 1994 Yönetmeliği'nin 10. Maddesi gereği "geçici koruma" statüsüne

alınmıştır (Akman, 2018: 8). Sığınmacıların ilk karşılaştıkları sorunlardan biri hukuki durumlarındaki belirsizlik olmuştur. Suriyeli sığınmacılar herhangi bir uluslararası koruma statüsünü elde edememiş ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile İç İşleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün teşkilat yapısı, ikamet izni, vize alma zorunluluğu ve mültecilerin hukuki durumu, vatansızların ve mültecilerin hukuki durumu gibi konular yeniden düzenlenmiştir.

1.5.3.Çalışma İzni Açısından Haklar

Çalışma izni mültecilerin çalışmak amacıyla gittikleri ülkelerde statülerine göre çalışma hakkı elde etmeleri durumudur. Çalışma izni; yabancıların ülkemizde çalışmaları için gerekli olan yasal bir belge olarak tanımlanabilir. Bu kapsamda 28.07.2016 tarihinde kabul edilen ve 13.08.2016 tarihinde kabul edilen 6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu ile ülkemizde çalışmak isteyen kişilere çalışma hakkı tanınmıştır (Resmi Gazete Erişim:17.04.2019).

Türkiye'ye gelen Suriyelilerin işyerlerini işletebilmeleri için iki seçeneği mevcuttur. Bunlardan birincisi; Suriyelilerin Türkiye'ye geldikleri ilk zamanlar yaygın olarak kullanıldıkları; Suriyeliler doğrudan işyeri açamamakta Türk bir vatandaşın üstünden işyeri işletmekte, Türk vatandaş ise; kendi namına gelir elde edermişçesine vergisel ödevlerini gerçekleştirmektedir. Buradaki en büyük risk ise güven problemidir. İkinci yol ise; 6735 sayılı Uluslararası İş gücü Kanununun, 6458 sayılı Kanunda meydana getirdiği değişiklikle ülke ekonomisine katkı sağlayacak nitelikli yabancıların teşvik edilmesi ve yabancılara ikamet izni işlemlerinde kolaylık sağlanması amacıyla; mevcut şartların sağladığı zamanlarda kendi namlarına iş yeri açabilmekte ve vergisel ödevlerini gerçekleştirmektedir.

Suriyeli vatandaşlar; AFAD tarafından verilen 99 kodu ile başlayan kimlik ile Maliye'den işe başlamalarını (Türk Vatandaş ile aynı vergileme şartlarına sahip) yaptırarak işletme hakkını kendi nam ve hesaplarına yürütmektedirler. İkinci seçenek ise; İkametgâhı olan (yaklaşık 5 sene Türkiye'de bulunan kişilere talep etmeleri durumunda veriliyor) Esnaf ve Sanatkarlar Odası Sicil Müdürlüğüne kayıt yaptırmakta; bulunduğu ildeki belediyeden işyeri açma izni alıp; işletmelerini kendi nam ve hesaplarına yürütmektedirler.

Eğer kişi geçici koruma kapsamında ise geçici koruma kayıt tarihinden, uluslararası koruma başvuru sahibi ya da şartlı mülteci statüsünde ise uluslararası koruma başvuru tarihinden altı ay sonra kayıtlı olduğu ikamet ilinde çalışmak üzere çalışma izni başvurusu yapabilir. İkincil koruma ve mülteci kapsamında yer alan kişilerin statülerini gösterir kimlik belgelerinin çalışma izni yerine geçiyor olması nedeniyle; bu kimliğe sahip olan kişilerin çalışma izni için ayrıca başvuru yapması gerekmemektedir (AÇHDB ve UNHCR, 2018: 29).

1.6. Mülteci, Sığınmacı, Göçmen Kavramları

Çalışmanın bu bölümünde göçün başlaması ile ülkesini terk etmek zorunda kalan bireyin statüsü hakkında bilgi verilecektir. Bu kapsamda mülteci, sığınmacı, göçmen, kavramları üzerinde durulacak, bu kavramlar arasındaki farklara değinilecektir.

Mülteci; istemsiz olarak yer değiştirenler olarak tanımlanmaktadır (Aydın, 2016: 1). Mülteci kişilerde sadece asgari ihtiyaçların karşılandığı kişiye vatandaşlık haklarının verilmediği bir statüdür. Mülteci vatandaş olmaktan kaynaklı olan siyasal, sosyal ve ekonomik hakları kullanamaz (Dulkadir, 2017: 25).

Mültecilik; kişiyi baskı ve zulüm tehlikesinden koruyarak kişiye geçici bir rahatlama sağlar ve kişi gerekli şartları sağlasa bile kişiye sürekli verilen bir ayrıcalık değildir. Mülteci; “Dini, ırkı, uyruğu, belirli bir toplumsal grupla ilişkisi ya da siyasi fikirleri nedeniyle vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin himayesinden yararlanma şansı olmayan ya da yararlanmak istemeyen; kişinin ikamet ettiği ülke dışında olan, ülkesine dönemeyen ya da bu korku nedeniyle dönmek istemeyen yabancı” şeklinde ifade edilmiştir (Türkoğlu, 2011: 103).

Dünya Savaşları, göç olgusunu farklı boyutlara ulaştırmış, aynı zamanda da yaşanan göçlerin etki alanlarını evrenselleştirmiştir. Yaşanan göçlerle birlikte bazı olumsuzluklar yaşanmıştır. Bu olumsuzluklar ise; çocuk işçiliği, ucuz işgücü, kadın istismarları gibi olumsuzluklardır. Ortaya çıkan bu durumlar ele alındığında mültecilerin, göçmenlerin, sığınmacıların hukuki haklarını koruyacak ve uluslararası düzeyde tüzel bir kişiliğin kurulması kararlaştırılmıştır (BMMYK, 2015a: 1).

14 Aralık 1950'de Birleşmiş Milletler Genel Meclisi tarafından kurulan Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Bürosu (BMMYK) mültecileri korumak, mültecilerin haklarını ve refahını korumak, uluslararası göç hareketlerine yön vermek, mültecilere önderlik etmek ve dünya çapında oluşan ve oluşabilecek mülteci problemlerini çözmekle görevlendirilmiştir (BMMYK, 2015a: 1).

Sığınmacı; ülkesini çeşitli sebeplerle terk eden ve bir başka ülkeye sığınan ancak sığındığı ülkede hukuki durumunun mülteci olup olmadığı net olmayan ve yetkili kurumlar tarafından durumuna karar verilmemiş kişilerdir. Kişinin farklı bir ülkeye kanuni yollarla ya da kanuni olmayan yollarla gitmesi eylemi ise iltica (sığınma, asylum) olarak adlandırılır (Demir ve Erdal, 2012: 40).

1951 tarihli Cenevre Sözleşmesindeki mülteci şartlarını sağlayan ve bu statüyü almak için bekleyenler “sığınmacı” olarak tanımlanmaktadır. Sığınmacılar, yasal statüleri açıklanana kadar bir mültecinin sahip olduğu tüm haklara sahiptir. Yani bu sığınmacılar ülkelerine geri gönderilemezler, evrensel insan hakları standartlarından mahrum bırakılamazlar (BMMYK, 2015b, 2015c ve GİGM, 2013: 25, Aktaran: Aydın, 2016: 8).

İltica; İçişleri Bakanlığı ve BMMYK tarafından ortak bir uygulama Türkiye'deki iltica sistemi yönetilmektedir. Yönetilen bu sistem sığınmacı başvuruları;

a) Öncelikle başvuru yapacak kişinin ikamet etmek istediği ilin valiliğine pasaportu ile müracaat etmesi gerekmekte olup İl Emniyet Müdürlüğü ile yapılacak olan görüşmeler neticesinde ilgili Müdürlük tarafından hazırlanan rapor İçişleri Bakanlığına oradan da BMMYK Türkiye Temsilciliğine iletilerek sığınmacı olma süreci başlamaktadır.

b) Başvuru yapacak olan kişinin pasaportu yoksa bile sığınma başvurusu yapabilir. Kişi giriş yaptığı sınır kentin valiliğine başvurmalıdır. Buradaki tek istisnai durum kişi istediği şehirde ikamet edemez, bu duruma İçişleri Bakanlığı karar verir.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 2014 yılında yürürlüğe girmesi ile il emniyet müdürlüklerinin yerini sivil birimler almıştır. Yine aynı kanunla kişinin kendi adına yaptığı başvurulara ailesi içinde başvuru yapma hakkı getirilmiştir (Efe ve Ulusoy 2013: 366).

Göçmen; İstemli olarak yer değiştirenler olarak tanımlanmaktadır (Aydın 2016: 1). Göçmenlerin genellikle ekonomik nedenlerden dolayı ülkelerini terk ettikleri görülür (Barkın, 2014). Yasal yollarla bulunduğu ülkeyi kendi rızasıyla terk ederek farklı bir ülkeye kanunlar çerçevesinde gelerek o ülkede yaşamaya başlayan kişiye göçmen (migrant, immigrant) denilmektedir (Demir ve Erdal, 2012: 40).

Türkiye'ye 2011 yılı Nisan ayından beri gelmeye başlayan Suriyeli mülteciler, önce "misafir" şeklinde konumlandırılmış. Çünkü Suriyelilerin kısa sürede ülkelerine dönecekleri görüşü hâkimdir (Dillioğlu, 2015: 4). Ancak Suriyelilerin ülkelerine kısa sürede dönememeleri ve misafir tanımının hukuki bir karşılığının olmamasıyla 2011 yılı Ekim ayından itibaren Suriyeli misafirler İçişleri Bakanlığı'nın 1994 Yönetmeliği'nin 10. Maddesi gereğince geçici koruma statüsüne alınmıştır (ORSAM, 2014).

İçişleri Bakanlığı tarafından 30.03.2012 tarihinde yayınlanan Geçici Koruma Yönerge' de 3 temel ilkeye yer verilmiştir: Bunlar; Geri gönderilmeme, Türkiye topraklarına serbestçe kabul edilme, Temel ihtiyaçlarının karşılanması ilkesi olarak gösterilebilir. Belirtilen bu ilkelerle; Suriye'den kitlesel ve bireysel olarak ülkemize gelen Suriyeliler ve/veya Suriye'de ikamet edenlere geçici koruma sağlanmaktadır. Geçici koruma statüsünün aşağıdaki sebeplerle olduğu söylenebilir. Bunlar;

1. Farklı bir ülkeye yerleşmek
2. Kendi ülkesine dönüş yapmak
3. Çalışma izni ve ikamet gibi farklı bir statü sahibi olmak
4. Diğer uluslararası koruma veya mülteci statüsü konumuna geçmek

Ülkemize Suriye'den göç yolu ile gelenlere bireysel veya kitlesel olarak diğer uluslararası koruma statülerinden birisinin uygulanması durumu da söz konusudur. Bu durum başvuru hali veya somut olay durumunda gerçekleşecektir (Dost, 2014: 7).

Tablo 4:
Göçmen, Mülteci, Mültecilik, Geçici Koruma

	Ekonomik	Hukuki	Gönüllülük
Göçmen	-Kişi ekonomik nedenlerle ülkeye terk eder.	-Kişi farklı ülkelere yasal yollardan girer.	-Kişi istemli olarak yer değiştirir.
Mülteci	-Kişinin ekonomik bir kaygısı yoktur. Savaşlar, zulümler ülkeyi terk etmeye zorlar.	-Kişinin asgari ihtiyaçları karşılanır. Kişiye vatandaşlık verilmez. -1952 Cenevre Sözleşmesi uluslararası düzeyde kabul edilmiş bir anlaşmadır.	-Kişi istemsiz olarak yer değiştirir.
Sığınmacı	-Yasal statüleri açıklanana kadar mülteci haklarına sahiptirler.	-Henüz mülteci olup olmadığı netleşmeyen kişidir. -Ülkelerine geri	-Kişi istemsiz olarak yer değiştirir.
Geçici Koruma		-Anayasal düzenlemeye tabi olmayan kişilere UNCHR tarafından verilen isimdir.	- Kişi İstemsiz olarak yer değiştirir.

1.7. Yıllar İtibariyle Türkiye’ de Yaşanan Göç Hareketleri ve Göçün Yönetilmesiyle İlgili Düzenlemeler

Türkiye Cumhuriyeti çeşitli dönemlerde göçlerle gelen kişilere ev sahipliği yapmıştır. Mülteciler sığınmacılar ve göçmenlerle ilgili 14 Haziran 1934 tarih ve 2510 sayılı İskân Kanunu ilk genel düzenleyici belge olmuştur.

1920’li ve 1930’lu yıllarda Yunanistan ve Türkiye- Bulgaristan ve Türkiye arasında nüfus değişimleri olmuş ve İkinci Dünya Savaşından sonra Avrupa ülkeleri, işgücü ihtiyaçları için gelişmekte olan ve az gelişme göstermiş, işsizliğin yüksek olduğu ülkelere işçi göçü alımına başlamıştır. Bu ülkelere olan Almanya 1954 yılından 1970’lere kadar Portekiz, Yunanistan, Türkiye ve İspanya’dan işçi göçü almıştır (Aksoy 2012: 294). Türkiye Almanya’ya 1960 yılından itibaren yaklaşık beş milyon civarında göçmen veren bir ülkedir (Erdem, 2017: 333).

1960’larla birlikte Türkiye Batı Avrupa’ya yönelen işgücü için önemli bir ülke konumundadır. Türkiye’den Avrupa’ya iş gücü göçlerinin yanı sıra 1970’lerde ülkeler arası gerçekleşen evlilikler ve 1980’lerle birlikte göçler devam etmiştir (Südaş ve Mutluer 2008: 52). Genel olarak bakılacak olursa Anadolu’ya 1923-1990 yıllarında

790.732 Bulgar Türkü göç etmiştir. Bulgaristan' dan 1989 yılında insan haklarını ihlal edecek şekilde Kapıkule sınır kapısına Bulgar Türkleri gönderilmiştir. Bu durumda Bulgar Türkleri mallarını ve bazı aile üyelerini Bulgaristan'da bırakmak zorunda kalmıştır (Kalkan, 2007: 136).

1970'li yıllardan itibaren Türkiye çeşitli sebeplerle Avrupa'ya en fazla mülteci gönderen ülke konumuna gelmiştir. Avrupa ülkelerinde yaşanan evlilikler, işçi konumunda geldikleri ülkelerde işveren konumuna geçmeleri ve Türkiye'de yaşayan akrabalarını yanlarına almaları gibi nedenlerdir (Koçak ve Terzi, 2012: 174).

Yıllar itibariyle yaşanan göçler; göç ve kalkınma ilişkisini gündeme getirmiştir. 1950-1970 yıllarında göç- kalkınma ilişkisinde kötümser 1990 ve 2000'li yıllarda iyimser etkileri ön plana çıkmıştır. Ülke ekonomisinin genişleme gösterdiği dönemlerde yaşanan göçlerin olumlu ekonomik etkileri öne çıkarılırken, ekonomik durgunluk ve yavaşlama dönemlerin de olumsuz etkileri üzerinde durulmaktadır (Aktaş 2014: 46).

2011 yılında Suriyelilerin ülkemize gelmesi ise ülkemizin karşılaştığı en büyük göç hareketlerinden biridir. Geri gönderilmeme ilkesi ile koruma altına alınan Suriyelilerin ülkeye giriş ve çıkışları, yaşam koşulları (Dillioğlu, 2015: 4) “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu” ile koruma altına alınmıştır.

Türkiye'ye gerçekleşen göç hareketlerine ve bu doğrultuda yapılan yasal düzenlemelere sıralı bir şekilde aşağıdaki tabloda verilmiştir.

- Yunanistan'dan 384 bin kişi 1922-1938 yılları arasında,
- Balkanlar'dan 800 bin kişi 1923-1945 yılları arasında,
- Almanya'dan 800 kişi 1933-1945 yılları arasında,
- Irak'tan 51.542 kişi 1988 yılında,
- Bulgaristan'dan 345 bin kişi 1989 yılında,
- I. Körfez Savaşı'ndan sonra 1991 yılında Irak'tan 467.489 kişi,
- Bosna'dan 20 bin kişi 1992-1998 yılları arasında;
- Kosova'da 1999 yılında ortaya çıkan olaylar sonrasında 17.746 kişi,
- Makedonya'dan 10.500 kişi 2001 yılında,

- Suriye’den Nisan 2011- Haziran 2016 arasında yaklaşık üç milyondan fazla mültecinin gelişi Türkiye Cumhuriyeti’nin göçleri arasındadır (Alodalı, 2017: 382).

Göçmenler, mülteciler ve sığınmacılarla ilgili;

- **14 Haziran 1934 tarih ve 2510 sayılı İskân Kanunu** Türkiye’ye yönelik göç olaylarını ve ülke içindeki iskânlarını düzenlemeyi amaçlayan İlk genel düzenleyici belgedir. 2006 yılına gelindiğinde 2510 sayılı Kanunun yerini 5543 sayılı kanun almıştır. 5543 sayılı İskân Kanunu serbest göçmen, iskânlı göçmen, göçmen, toplu göçmen, münferit göçmen tanımlarını yapmıştır. Kanunda konusu geçen göçmen terimlerindeki sınırlayıcı tanım günümüz koşullarında yer alan düzenli göç, düzensiz göç ve uluslararası koruma alanlarını içeren göç tanımından uzaktır (Tunç, 2016: 624; GİGM, Türkiye Göç Raporu, 2016: 23-25).
- **İskân Kanunu** kapsamının dışında kalan yabancı uyruklulara dair iş ve işlemler ise 5683 sayılı Yabancıların Türkiye’de İkamet ve Seyahatleri Kanunu ve 1950 yılında çıkarılmış olan 5682 sayılı Pasaport Kanunu ile yürütülmüştür (Tunç, 2016: 624; GİGM, Türkiye Göç Raporu, 2016: 23-25).
- **Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu** (6458 sayılı Kanun) 04.04.2013 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu kanunla ülkemize gelmek isteyen yabancıların ülkemize girişleri, kalışları ve ayrılışları ile ülkemizden koruma talebinde bulunan yabancı uyruklulara sağlanacak korumaya ilişkin Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün, görev ve sorumlulukları arasında yer almaktadır. Aynı kanunun 91.maddesinde düzenlenen geçici koruma kavramı ise; ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ülkesine geri dönemeyen, geçici ve acil koruma bulmak için kitleler halinde ülke sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilmektedir.
- **Ahıska Türklerinin Türkiye’ye Kabulü Ve İskânına Dair Kanunu** 02.07.1992 tarihinde kabul edilmiştir. "Ahıska" Türkleri olarak adlandırılan Eski Sovyetler Birliğini oluşturan cumhuriyetlerde dağınık halde yaşayan ve Türkiye’ye gelmek isteyenler için Cumhurbaşkanıca belirlenen yıllık sayıyı

aşmamak şartıyla en zor durumda olanlar öncelikli olmak üzere iskânlı göçmen veya serbest olarak kabulü için düzenlenmiştir.

BÖLÜM 2: SURIYELİ MÜLTECİLERİN EKONOMİK ETKİLERİ

2.1. Türkiye-Suriye İlişkileri Hakkında Genel Bilgiler

Çalışmanın bu bölümünde Türkiye-Suriye ilişkilerine, Türkiye-Suriye ilişkilerinin tarihçesine, Suriye’de başlayan iç savaşın Türkiye’ye etkilerine, yapılan yardımlara ve göçün illere olan etkilerine değinilecektir.

2.1.1. Türkiye-Suriye İlişkileri

Türkiye ve Suriye ilişkilerinin istikrarsız olmasına sebep olan sorunların başında, 1939 yılında Suriye topraklarında bulunan Hatay’ın Türkiye’ye katılması olmuştur. Devam eden tarihlerde, Soğuk Savaş’ın etkisi ile iki ülkenin farklı bloklarda yer alması ve yaşanan gerginlikler iki ülkenin karşı karşıya gelmesine ve ilişkilerin gerilmesine neden olmuştur. Fırat, Dicle ve Asi nehirlerinin neden olduğu su sorunu ve Suriye’nin bu soruna karşılık terörü kendisine etkili bir koz olarak kullanması ve terör örgütünün gelişmesine yardım etmesi sonucunda ilişkiler oldukça gerilmiştir (Duran, 2011: 508-509).

Suriye ve Türkiye ilişkilerinde var olan sorunların çözümüne yönelik 2000’li yıllarda olumlu adımların atıldığı bir dönem olmuştur. 1998 yılında iki ülkeyi savaş noktasına getiren sorunların çözülmesi adına Adana Protokolü imzalanmış, Hafız Esad’ın cenazesine 2000 yılında dönemin Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer’in katılımının üzerine iki ülke arasında artan ziyaretler, ilişkilerin düzelmesi ve ortak sorunlara karşı politik işbirliğinin artması sonucunu doğurmuştur (Kösebalaban, 2014: 350-351). 2002 yıllarının sonrasında Türkiye’de AKP iktidara geldiği dönemde uygulamaya başlanan komşularla sıfır sorun politikası gibi dış politika stratejileri ile Türkiye ve Suriye ilişkileri yükselişe geçerek zirveye ulaşmıştır (Tan, Belli ve Aydın, 2012: 68). 2011 yılında Arap Baharı’nın Suriye’ye sıçraması iki ülkeyi tekrar karşı karşıya getirmiştir. İlk olarak; Türkiye, Suriye krizinde sadece devrimden sonrası için model ülke rolünde olmak istememiş, ilk günden itibaren bu süreçte aktif bir politika izlemeye çalışmıştır (Ertuğrul, 2012: 1-2). Dönemin başbakanı Recep Tayyip Erdoğan’ın Suriye’de karışıklıkların başladığı dönem, kültürel ve tarihsel ortak değerlere gönderme yaparak yaşanan olayların Türkiye’nin de iç meselesi olduğunu belirterek aktif politika izleneceğinin sinyalini vermiştir (İzbul, 2011: 2). Suriye’deki iktidar boşluğundan en

çok etkilenen ve Suriye ile uzun bir sınırı paylaşan ülke, Türkiye'dir. Bu nedenle Türkiye, Suriye bölgesinde krizden sonra oluşacak yeni düzeni şekillendirmekte aktif bir aktör rol almak isteyecektir (Ağır ve Çarkıt, 2017: 441).

Suriye'de kriz ortamının oluşması ve Esad Rejimi politikalarının Türkiye'nin sınır politikalarına ters düşmesi ilişkilerin bozulmasına yol açmıştır ve böylece Esad Rejimi Türkiye'nin sınır güvenliğinin sağlanmasına yönelik tehditlerden birisi haline gelmiştir. Esad rejiminin sınıra yakın bölgelerde yaşanan çatışmalarda Türkiye topraklarına yönelik kaza olarak değerlendirilen saldırıları iki ülke arasındaki gerginliği arttırmıştır. (Sandıklı ve Semin, 2012: 25-32).

2.1.2.Suriye' de İç Savaşın Başlaması

Arap ülkelerinin bağımsızlıklarını kazanma ve devletleşme süreçleri mevcut siyasal yapılarını biçimlendirmiştir. Batı ülkeleri ile işbirliği yapan, demokratik olmayan, ülke zenginliklerini denetim altında alan, iktidarlarını Batılı devletlerin desteği ile ayakta tutmaya çalışan siyasal sistemler artık çözülmeye başlamıştır (Baharçiçek, 2011: 19).

Tunus'ta 18 Aralık 2010 tarihinde başlayan gösteriler, 2011 yılında Libya, Suriye, Mısır başta olmak üzere Ürdün, Lübnan, Cezayir, Yemen, Bahreyn gibi Arap ülkelerine sıçramıştır. Savaşın şiddetini arttırması Türkiye'nin kapılarını Suriyelilere açmasına neden olmuştur. Bu halk ayaklanmalarına uluslararası ilişkiler ve siyaset bilimi literatüründe Arab Spring (Arap Baharı) adı verilmiştir (Paksoy ve diğerleri, 2013: 169).

2012 yılından itibaren yaşanan Suriye'deki hak ihlalleri, insani acil yardım ihtiyaçlarını da arttırmıştır. İç karışıklıkların başlamasıyla, Suriye ile kültürel, ekonomik, sınır ve tarihi ilişkisi olan Türkiye, Suriyeliler için "açık kapı" politikası uygulamıştır (Türkiye'deki Suriyeli Kadınlar Raporu, 2014: 1)

2.1.3.Suriye Tarafından Başlayan Göç Hareketleri

Suriye'den başlayan göçlere ev sahipliği yapan Lübnan, Türkiye, Ürdün, Mısır ve Irak, göç eden Suriyelilerin yüzde 97'sini barındırmaktadır. Ülke nüfuslarına oranlandığında Suriyeli mülteci nüfusunun en fazla olduğu ülkeler Ürdün ve Lübnan'dır. Bu kriz, dünyanın son 20 yılda tanık olduğu en ciddi ve en ağır mülteci krizidir (UAÖ, 2014: 2).

2017 yılında Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı tarafından yayınlanan Türkiye'deki Suriyelilerin Gelecek Beklentileri, Yaşam Koşulları ve Demografik Görünümü' ne Yönelik Saha Araştırması raporunda yer alan Suriyelilerin Ülkelerinden Ayrılış Nedenlerini içeren nedenler Tablo 5' te de yer almaktadır. Elde edilen sonuçlar incelendiğinde kamp dışında yaşayan Suriyeli misafirlerin (%78,40), kamplarda yaşayanların ise (%91,30) güvenlik/hayati tehlike sebebiyle Suriye'den ayrıldıkları görülmektedir. Suriyeli misafirlerin Suriye'den ayrılma nedenleri arasında diğer kategorilerde kamp içi ve kamp dışında bir farklılaşma olmadığını, Suriye'yi terk etmelerinde güvenlik/hayati tehlikeden sonra sırasıyla siyasi nedenlerin (%12,20-5), ekonomik nedenlerin (%5,80-1,80), sağlık nedenlerinin (%2,20-1,40) ve diğer nedenlerin (%1,30-0) etkin olduğu söylenebilir.

Tablo 5:
Suriyeli Misafirlerin Suriye'den Ayrılış Nedenleri

Suriye'den Ayrılış Nedenleri	Kamp İçi		Kamp Dışı		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Ekonomik Nedenlerle	4	1,00	131	5,80	135	5,50
Güvenlik/Hayati Tehlike Nedenleriyle	200	91,30	1,758	78,40	1,958	79,60
Sağlık Nedenleriyle	3	1,40	50	2,20	53	2,20
Diğer	0	0,00	29	1,30	29	1,20
Kayıp Veri	1	0,50	0	0,00	1	0,00
Toplam	219	100	2,242	100	2,461	100

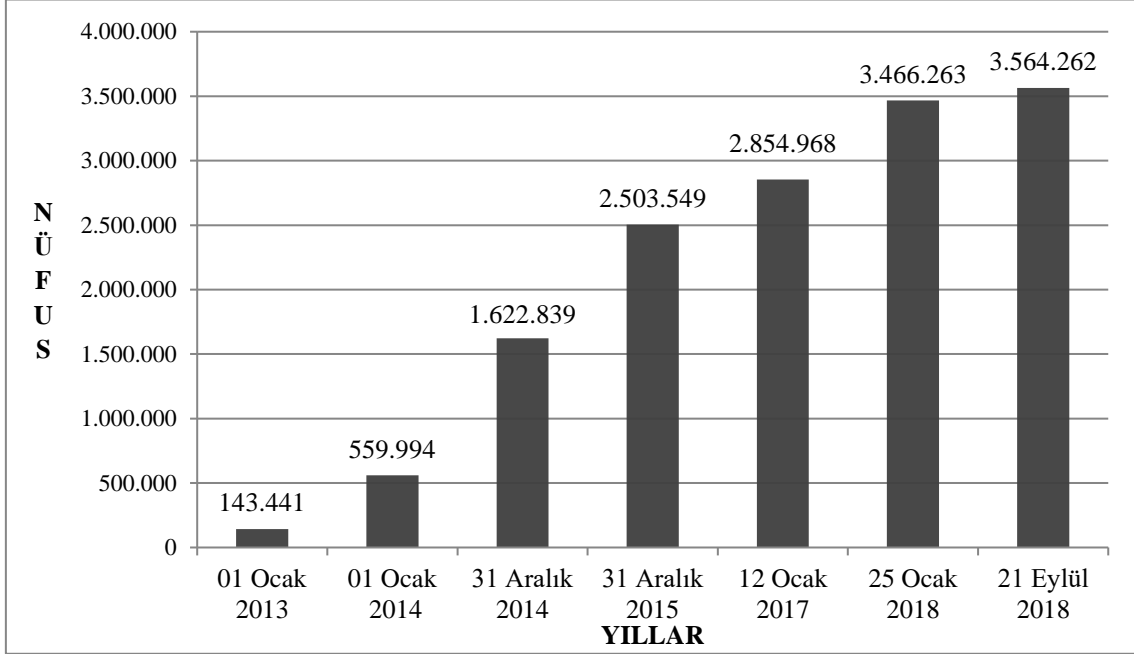
Kaynak: <https://www.afad.gov.tr/upload/Node/24384/xfiles/17>

Türkiye'deki Suriyelilerin Demografik Görünümü Yaşam Koşulları ve Gelecek Beklentilerine Yönelik Saha Araştırması 2017.pdf Erişim: 13.03.2018

2.1.4. Yıllar İtibariyle Suriyeli Mülteci Sayısı

Suriye'den ülkemize göç hareketlerinin başlaması ve savaşın şiddetini Suriye'de arttırması ve Türkiye'nin açık kapı politikasını sürdürmesi üzerine mülteci sayısı yıldan yıla artmıştır. Çalışmanın bu bölümünde 2013 yılından 2018 yılına kadar ülkemizde kayıtlı mülteci sayılarına yer verilecektir.

**Grafik 1:
Mülteci Sayısı**

Kaynak: <http://www.goc.gov.tr> Erişim:11.04.2019

Grafik 1’ de Suriyeli Mülteci sayısı yıllar itibariyle artan eğilim göstermiştir. Artan mülteci sayısı beraberinde artan harcamaları yanına getirmektedir. Türkiye’nin Suriyelilerin korunması için harcadığı miktarın 2,5 milyar doları geçmesi ve bu maliyet ibresinin her gün daha da yukarıyı göstermesi entegrasyonu kaçınılmaz bir senaryo olarak Türkiye’nin önüne koymaktadır (Çarmıklı, 2016: 23).

Aşağıda Tablo 6’da 2018 yılına ait Suriyeli Mülteci sayıları verilmiştir. Suriyeli mültecilerin en çok ikamet ettiği ve bu çalışma kapsamında yer alan 4 şehir tabloda yer verilmektedir. Tablodan görüldüğü üzere, Suriyelilerin yerli nüfusa oranlandığında en yoğun yaşadığı il %90,25 oranı ile Kilis’tir. Kilis’te yaşayan Suriyeli sayısı, Türklerin sayısından 13 bin 290 kişi daha azdır.

**Tablo 6:
Suriyeliler İl Nüfusu İle Karşılaştırma**

İLLER	Şanlıurfa	Hatay	Gaziantep	Kilis
İl Nüfusu İle Karşılaştırma (%)	23,26	29,91	20,52	90,25
Suriyeli Mülteci Sayısı	461,847	439,642	411,567	123,09

Kaynak: <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/> Erişim:30.11.2018

Barınma Merkezi Dışında sunulan hizmetlere bakılacak olursa; özellikle sınır illerindeki Suriye vatandaşlarının acil insani ihtiyaçlarının karşılanması için AFAD tarafından “Elektronik Yardım Dağıtım Sistemi (EYDAS)” geliştirilmiş ve uygulamaya konulmuştur. Bu uygulama yardıma ihtiyaç duyan afete uğramış kişilere yapılan yardımların kayıt altına alınması, izlenmesi, koordinasyonu ve yönetilebilmesi amaçlanmaktadır (AFAD 2016: 119).

2.2. Suriyeli Mültecilerin Ekonomik Etkileri

Suriyeli mültecilerin ülkemize gelmesi ile birlikte başlayan ekonomik mücadelesi uluslararası düzeyde ve ülkemizde Suriyeliler için çeşitli yardımların yapılmasına neden olmuştur. Yapılan bu yardımlar kimi zaman aynı kimi zaman nakit şeklinde olmuştur. Yapılan bazı yardımlar eğitim, sağlık, güvenlik gibi alanlara dağıtılmıştır. Çalışmanın bu bölümünde Suriyelilere yapılan ve yapılacak olan yardımlar üzerinde durulacaktır. Çalışmanın bu bölümü 3 alt başlıkta irdelenecektir.

2.2.1. Suriyeli Mültecilere Yönelik Dış Ekonomik Destekler ve 3RP Mali Yardım Programı

Çalışmanın bu bölümünde STK, AB, UNICEF vb. gibi kurum ve kuruluşların ülkemizde yaşayan Suriyeli Mültecilere sağladığı ekonomik desteklere değinilecektir.

2007-13 dönemi için, Avrupa Birliğinin dış sınırlarının yönetimi, sığınma ve göç politikalarının uygulanması için “Göç Akımları Dayanışması ve Yönetimi” Genel Programı (SOLID) ile 4 milyar Euro’ya yakın para tahsis edilmiştir. Bu program dört araçtan oluşmaktadır: Dış Sınırlar Fonu (EBF), Avrupa İade Fonu (RF), Avrupa Mülteci Fonu (ERF) ve üçüncü ülke vatandaşlarının Entegrasyonu için Avrupa Fonu (EIF) (ec.europa.eu a).

Aşağıdaki tabloda mevcut, tamamlanan, devam eden ve başlayacak proje sayıları verilmiştir.

Tablo 7:
Göç Proje İstatistikleri

GÖÇ PROJE İSTATİSTİKLERİ			
KONU	PROJE	TOPLAM	
Toplam Mevcut Projeler	AB	15	26
	İkili İş Birliği	11	
Tamamlanan	AB, İkili İşbirliği, Milli Bütçe	42	42
Devam Eden Projeler	AB, İkili İşbirliği, Milli Bütçe	8	16
	AB, İkili İşbirliği, Milli Bütçe	8	
Başlayacak olan IPS/Sel/ESEI Projeleri	AB	7	7

Kaynak: http://www.goc.gov.tr/icerik6/goc-projeleri_363_378_10095_icerik Erişim: 18.04.2019

Göç akışlarının etkin bir şekilde yönetilmesini ve göç için ortak bir birlik yaklaşımının uygulanmasını, güçlendirilmesini ve geliştirilmesini teşvik etmek amacıyla, 2014-20 dönemi için İltica, Göç ve Entegrasyon Fonu (AMIF) kurulmuştur. Yedi yıl boyunca toplam 3.1 milyar Euro' luk destek beklenmektedir (<http://www.3rpsyriacrisis.org/>).

2017 yılının ramazan ayında, IOM tarafından Türkiye'de ki 4 bin Suriyeli mülteciye çok yönlü e-kart nakit yardımı projesi kapsamında toplamda yaklaşık 22.000 kişiye ödeme yapılmıştır. Bu proje Ramazan ayı boyunca yiyecek satın almak için savunmasız aileleri desteklemek için tasarlanmıştır. Bu destek kişi başı 100 TL'dir. (IOM, 2017: 1) Ayrıca IOM göçlerin başladığı ilk zamanlardan itibaren yaptığı aynı yardımları ile kişilerin kesin ihtiyaçlarını belirlemek ve karşılamaktadır. IOM ihtiyaçları hızlı karşılamak amacıyla e-kupon sistemi uygulamaya koymuştur. Bu sistem ile kişi kendi ihtiyaçlarını gidermektedir (turkey.iom.int/node/353).

Suriyelilerin temel ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için Türkiye'de kamplarda kalan mültecilere kayıt kartı verilmektedir. Bu kayıt kartı ile gıda yardım programı kapsamında verilen kartlara yüklenen paralarla kamp içinde alışveriş yapma olanakları mevcuttur.

Dünya Gıda Programı (WFP), her aile için kişi başına 50 Türk lirası (şu anda yaklaşık 8 avro) tutarında bir aylık ödenek sağlamaktadır. Elektronik kart veya "e-kart", insanların mülteci kamplarında kurulan süpermarketlerden istedikleri yiyecekleri satın almalarını sağlamaktadır. WFP, Hükümet tarafından yönetilen Türkiye'nin güneydoğusundaki on

kamptaki 135.000'den fazla Suriyeliyi desteklemektedir. Kamplar bölgede yaklaşık 212 bin Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapmaktadır. Program her ay yaklaşık 140.000 kişiye yardım etmektedir. Proje, WFP ve Türkiye Hükümeti tarafından eşgüdümlü olarak yürütülmektedir (Akkuş, 2018: 2).

2018 yılında yaklaşık 13,1 milyon insan Suriye'de insani yardıma acil ihtiyaç duymakta olup, tahmini 5,6 milyon insanın akut ihtiyacı bulunmaktadır. 2018 yılında, STK ve Birleşmiş Milletlerden doğrudan yardım alan 10,5 milyon kişiye ve Suriye'de hizmet sunumuyla 11,2 milyon mülteciye ulaşmayı hedef kılmiştir. Acil ihtiyaçlar için de taahhüt edilen 1.2 milyar dolarlık çok yıllık finansmanın yanı sıra BM ve STK ortakları tarafından 4,4 milyar dolar sahiplerine ulaştırılmıştır (Syria Crisis, 2018: 1).

Tablo 8:
Uluslararası Komisyon Tarafından Kabul Edilen Suriye Krizinin Finansman Karşılığı

2018 Yılı İçin Finansman	2019-2020 Yılı İçin Finansman	Krediler (2018-2020)
EUR 3.5 Milyar	EUR 2.7 Milyar	EUR 17.2 Milyar
USD 4.4 Milyar	USD 3.4 Milyar	USD 21.2 Milyar

Kaynak:<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2018/04/25/brussels-ii-conference-on-supporting-the-future-of-syria-and-the-region-co-chairs-declaration/>

Uluslararası toplum 2018 yılında insani destek için 3.5 milyar Euro tutarında 4.4 milyar Dolar tutarında bir fon sağlamıştır. Suriye İnsani Yardım Planına Suriye Krizine yardım amacıyla hem Suriye hem de bölge için 2018 yılı için 4.4 milyar dolar (3.5 milyar €) ve 2019-2020 için 3.4 milyar dolarlık (2.7 milyar €) çok yıllık bir fon ayrılmıştır (Tablo 9). Buna ek olarak, bazı uluslararası finans kurumları ve bağışçılar, 21.2 milyar dolar kredi taahhütleri vereceklerini (17.2 milyar Euro) açıklamıştır. II. Brüksel Konferansı, 2017 yılında Brüksel'de yapılan sözlerin büyük ölçüde yerine getirildiğini ve bazı durumlarda aşıldığını ifade edilmiştir. Eş başkanlar ve ana bağışçılar, kaynak tabanını genişletmeyi ve yardımın daha büyük bir öngörülebilirlik, tutarlılık ve etkililik sağlayacağını ifade etmiştir (ec.europa.eu b).

Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık Planı (3RP), Suriye'de başlayan krize müdahale etmeye yönelik olarak mültecilerin koruma ihtiyaçlarına, en zor durumda olan kişilerin insani ihtiyaçlarına ve Suriye krizinin komşu ülkeler olan Türkiye, Lübnan, Ürdün, Irak

ve Mısır'daki uzun vadeli sosyo-ekonomik etkilerine cevap vermeyi amaçlayan, uluslararası bir çağrıdır (3RP 2015: 7).

Çalışmanın bu bölümünde 3RP programının çeşitli ay ve dönemlerde yayınladığı raporlardan yararlanılacaktır.

Tablo 9:
3RP Mali Özeti (2019-2020)

Öncü Kuruluş	<ul style="list-style-type: none"> • UNCHR	
Ortaklar	<ul style="list-style-type: none"> • IOM • UNDP • UNFPA • UNICEF • UN WOMEN, • STK ortakları	
Diğer Ortaklar	<ul style="list-style-type: none"> • Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) • Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (AÇSHB) • Gençlik ve Spor Bakanlığı (GSB) • Avrupa Birliği (AB), Türkiye Barolar Birliği (TBB) • STK ortakları	
Mali Gereksinimler	2019	2020
Mültecilere İlişkin Mali Gereksinimler	203.269.731 ABD \$	189.528.674 ABD \$
Dayanıklılığa İlişkin Mali Gereksinimler	86.682.412 ABD \$	88.895.560 ABD \$
3RP Toplam Mali Gereksinimler	289.952.143 ABD \$	278.424.233 ABD \$

Kaynak: Türkiye: 3RP Ülke Bölümü - 2019/2020

3RP programı kapsamında 2019-2020 yıllarını kapsayan dönemde UNCHR öncülüğünde çeşitli ortaklarla birlikte ilgili yıllar için bütçe gereksinimleri oluşturulmuş ve yukarıdaki tabloda detaylandırılmıştır. 3RP'nin 2019 yılı için toplam mali gereksinimi 289.952.143 ABD \$ 2020 yılı için ise 278.424.233 ABD \$'dır.

**Tablo 10:
2019 yılı Fonlama Gereklilikleri**

2019 yılı 3RP Fonlama Gereklilikleri					
	Gereksinimler	Kullanılabilir Fonlar		Fon Açığı	
		Alınan	Alınacak	\$	%
Eğitim	\$203.671.573	920.759	86.991.356	115.759.458	57%
Çocuk Projeleri	\$32.000.000	1.043.527	20.544.016	10.412.457	33%
Temel İhtiyaçlar	\$3.000.000	0	415.903	2.584.097	86%
Sağlık& Beslenme	\$1.000.000	0	325.944	674.056	67%
Tahsis Edilen		26.400.000		(26.400.000)	
Toplam	\$239.671.573	28.364.286	108.277.218	103.030.069	43%

Kaynak: <https://www.unicef.org/turkey/media/7091/file/UNICEF%20Turkey%20Humanitarian%20Situation%20Report%20-%20Jan-March%202019.pdf> ekle adresinden alınmıştır.

Erişim: 10.05.2019

Tablo 10'dan görüleceği üzere, 2019 yılı 3RP yapılacak olan fonların Ocak-Mart 2019 dönemi için toplam alınan kısmı 28.364.286 \$'dır. Alınacak olan fon miktarı ise 108.277.218 \$'dır. Bu da toplam alınacak fon miktarının %43'üne denk gelmektedir. 239.671.57 \$'lık fonun 203.671.573 \$'ı eğitim hizmetlerine, 32.000.000 \$'ı çocuk projelerine, 3.000.000 \$'ı temel ihtiyaçlara 1.000.000 \$'ı ise sağlık ve beslenmeye ayrılmıştır.

**Tablo 11:
3RP Mali Özeti (2018-19 ve öncesi)**

	2018 yılında gerekli olan Finansman	Alınan Finansman	3RP Mali Özet Q2 2018	
Bölge Mülteci ve Yerleşim Planı Üç Aylık Güncelleme: Haziran 2018	5,61 Milyar dolar	2.275 Milyar dolar (%41)	Gereksinimler	1.74 milyon dolar
			Alınan	1.22 milyon dolar
			Yüzde	%70
3RP 2018-19 Bölge Mülteci ve Yerleşim Planı Aylık Güncelleme: 3RP Başarıları Mayıs 2018	5,61 Milyar dolar	1.55 milyar dolar (%28)	2018 yılı içinde 623 milyon dolar sektörel finansman gereklidir. Alınan finansman ise 206 milyon dolardır (%33)	
3RP 2018-19 / Bölgesel Mülteci Ve Esneklik Planı Aylık Güncellemeler:	2018 yılı sonunda; 5.3 milyon Suriyeli mülteci beklenmektedir. Şu anda kayıtlı 5,6 milyon Suriyeli bulunmaktadır.			
Mayıs 2018 Gıda Güvenliği Gösterge Tablosu	Sektörel bazda 623 milyon dolar finansman gereklidir. Bunun 206 doları şu ana kadar alınmıştır.			
Mayıs 2018 Eğitim Tablosu	Sektörel bazda 873 milyon dolar finansman gereklidir. Bunun 261 milyon doları (%30) şu ana kadar alınmıştır.			

Tablo 11:
3RP Mali Özeti (2018-19 ve öncesi) (devamı)

Mayıs 2018 Sağlık Tablosu	Sektörel olarak 873 milyon dolar finansman gereklidir. Bunun 261 milyon doları (%30) şu ana kadar alınmıştır.
3RP 2018-19 Bölge Mülteci ve Yerleşim Planı Aylık Güncelleme: 3RP başarılar Nisan 2018	2018 yılı sonunda 5,3 milyon Suriyeli mülteci beklenmektedir. Şu anda kayıtlı 5,6 milyon Suriyeli bulunmaktadır.2018 yılında 5.61 milyon dolar gereklidir.
Nisan 2018 Sağlık Tablosu	2018 yılı sonunda 5,3 milyon Suriyeli mülteci beklenmektedir. Şu anda kayıtlı 5,6 milyon Suriyeli bulunmaktadır.2018 yılı Nisan ayı raporuna kadar 75 milyon doları (%21) şu ana kadar alınmıştır.
Bölgesel Üç Aylık Güncelleme: 3RP Başarıları Aralık 2017	2017 yılı sonu itibariyle; <ul style="list-style-type: none"> • 6.897.300 mültecinin güvenliği için 306 milyon dolar finansman kabul edilmiştir. Bu finansmanın 91 milyon doları Türkiye'ye aittir. • 2.825.300 Mültecinin gıda güvenliği için 577 milyon dolar finansman kabul edilmiştir. Bu finansmanın 26 milyon doları Türkiye'ye aittir. • Türkiye'de, 153,770 Suriyeli erkekler, kadınlar, erkekler, kızlar ve yaşlılar 2017 yılında (okul besleme dâhil) gıda yardımı aldı. • 3.049.700 mültecinin eğitimi için 450 milyon dolar finansman kabul edilmiştir. Bu finansmanın 119 milyon doları Türkiye'ye aittir. • Türkiye, 140,402 öğretmen ve eğitim personeli aldı. • 5.035.000 mültecinin sağlık ve beslenme ihtiyaçları için 197 milyon dolar finansman kabul edilmiştir. Bu finansmanın 28 milyon doları Türkiye'ye aittir. • 2017 yılında Türkiye'de temel ihtiyaç ortakları yaklaşık 1,2 milyon aylık nakit yardımı aldı ve 1,7 milyondan fazla yararlanıcıya nakit destek sağladı. • 6.620.600 mültecinin temel ihtiyaçları için 370 milyon dolar finansman kabul edilmiştir. Bu finansmanın 32 milyon doları Türkiye'ye aittir.
BÖLGESEL ÜÇ AYLIK GÜNCELLEME: 3RP BAŞARILARI KASIM 2016	2016 Kasım Verilerine göre; <ul style="list-style-type: none"> • 4.740.000 Suriyeli Mültecinin gelmesi beklenirken bu sayı Kasım 2016 itibariyle 4.807.702'dir. (%101'lik gerçekleşme) • 4.54 milyar dolar 2016 yılı için gereklidir. 2.54 milyar dolar (%56) alınmıştır. • PTT tarafından verilen banka kartları ile aile başına USD(200-300) nakit ödeme (Posta ve Telgraf Teşkilatı - Türkiye Ulusal Posta ve Telgraf Müdürlüğü)

Tablo 11:
3RP Mali Özeti (2018-19 ve öncesi) (devamı)

BÖLGESEL ÜÇ AYLIK GÜNCELLEME: 3RP BAŞARILARI KASIM 2016	<ul style="list-style-type: none"> Türkiye’de ki 3RP ortakları tarafından pilot il seçilen Şanlıurfa ilinde 31 Aralık 2016 tarihine kadar en savunmasız 250 Suriyeli ailenin konaklaması kapsamında evlerine küçük onarım çalışmaları yaparak onları koruyan ve kış hayatını biraz daha kolaylaştırmak planlanmıştır. Suriye’nin Güneydoğusundaki Şanlıurfa 400.000’ Suriyeliye ev sahipliği yapmaktadır. Bu sayı Suriyeli nüfusun neredeyse % 21’ ine denk gelmektedir.
	(Yapılacak olan bu uygulama için 3RP 2017-2018 raporlarında herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır.)
Bölgesel Üç Aylık Güncelleme: 3RP Başarıları Aralık 2015	<p>2015 Aralık Verilerine göre;</p> <ul style="list-style-type: none"> 4.270.000 Suriyeli Mültecinin gelmesi beklenirken bu sayı Kasım 2016 itibariyle 4.591.939’dır. (%108’lik gerçekleşme) 4.3 milyar dolar 2015 yılı için gereklidir. 2.67 milyar dolar (%60) alınmıştır. <p>2015 Aralık verilerine 3RP Sektör Fonu durumu;</p> <ul style="list-style-type: none"> Bu dönem mültecilerin güvenliği için toplam 459 milyon dolar gereksinim varken mevcut finansman durumu 277 milyon dolardır (% 60). Bu dönem mültecilerin gıda güvenliği için toplam 905 milyon dolar gereksinim varken mevcut finansman durumu 547 milyon dolardır (% 60). Bu dönem mültecilerin eğitimi için toplam 791 milyon dolar gereksinim varken mevcut finansman durumu 357 milyon dolardır (% 45). Bu dönem mültecilerin sağlık ve beslenme ihtiyaçları için toplam 905 milyon dolar gereksinim varken mevcut finansman durumu 547 milyon dolardır (% 60) Bu dönem mültecilerin temel ihtiyaçları için toplam 791 milyon dolara gereksinim varken mevcut finansman durumu 357 milyon dolardır (% 45).

Kaynak: <http://www.3rpsyriacrisis.org/> verilerden oluşturulmuştur. Erişim: 10.10.2018

3RP çalışmalarının faaliyete geçtiği zamandan itibaren Türkiye’deki mülteciler için 2,83 milyar dolar kaynak elde edilmiştir. 3RP 2017 yılının ilk aylarından itibaren ikili destek programları, kamu kurumlarına kurumsal destek ve uluslararası finans kuruluşlarına destek amaçlı 3,5 milyar dolar fon ayrılmıştır. Bu amaçla halk sağlığı, İŞKUR, eğitim ve sosyal hizmet sistemleri için destekler olmuştur. 3RP; Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) ve Geçici Koruma Yönetmeliği kapsamında Türkiye’nin mülteciler için yürüttüğü istihdam, eğitim, sağlık ve sosyal hizmetler gibi gerekli yardımlara destek ve devamlılık sağlamaktadır. Mültecilere sağlanan sağlık ve eğitim

hizmetlerinin yetersiz kalması sağlık alanında Suriyeli Mültecilerin bu sektörlerde çalışmalarına olanak sağlamıştır.

Suriyeli mülteci krizi için 2015 yılında İLO Türkiye Ofisi tarafından stratejiler geliştirilmiş ve stratejiler üç temel ayağa dayandırılmıştır (ilo.org).

- Türkiye'deki ev sahibi toplulukların ve Suriyeli mültecilerin insani şartlarda çalışmalarını kolaylaştırmak için üretken, vasıflı ve yeterlilik sahibi işgücünün artırılması;
- Türkiye'deki ev sahibi topluluklar ve Suriyeli mülteciler için yeni girişimcilik fırsatları ve işler oluşturulmasına yönelik bazı iş alanlarında ve coğrafi bölgelerde ekonomik ve iş geliştirme ortamların yaratılması ve desteklenmesi;
- Türkiye'nin kapsayıcı kalkınma stratejileri uygulamasına yardımcı olmak için işgücü piyasası yönetim kurum ve mekanizmalarının güçlendirilmesine destek sağlanması.

Tablo 12:
ILO Tarafından Uygulanan Projeler

Proje Adı	Proje Süresi	Proje Finansman Kaynağı	Projenin Uygulanacağı Hedef İller
Türkiye’de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler ve Ev Sahibi Topluluklar için İş Yaratma ve Girişimcilik Fırsatları Projesi	1 Şubat 2018 31 Ocak 2020 (24 ay)	* “MADAD FONU” (Suriye Krizine Müdahale için AB Bölgesel Güven Fonu) projenin finansman kaynağıdır. * Avrupa Birliği’nin 11,6 milyon Avro katkısıyla, 24 ay sürecek olan bu proje ILO Türkiye Ofisi ve bazı faaliyetler kapsamında IOM ortaklığıyla yürütülmektedir. * Türkiye Cumhuriyeti tarafından projenin genel koordinasyonunu Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı üstlenmiştir.	Ankara, İstanbul, Bursa, Konya, Gaziantep, Şanlıurfa, Adana, Mersin, Hatay.
Suriyeli Mülteciler ve Ev Sahibi Topluluklar için İnsana Yakışır İş Fırsatlarının Teşvik Edilmesi	1 Ağustos 2016 31 Ocak 2018	*ILO Temel Gönüllü Finansman (RBSA)	Şanlıurfa, Gaziantep, Mardin, Ankara
Türkiye’de Suriyeli Mültecilerin ve Ev Sahibi Toplulukların İşgücü Piyasasına Katılımının Geliştirilmesi	30 Eylül 2016 29 Eylül 2017	* ABD Nüfus, Mülteciler ve Göç Bürosu (PRM)	Gaziantep, Şanlıurfa, Adana, Mersin, Hatay
Suriyeli Mültecilerin ve Ev Sahibi Toplulukların Geçim Koşullarını İyileştirme ve İnsana Yakışır İş Fırsatlarını Artırma	30 Eylül 2015 30 Eylül 2016	*ABD Nüfus, Mülteciler ve Göç Bürosu (PRM)	Şanlıurfa, Kilis, Ankara
Türkiye’de Suriyeli Akınına ILO’nun Yanıtı	1 Haziran 2015 31 Temmuz 2016	* ILO Temel Gönüllü Finansman (RBSA)	Şanlıurfa, Gaziantep, Kilis, Ankara

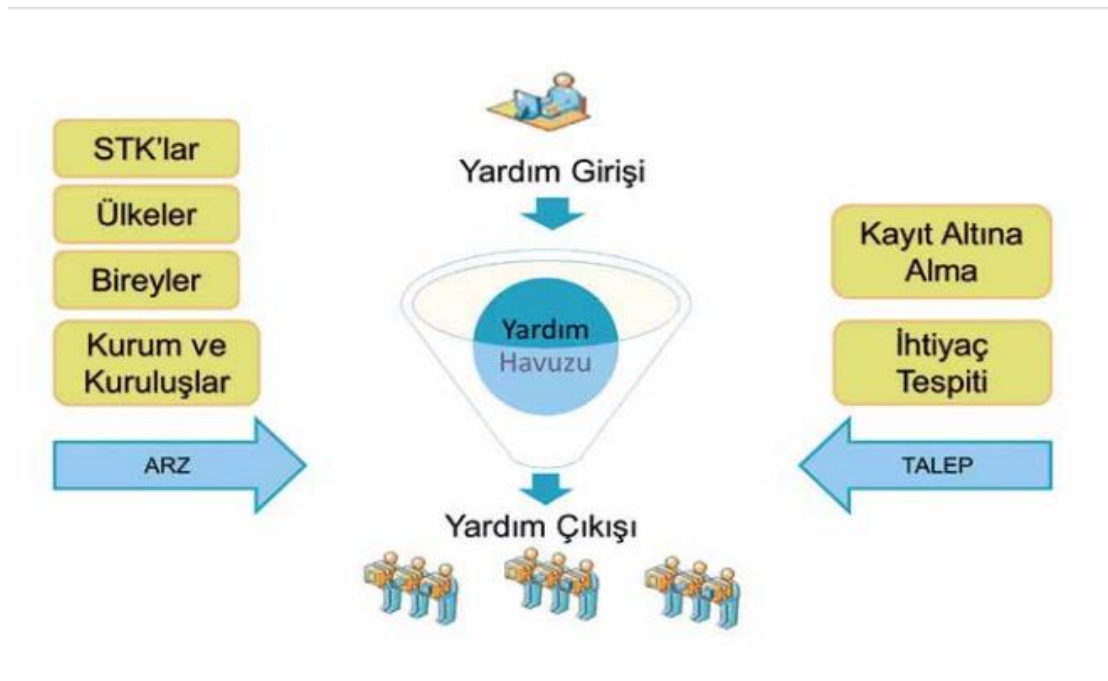
Kaynak: https://www.ilo.org/ankara/projects/WCMS_380370/lang--tr/index.htm sayfasından 01.06.2019 tarihinde oluşturulmuştur.

2.2.2. Türkiye Tarafından Suriyeli Mültecilere Yapılan Yardımlar ve Ekonomik Etkileri

2011 yılında başlayan Suriye göçlerinden en fazla etkilenen ülkelerin başında Türkiye gelmektedir. Türkiye Suriyeli mültecileri misafir etmeye başladıktan sonra insani ihtiyaçların karşılanması için desteklerde bulunmuştur. Türkiye'nin Suriyeli mülteci krizi için sağladığı kaynaklar ve olumlu politika uygulamaları ve ülkedeki mülteci sayısının sürekli bir şekilde artmasının ardından; hükümetin politikalarının yetersiz olduğu zamanlar da olmaktadır (Uluslararası Af Örgütü 2014).

Türkiye Suriyelilerin acil ihtiyaçlarını karşılamak için STK'lar Ülkeler, Bireyler, Kurum ve Kuruluşlar tarafından gönderilen yardımlar, yardım havuzunda biriktirmekte ve kayıt altında olan ihtiyaç sahiplerine dağıtmaktadır (AFAD 2016:118).2017 yılının Şubat ayında AFAD tarafından yayınlanan verilere göre; Suriyeli mülteciler için STK'lar, kamu kurum ve kuruluşları, halk tarafından yapılan toplam harcamaların 25 milyar dolara olduğu ifade edilmiştir (Soylu, 2017).

Grafik 2:
Yardımlar ve Dağılımı

Kaynak: Suriyeli Misafirlerimiz Kardeş Topraklarında, AFAD 2016: 118

AFAD tarafından Suriyeliler için yapılan kamplar ev ortamı oluşturmaktadır. Kamp alanlarında kişinin hayatını idame ettireceği okullar, oyun parkları, sağlık hizmetleri yer almaktadır. Suriyelilerin kayıt altına alınması durumunda kampın imkânlarına göre temizlik, gıda maddesi ve telefon bakiyesi satın alabilecekleri aylık olarak kişi başı 80-100 TL arasında değişen nakit yüklü kartlar verilmektedir (Dinçer ve diğerleri, 2013: 19).

Türkiye’de hayatlarını devam ettirmeye çalışan sığınmacı ve mültecilere UNHCR ve ortak kuruluşlar aşağıdaki hizmetleri sunmaktadır:

1. Danışmanlık ve eğitim hizmeti
2. Hukuki danışmanlık ve destekleri
3. Psikiyatrik/psikolojik danışmanlık ve destek hizmeti
4. Özel ihtiyaç sahiplerinin hak ve hizmetlere erişimine yönelik danışmanlık

Ayrıca talep edilen yardımın incelenmesinden sonra UNHCR ve ortak kuruluşlar aşağıda yer alan hizmetleri de sunmaktadır:

1. Yapılacak olan Tıbbi ve yasal işlemler için tercüman destek hizmeti
2. Maddi ve Sosyal yardım amaçlı ev ziyaretleri destek hizmeti
3. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, İl Göç İdaresi Müdürlükleri, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı, barolar ve mahkemeler gibi devlet kurumlarına sunulacak dilekçelerin yazımında yardım(<https://help.unhcr.org/turkey/tr/how-to-see-help/>).

Suriyeliler ile farklı gelir seviyelerindeki yerli halk dört farklı iktisadi alanda etkileşime girerek, bu göçmen akışının ekonomik etkileri ile bu etkilere ait algıları ve tutumları önemli ölçüde belirler.

1. İşgücü piyasaları; Suriyeliler vasfı (gelir) daha düşük olan yerli halkın ücret, istihdam ve çalışma şartlarını olumsuz etkileme durumu olabilir. Bu durumun tam tersinin olması da mümkündür. Bu durum ise üretim faaliyetlerindeki tamamlayıcılık ilişkisinden olabilir.

2. Mal ve hizmet piyasaları; bu piyasanın Suriyeliler için düşük gelirliler ve yüksek gelirliler olarak ikili bir yapıda olduğu söylenebilir. Bu ikili yapıda tüketici konumunda rekabet etmeleri ve Suriyelilerin düşük gelirliler için mal ve hizmet piyasası talebini arttırması, fiyatları arttırmaları düşük gelirli yerli halkın reel gelirlerini azaltması söz konusudur. Örneğin; Suriyelilerin yüksek gelirli ailelerin satın aldığı hizmetleri daha düşük ücretle yapması işgücü maliyetlerinin düşmesine neden olmaktadır.
3. Eğitim ve sağlık gibi kamu hizmetlerinin sunumu; çeşitli kamu kurum ve kuruluşları tarafından sunulan hizmetlerin kullanımı için düşük gelirli yerli halkın Suriyeliler ile rekabeti söz konusu olabilir. Yüksek gelirliler ise özel sektördeki hizmetlere yönelerek bu rekabetin dışında kalmaktadır.
4. Kamu maliyesi alanı; Suriyeli göçlerinin zorunlu, göçmen sayısının fazla olması olarak tespit edilen bu göç kamu maliyesinin dengelerini bozmaktadır. Suriyelilere sunulan hizmetlerin sadece vergiler ile karşılanması mümkün olmadığından ortaya çıkan finansman açıklarının *kamu harcamalarının azaltılması ve vergi gelirlerinin artırılması* ile karşılanması mümkündür. Vergi gelirlerinin arttırılması ise düşük gelirli yerlileri daha çok etkilemektedir (Berker, 2018: 1).

2018 yılında Berker tarafından yapılan araştırmada; Türkiye toplumunun Suriyeli sığınmacıların ekonomik etkilerine yönelik algılarının araştırılması amaçlanmaktadır. Bu amaçla 27 ilin merkez dâhil 98 ilçesine bağlı 136 mahalle ve köyünde 2649 kişiyle hanelerinde yüz yüze görüşülerek aşağıda yer alan görüşlere ne ölçüde katıldıkları sorulmuştur.

1. Suriyeli sığınmacılar yüzünden iş imkânı azaldı
2. Sığınmacılar Türkiye'nin ekonomisine zarar veriyor

Tablo 13:
Türkiye Toplumunun Suriyeli Sığınmacıların Ekonomik Etkilerine Yönelik Algılarının Araştırılması

Yöneltilen Sorular	İş İmkânlarının Azalması	Ekonominin Olumsuz Etkilenmesi
Cinsiyete göre Suriyelilerin olumsuz iktisadi etkilerinin olduğunu belirtenleri yüzdesi (%)		
Kadın	%61	%59
Erkek	%59	%57
Yaşa göre Suriyelilerin olumsuz iktisadi etkilerinin olduğunu belirtenleri yüzdesi (%)		
18-29	%59	%54
30-44	%59	%58
45-59	%64	%61
60 ve üzeri	%60	%58
Eğitime göre Suriyelilerin olumsuz iktisadi etkilerinin olduğunu belirtenleri yüzdesi (%)		
Lise altı	%63	%59
Lise	%61	%56
Üniversite	%52	%58
Siyasi parti tercihlerine göre Suriyelilerin olumsuz iktisadi etkilerinin olduğunu belirtenleri yüzdesi (%)		
AK parti	%51	%48
CHP	%73	%72
MHP	%68	%65
HDP	%65	%57
Diğer	%64	%63
Etnik kökene göre Suriyelilerin olumsuz iktisadi etkilerinin olduğunu belirtenleri yüzdesi (%)		
Türk	%59	%57
Kürt	%68	%54
Diğer	%56	%62

Kaynak: Bu tablo 31 Ağustos 2018 tarihinde yayınlanan Suriyeli Sığınmacı Göçün Ekonomik Etkilerinin Algılanışı başlıklı çalışmasından 17.06.2019 tarihinde oluşturulmuştur.

31 Ağustos 2018 tarihinde Ali Berker tarafından yayınlanan Suriyeli Sığınmacı Göçün Ekonomik Etkilerinin Algılanışı başlıklı çalışma 27 ilin, 98 ilçesine bağlı 136 mahalle ve köyde 6-7 Şubat 2016 tarihlerinde 2.649 kişiyle evlerinde yüz yüze görüşme yöntemi ile gerçekleştirilmiştir¹. Çalışmadan çıkarılan sonuca göre; Suriyelilerin ekonomiyi çeşitli sebeplerle olumsuz etkilediği görüşü hâkimdir. Ancak buradaki en dikkat çekici farklılık eğitim seviyelerinde görülmektedir. Çalışmaya katılanların eğitim seviyesi yükseldikçe; Suriyelilerin iş bulma imkânlarını azalttığı ifade edilmiştir.

¹ İlgili il, ilçe, köy ve mahalleye <http://konda.com.tr/tr/rapor/suriyeli-siginmacilara-bakis/adresindeki> veri setinden ulaşılabilir.

2.2.3. Türkiye'deki Mülteciler İçin AB Mali Yardım Programı

2011 yılında başlayan Suriye savaşından etkilenen ve yardımlarını kesmek istemeyen Türkiye'ye bu dönemde en büyük yardım Avrupa Birliğinden gelmiştir. Avrupa Birliği kalkınma ve insani yardımlar için Avrupa Birliğine üye ülkeler ve kendi bütçesinden toplam 10,9 milyar Avro tahsis etmiştir. (2011 yılından Aralık 2017'e kadar) Suriye krizine Avrupa Komisyonu tarafından sağlanan destek, acil insani yardımlar ve diğer alanlardaki yardım faaliyetleri dâhil olmak üzere 5.3 milyar Avro'yu geçmiştir. 2016 yılının mart ayında Türkiye'deki mültecilerin durumu için Mali Yardım Programı yürürlüğe girmiştir. Bu program ile Avrupa Birliği Türkiye'de yer alan mültecilerin ve mültecilere kapılarını açan ülkelere, Avrupa Birliğine üye ülkelerden ek fon talebi niteliği taşımaktadır. Bu program öncelikle belediye altyapısı, sosyo-ekonomik faaliyet, sağlık, göç yönetimi, eğitim ve sağlık alanlarını desteklemektedir (avrupa.info.tr, 2018c). Başlatılan yardım programı ile toplam 6 milyar avroluk bütçenin (2016-2017 dönemi için 3 milyar avro ve 2018-2019 dönemi için 3 milyar avro olmak üzere) Türkiye'ye verilmesi planlanmıştır. Üye devletlerden 2 milyar avro, AB bütçesinden 1 milyar avro ilk dilim için seferber edilmiştir². İkinci dilim için ise, Üye Devletlerden 1 milyar avro sağlanırken AB bütçesinden 2 milyar avro sağlanmıştır³ (FRİT 2019: 1)

12 Nisan 2019 yılında Avrupa Komisyonu tarafından yapılan basın açıklamasında; Türkiye'deki Mülteciler için Mali Yardım Programı (FRİT) üçüncü yıllık raporu kapsamında, 1.5 milyon mültecinin ihtiyaçları için yapılan aylık ödemelerin programın işlediğini göstermektedir. 2016-2017 yılları için 3 milyar avro ve 2018-2019 yılı için yapılan 3 milyar avro taahhüdün yerine getirildiği Avrupa Komisyonu'nun Avrupa Komşuluk Politikası ve Genişleme Müzakerelerinden Sorumlu Üyesi Johannes Hahn tarafından ifade edilmiştir (FRİT 2019: 1).

---

²<http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/02/03/refugee-facility-for-turkey/>

³<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2018/06/29/facility-for-refugees-in-turkey-member-states-agree-details-of-additional-funding>

Tablo 14:
Üye Ülkelerin Türkiye'ye Sağladığı Yardım Miktarları (milyon €)

Üye Devletler	Üye Devletlerin Yardımları (milyon €)
Almanya	427,5
Birleşik Krallık	327,6
Fransa	309,2
İtalya	224,9
İspanya	152,8
Hollanda	93,9
İsveç	61,3
Belçika	57,6
Polonya	57,0
Avusturya	45,6
Danimarka	38,4
Finlandiya	28,4
İrlanda	22,9
Portekiz	24,4
Romanya	21,6
Yunanistan	25,1
Çek Cumhuriyeti	20,4
Macaristan	14,7
Slovak cumhuriyeti	10,5
Bulgaristan	5,9
Hırvatistan	5,9
Estonya	2,8
Letonya	3,5
Litvanya	5,2
Lüksemburg	4,3
Slovenya	5,2
Malta	1,1
Genel Toplam	2000,0

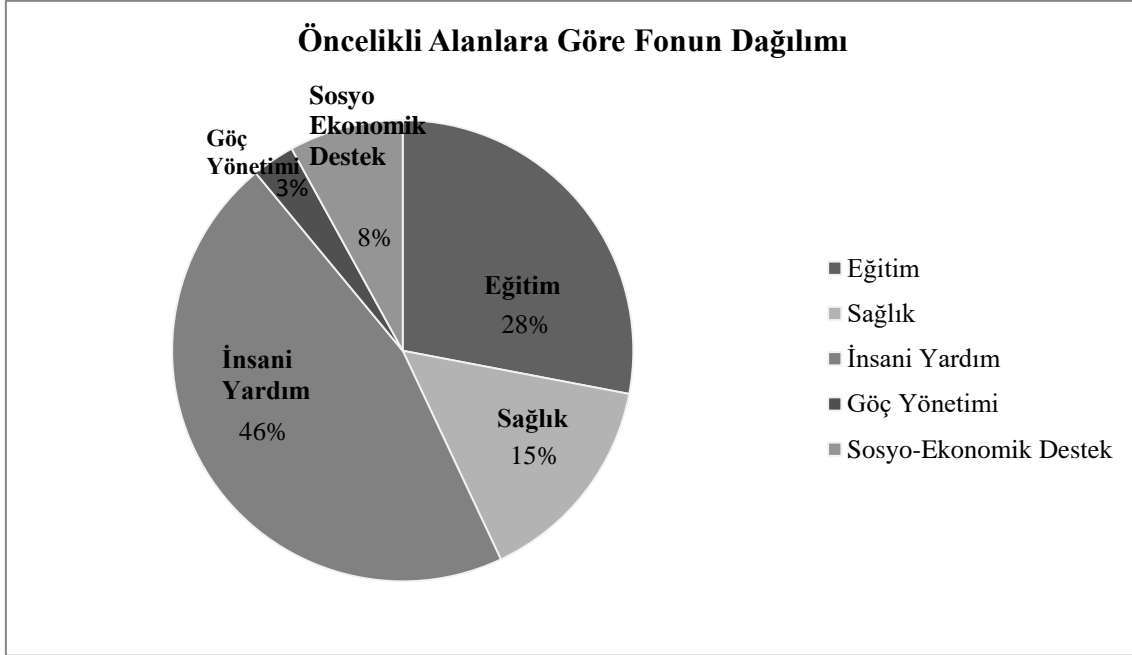
Kaynakça: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/02/03/refugee-facility-for-turkey/> adresinden 07/07/2019 tarihinde alınmıştır.

AB bütçesinden 2016-2017 yılları için sağlanan 1 milyar Avronun, 2016 yılında 250 milyon Avroluk kısmı, 2017 yılında ise 750 milyon Avroluk kısmı kullanılmıştır. AB bütçesinde 2018 yılı için sağlanan 2 milyar Avronun 2018 yılında 550 milyon Avroluk kısmı 2019 yılında ise geriye kalan 550 milyon Avroluk kısmı kullanılacaktır (Üçüncü Yıllık Rapor, Brüksel 10.04.2019)

2016-2017 dönemi için Mali Yardım Programı operasyonel bütçenin 3 milyar Avroluk kısmı 72 proje antlaşmasına bağlanmıştır. Bu anlaşma projeleri kapsamında 2 milyar Avro ödenmiş geriye kalan miktarın ise 2021 yılı içerisinde Mali Yardım Programı kapsamındaki projeler uygulandıktan sonra ödenmesi planlanmaktadır. Mali Yardım

Programının devam etmesine olanak sağlayacak 2018 ve 2019 dönemi içinde 3 milyar Avro ikinci finansman faaliyete girmiştir. 3 milyar Avro tutarındaki operasyonel bütçenin 1.2 milyar Avroluk bölümü 2018-2019 dönemi için taahhüt edilmiştir.

Grafik 3:
Öncelikli Alanlara Göre Fonun Dağılımı

Kaynakça: <https://www.avrupa.info.tr/sites/default/files/2019-04/FRIT%20Factsheet%2011042019%20TR.pdf> (Erişim:03.08.2019)

Suriye krizi için oluşturulan Madad Fon (AB Bölgesel Güven Fonu) Suriye ile Türkiye, 22 üye devlet ve AB'nin destekleri ile 118.5 milyon Avro' ya yakın fon bugüne kadar 1 milyar Avroluk toplam hacme ulaşmıştır (Avrupa, 2017b).

24 Temmuz 2018 tarihinde Avrupa Komisyonu tarafından yapılan basın açıklamasında; Avrupa Komisyonu tarafından Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin eğitimine katkı sağlamak amacıyla ikinci yıllık rapor da 400 milyon Avroluk yeni bir destek paketinin onaylandığını duyurmuştur. İlgili tutarın doğrudan Milli Eğitim Bakanlığı bütçesine aktarılacağı ifade edilmiştir (Avrupa, 2018a).

2.3. Suriyeli Mültecilerin İl Ekonomilerine Etkileri

Ekonomik mücadelenin Suriyelilerin gelmesi ile başlaması üzerine özellikle sınır illerinde daha fazla hissedilmiştir. Çalışmanın bu bölümünde Suriyeli Mültecilerin Kilis, Hatay, Şanlıurfa ve Hatay illerine olan ekonomik etkilerine değinilecektir.

2.3.1.Suriyeli Mültecilerin Kilis İl Ekonomisine Etkileri

Kilis İlinde; yaşanan göç hareketleri ile birlikte şehir nüfus yoğunluğu çok hızlı bir şekilde artmış ve artışla birlikte ildeki mekânsal, sosyal, ekonomik, kültürel farklılıklar ve sorunlar ortaya çıkmıştır (Harunoğulları 2016: 373).

Sosyal ve ekonomik göstergeleri gelişme düzeyi sınırlı olan ve yerli nüfusundan daha fazla Suriyeli barındıran Kilis, net göç hızının en yüksek olduğu illerdendir. Bebek ölüm oranı Türkiye’de en yüksek orana sahip ildir. Kilis’in sınıra yakınlığı nedeniyle transit merkezidir. İlde kayıt altına alınan Suriyeli göçmenlerin zamanla farklı il ve ülkelere gittikleri görülmektedir. İl içinde kalan Suriyelilerin toplam geçiş yapanlara oranı yüzde 20 civarındadır (Lordoğlu ve Aslan, 2016: 797).

Kilis ekonomisi; Suriye krizinden fazlasıyla olumsuz etkilenmiştir. 2013 yılında enflasyon Türkiye ortalaması %7,4 iken, Adıyaman, Kilis, Gaziantep %8.51 ile en yüksek enflasyon oranının yaşandığı iller olmuştur (ORSAM, 2015: 22). Ekonomik açıdan bakıldığında bir diğer sorun ise şehrin Suriye iç savaşı öncesi 30 milyon dolara yaklaşan ihracatı önce 10 milyon dolara gerilemiş daha sonra 20 milyon dolara yükselse de kriz öncesi rakamlara ulaşamamıştır (EM ve diğerleri, 2017: 67).

Kilis ekonomisi açısından Suriye krizi başlamadan önce kaçakçılık “dumansız fabrika” olarak tanımlanmaktaydı. Kilis ilinde yaşayan birçok aile geçimini kaçakçılık ile sağlamaktadır. Suriye’de başlayan iç karışıklık ile yaşanan güvenlik sorunları kaçakçılık faaliyetlerinin sadece sınıra yakın köyler tarafından sürdürülmesine sebep olmuştur (İncili ve Akdemir, 2016: 139; ORSAM, 2015: 24).

Kilis ilinde artan ekonomik sorunlar ve vergi mükelleflerinin vergi ödevlerini yerine getirememesi üzerine 01.03.2016 tarihinden itibaren mücbir sebep hali ilan edilmiştir. İlan edilen mücbir sebep hallerinden dolayı;

*01.03.2016 tarihinde başlayan mücbir sebebin 31.05.2019 tarihine kadar sona ermesine ve bu tarihin kadar verilmesi gereken geçici vergi beyannamesinin verilmemesine;

*Mücbir sebebin başladığı 01.03.2016 tarihi itibarıyla verilmesi gereken bildirim ve beyannamelerin 31.05.2019 tarihine kadar verilmesine;

*Mücbir sebep başlamadan önce ikmalen, re'sen veya idarece tarh edilen borçların vadesi ile tahakkuk etmiş borç vadesinin bu tarihten sonrasına rastlayan her türlü ceza, vergi ve gecikme faizinin ödeme süresinin 01.11.2019 gününe kadar uzatılmasına;

*Mücbir sebep halinin başladığı tarihten mücbir sebep halinin sona ereceği 31.05.2019 tarihine rastlayan MTV taksitlerinin ödeme süresinin 01.11.2019 tarihine kadar uzatılmasına;

*İldeki amme borçları için 31.01.2019 tarihi olarak belirlenen 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Kanununun 48 inci maddesi gereği tecil ve taksitlendirme başvurularının 29.11.2019 kadar uzatılması karara bağlanmıştır (kilis.defterdarligi.gov.tr).

2.3.2.Suriyeli Mültecilerin Şanlıurfa İl Ekonomisine Etkileri

Sınır illerinden olan Şanlıurfa olumsuz olarak Suriyeli mülteci akımından en fazla etkilenen illerden birisi olmuştur. Özellikle Sınıra yakın ilçelerde kiralık konut bulmak zorlaşmış ve bulunan konutların fiyatları da çok yüksektir. Akçakale ve Ceylanpınar'da çarpık kentleşme ciddi boyuttadır.

Şanlıurfa ilinde; Harran Üniversitesi çalışanlarına yönelik yapılan anket çalışmasından elde edilen sonuçlara göre; Suriyelilere yapılan harcamaların vergi kayıp ve kaçakları ile vergi yükünü arttıracak görüşünü ortaya çıkarmıştır (Siverekli ve Ertuğrul 2016: 501).

2016 yılında yapılan çalışma sonucunda; işverenlerin Suriyeli istihdamına sıcak baktığını ancak yeterli nitelik ve donanımda olmadıklarını bu durumun devletin istihdam politikalarını belirlemesinde önemli bir bulgu olduğu ortaya konulmuştur.

İşverenin Suriyeli mültecileri kayıt dışı istihdama dâhil etmesi devlet tarafından ele alınması gereken bir konudur (Pınar ve diğerleri, 2016: 34).

2.3.3. Suriyeli Mültecilerin Hatay İl Ekonomisine Etkileri

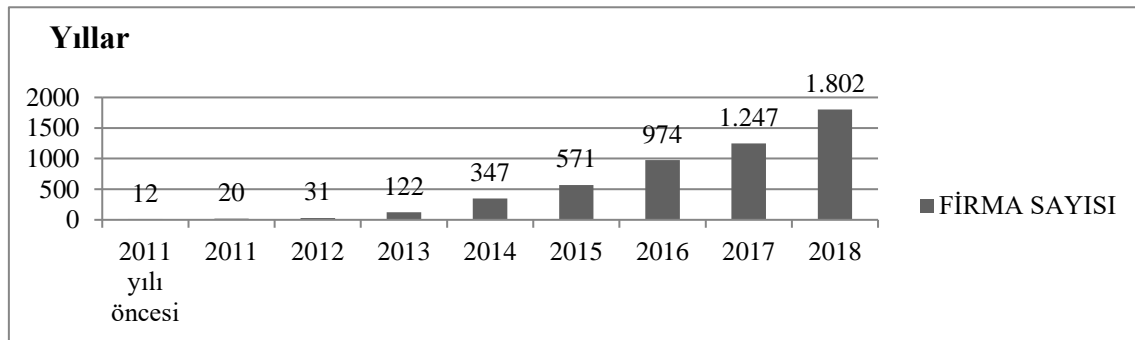
Hatay ili; sınırdan geçişin olması nedeniyle mülteci akımından en fazla etkilenen illerden biridir. Özellikle Suriye’deki iç savaşın etkisi Reyhanlı’da meydana gelen bombalı saldırı ile yoğun bir şekilde hissedilmiştir. Bu bölgeye gelen Suriyeliler ağırlıklı olarak Reyhanlı bölgesine yerleşmişlerdir (Lordoğlu ve Aslan, 2016: 793).

Suriye krizi ile Hatay ilindeki sınır kapılarının düzenli çalışmaması, ilin ekonomik düzeyini olumsuz etkilemiştir. 2017 yılındaki TOBB istatistiklerine göre Türkiye’de faaliyete geçen yabancı ortak sermayeli şirket sayısı 6.731’dir. Bu şirketlerden 1.202 tanesi Suriyelilere aittir. Kurulan yabancı ortak sermayeli şirketlerin toplam sermayelerinin % 86,24’ü yabancı sermayeli ortak payını oluşturmaktadır. Hatay’ın en fazla ihracat yaptığı ülke olarak Suriye’ye yapılan ihracat, 2016 yılında 2015 yılına göre % 97’lik artış ve 212 milyon \$, 2017 yılında %5,66 azalarak 200 milyon \$ olmuştur (Hatay Sosyo-Ekonomik Rapor, 2017).

2.3.4. Suriyeli Mültecilerin Gaziantep İl Ekonomisine Etkileri

Suriyeli mülteciler 2011 yılından itibaren Gaziantep’ te çeşitli şirketler kurmuşlardır. Gaziantep Ticaret Odası faaliyet raporlarına göre Odaya Kayıtlı Suriye Uyruklu Firma sayısı grafik 4’te verilmiştir.

Grafik 4:
Ticaret Odasına Kayıtlı Suriye Uyruklu Firma Sayısı

Kaynak: Gaziantep Ticaret Odası Faaliyet Raporu 2017-2018 verileri kullanılarak hazırlanmıştır.

Gaziantep ilinde SABR İstatistik Araştırmaları ve Kamu Politikası Merkezi tarafından “Gaziantep'teki Suriyelilerin ve Türklerin Uyumu Araştırması” kapsamında yapılan çalışmada aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

- “Türk Hkmeti Suriyelilere iyi ve yeterli sağlık hizmetleri sunmaktadır” sorusuna cevap veren Suriyelilerin %60'ı (40,3 Tamamen Katılıyorum +19.4 Katılıyorum) iyi ve yeterli sağlık hizmeti aldığını düşünmektedir.
- Suriyeliler % 37 Türklerle %63 ise Suriyelilerle bu bölgede çalışma hayatına devam etmektedir.
- Mülteciler ile ilgili yasaları bilen Suriyelilerin Türk halkı ile uyumu 21.2% artmaktadır.
- “Suriyelilerin misafir edilmesi Türklerin iş bulma fırsatlarını etkilemedi” sorusunu cevaplayanların % 59,3' Suriyeli misafirlerin iş bulma imkânını olumsuz etkilediğini düşünmektedir (SABR İstatistik Araştırmaları, 2015).

İllerde en çok kiraların artması ve nüfus artışına bağlı enflasyon artışı halkı rahatsız ederken, küçük ölçekli esnafın gelen bu hareketlilikle artan satışları ve Gaziantep, Hatay ve Mersin'deki Suriyeli yatırımcılar piyasalara olumlu yansımaktadır (Orhan ve Gündoğdu, 2015: 8, Aktaran: Taş ve zcan, 2018: 46).

BÖLÜM 3: YAŞANAN GÖÇLERİN İLLER EKONOMİSİNE ETKİSİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada Gaziantep, Hatay, Şanlıurfa ve Kilis illerinde yaşayan esnafların Suriyeli mülteciler ile başlayan ekonomik değişimleri ortaya koymaya çalışan bir çalışmadır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, Kilis, Gaziantep, Hatay ve Şanlıurfa illerinde yaşayan Suriyeli Mülteciler ve Vergisel Ödevlere sahip esnaflar oluşturmaktadır. Araştırmada randomize örnekleme yöntemi seçilmiş ve oluşturulan anket formları yüz yüze görüşme şeklinde araştırmaya katılmayı gönüllü kabul eden kişilere uygulanmıştır.

3.3. Veri Toplama

Araştırma iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda Türk esnafa anket uygulanmıştır. İkinci kısımda Suriyeli mültecilere mülakat yapılmıştır. Mülakat soruları Türkçe konuşabilen Suriyelilerle gerçekleştirilmiştir. Anket soruları demografik bilgileri içeren 5 sorudan, ekonomik faaliyetlerle ilgili görüşleri içeren 17 soru ile vergisel ödevler ve devlet destekleri ile ilgili görüşleri içeren 12 sorudan oluşmaktadır.

3.4. Anket Bulguları ve Değerlendirme

Araştırma kapsamında çeşitli illerde yaşayan Türk esnafa tarafımızca literatür dikkate alınarak hazırlanan sorular yöneltilmiş ve alınan cevaplar doğrultusunda değerlendirmeler yapılmıştır. Araştırmaya katılan esnafın 745'ini (%82,8) erkekler, 155'ini (%17,4) ise kadınlar oluşturmaktadır.

Tablo 15:
Ankete Katılan Esnafın Cinsiyet Dağılımları

Cinsiyet	Frekans (n)	Yüzde (%)
Erkek	745	%82,8
Kadın	155	%17,2
Toplam	900	%100

Tablo 16:
Ankete Katılan Esnafın Yaş Aralığı Dağılımları

Yaş Aralığı	Frekans (n)	Yüzde (%)
18-24	20	%2,2
25-34	28	%3,1
35-44	509	%56,6
45-55	140	%15,6
56-65	202	%22,4
Toplam	900	%100

Tablo 16’da esnafın yaş dağılımına bakılacak olursa, esnafın 20’si (%2,2) 18-24 yaş aralığında, 28’i (%3,1) 25-34 yaş aralığında, 509’u (56,6) 35-44 yaş aralığında, 140’i (%15,6) 45-55 yaş aralığında, 202’si ise (%22,4) 56-65 yaş aralığında yer almaktadır.

Tablo 17:
Ankete Katılan Esnafın Eğitim Durumları

Eğitim Durumu	Frekans (n)	Yüzde (%)
Mezun Değil	17	%1,9
İlkokul	8	%0,9
Ortaokul	70	%7,8
Lise	403	%44,8
Ön lisans	142	%15,8
Lisans	176	%19,6
Lisansüstü	84	%9,3
Toplam	900	%100

Tablo 17’ye bakıldığında; esnafın eğitim dağılımına bakılacak olursa, esnafın 17’si (%1,9) herhangi bir okuldan mezun değilken, 8’si (%0,9) ilkokul, 70’i (%7,8) ortaokul, 403’ü (%44,8) lise, 142’si (%15,8) ön lisans, 176’sı (%19,6) lisans ve 84’ü ise (%9,3) lisansüstü eğitim seviyesine sahiptir.

Tablo 18:
Ankete Katılan Esnafın Bulunduğu İllere Göre Dağılımı

İller	Frekans (n)	Yüzde (%)
Şanlıurfa	225	%25
Kilis	225	%25
Gaziantep	225	%25
Hatay	225	%25
Toplam	900	%100

Tablo 18'e bakıldığında; esnafın 4 ilden 225' er (%25) esnaf olmak üzere eşit sayılarda seçilmiştir. Buradaki amaç iller arası karşılaştırma yapmayı kolaylaştırmaktır.

Tablo 19:
Ankete Katılan Esnafın Gelir Durumuna Göre Dağılımı

Gelir Durumu	Frekans (n)	Yüzde (%)
5.00 TL- 1.000 TL	29	% 3,2
1.001 TL-2.000 TL	175	%19,4
2.001 TL-3.000 TL	496	%55,1
3.001 TL-4.000 TL	200	% 22,2
Toplam	900	% 100

Tablo 19'a bakıldığında; araştırmaya katılan esnafın; 29'u 5.00 TL- 1.000 TL arası gelir seviyesine, 175'i (% 19,4) 1.000 TL ve 2.000 TL gelir seviyesine, 496'sı (%55,1) 2.001 TL-3.000 TL arası gelir seviyesine, 200'ü (22,2) 3.001 TL-4.000 TL arası gelir seviyesine sahiptir.

3.5. Ekonomik Faaliyetlerle İlgili Sorular

Çalışmanın bu bölümünde Ekonomik Faaliyetlerle İlgili Esnafa çeşitli sorular yöneltilmiş ve verilen cevaplara göre değerlendirmeler yapılmıştır. Sorulara verilen cevaplar kesinlikle katılıyorum+katılıyorum toplamı şeklinde, kesinlikle katılmıyorum+katılmıyorum cevapları ise birlikte değerlendirilmeye alınmıştır.

Tablo 20:
Suriyelilerin İş Yeri Açması Gelirimi Azaltmıştır.

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Kesinlikle katılıyorum	314	%34,9
Katılıyorum	583	%64,8
Kararsızım	1	%0,1
Katılmıyorum	1	%0,1
Kesinlikle katılmıyorum	0	%0,0
Bilmiyorum	1	%0,1
Toplam	900	% 100

Araştırmaya katılan esnafın %99,7'si Suriyelilerin iş yeri açmasının gelirlerini azalttığını düşünmektedir. Bu oran çalışmaya katılan esnafın tamamı olup Türk esnaf, Suriyelilerin işyeri açmasının gelirlerini azalttığını düşünmektedir.

Tablo 21:
Suriyeliler Yerel Halktan Alışveriş Yapmamakta Kendi Uyuğuna Bağlı Kişilerden Alışveriş Yapmaktadır.

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Kesinlikle katılıyorum	356	%39,6
Katılıyorum	316	%35,1
Kararsızım	10	% 1,1
Katılmıyorum	28	% 3,1
Kesinlikle katılmıyorum	26	% 2,9
Bilmiyorum	164	%18,2
Toplam	900	%100

Araştırmaya katılan esnafın 672'si (%74,7) Suriyelilerin yerel halktan alışveriş yapmadığını kendi uyuğuna bağlı kişilerden alışveriş yaptığını düşünmektedir. Araştırmaya katılan esnafın 54'ü (%6) ise Suriyelilerin yerel halktan da alışveriş yaptığını düşünmektedir. Ancak burada dikkat çeken bir nokta ise %18,2'lik paya sahip 164 esnafın konu hakkında bilgi sahibi olmamasıdır.

Tablo 22:
Suriyeli Mültecilerin Ekonomiye İstihdam Sağlayarak Olumlu Katkı Sağladığını Düşünüyorum.

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Kesinlikle katılıyorum	300	%33,3
Katılıyorum	284	%31,6
Kararsızım	89	% 9,9
Katılmıyorum	30	% 3,3
Kesinlikle katılmıyorum	31	%3,4
Bilmiyorum	166	%18,4
Toplam	900	%100

Araştırmaya katılan esnafın 584'ü (%64,9) Suriyeli mültecilerin ekonomiye istihdam sağlayarak olumlu katkı sağladığını düşünmektedir. Ankete katılan 61 (%6,7) esnaf, Suriyeli mültecilerin ekonomiye istihdam sağlayarak olumlu katkı sağlamadığını düşünmektedir. Bu konuda kararsız olan 89 (%8) ve bu durum hakkında bilgi sahibi olmayan 166 esnaf (18,4) bulunmaktadır.

Tablo 23:
Suriyeliler İçin Yapılan Yardımlar Ekonomik Hayatı Canlandırmaktadır.

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Kesinlikle katılıyorum	6	%0,7
Katılıyorum	80	%8,9
Kararsızım	302	%33,6
Katılmıyorum	256	%28,4
Kesinlikle katılmıyorum	175	%19,4
Bilmiyorum	81	%9
Toplam	900	%100

Araştırmaya katılan esnafın 86'sı (%9,6) Suriyeliler için yapılan yardımların ekonomik hayatı canlandırdığını düşünürken, ankete katılan esnaftan 431 (%47,8) Suriyeliler için yapılan yardımların ekonomik hayatı canlandırmadığını düşünmektedir. Bu konuda kararsız olan esnaf sayısı 302 ile %33,6'dır. Ankete katılan esnaftan 81 (%9) ise, konu hakkında bilgi sahibi değildir.

Tablo 24:
Suriyelilerin düşük ücretle ve sigortasız çalışması üretim maliyetlerini azaltmıştır.

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Kesinlikle katılıyorum	89	%9,9
Katılıyorum	66	%7,3
Kararsızım	214	%23,8
Katılmıyorum	282	%31,3
Kesinlikle katılmıyorum	168	%18,7
Bilmiyorum	81	%9
Toplam	900	100

Araştırmaya katılan esnafın 155'i (%17,2) Suriyelilerin düşük ücretle ve sigortasız çalışmasının üretim maliyetlerini azalttığını düşünmektedir. Bu konuda kararsız olan 214 esnaf (%33,5) ve bu durum hakkında bilgi sahibi olmayan esnaf sayısı 81'dir. 451 (%50) esnafın ise Suriyelilerin düşük ücretle ve sigortasız çalışmasının üretim maliyetlerini azalttığını düşünmemektedir.

Tablo 25:
Yaşadığım İldeki Ekonomi Suriyelilerle Hareketlenmiştir.

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Kesinlikle katılıyorum	76	% 8,4
Katılıyorum	131	% 14,5
Kararsızım	63	% 7
Katılmıyorum	147	% 16,3
Kesinlikle katılmıyorum	253	% 28,1
Bilmiyorum	227	% 25,2
Toplam	900	100

Araştırmaya katılan esnafın 207'si (% 22,9) yaşadığı ildeki ekonominin Suriyelilerle hareketlendiğini düşünmektedir. Bu konuda kararsız olan 63 esnaf (% 7) ve bu durum hakkında bilgi sahibi olmayan esnaf sayısı 227 (%25,2)'dir. 400 (%44,4) esnaf ise yaşadığı ildeki ekonominin Suriyelilerle hareketlendiğini düşünmemektedir.

Tablo 26:
Suriyelilerle Birlikte Konut Kira Bedellerinde Artış Olmuştur.

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Kesinlikle katılıyorum	273	% 30,3
Katılıyorum	627	% 69,7
Kararsızım	0	0
Katılmıyorum	0	0
Kesinlikle katılmıyorum	0	0
Bilmiyorum	0	0
Toplam	900	100

Tablo 27:
Suriyelilerle Birlikte İşyeri Kira Bedellerinde Artış Olmuştur.

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Kesinlikle katılıyorum	268	% 29,8
Katılıyorum	632	% 70,2
Kararsızım	0	0
Katılmıyorum	0	0
Kesinlikle katılmıyorum	0	0
Bilmiyorum	0	0
Toplam	900	100

Tablo 26 ve 27'ye bakacak olursak; Araştırmaya katılan esnafın 900'ü (%100) konut- işyeri kira bedellerinin, Suriyelilerle birlikte arttığını düşünmektedir. Araştırmanın yapıldığı illere bakılacak olursa konut- işyeri kira bedellerinde ciddi artışlar olmuştur.

Tablo 28:
Ekonomik Hayatın Suriyelilerin Ülkelerine Dönmesiyle Hareketleneceği Düşünüyorum.

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Kesinlikle katılıyorum	353	%39,2
Katılıyorum	271	%30,1
Kararsızım	112	%12,4
Katılmıyorum	2	%0,2
Kesinlikle katılmıyorum	0	0
Bilmiyorum	162	%18
Toplam	900	100

Araştırmaya katılan esnafın 624’u (%69,3) ekonomik hayatın Suriyelilerin ülkelerine dönmesiyle hareketleneceği düşünmektedir. Bu konuda kararsız olan 112 esnaf (% 12,4) ve bu durum hakkında bilgi sahibi olmayan esnaf sayısı 162 (%18)’ dir.

Tablo 29:
Suriyelilere Yapılan Yardımlar Ekonomiye Olumsuz Etkilemektedir.

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Kesinlikle katılıyorum	241	%26,8
Katılıyorum	347	%38,6
Kararsızım	108	%12
Katılmıyorum	43	% 4,8
Kesinlikle katılmıyorum	0	%0
Bilmiyorum	161	%17,9
Toplam	900	100

Araştırmaya katılan esnafın 588’i (%65,4) Suriyelilere yapılan yardımların ekonomiye olumsuz etkilediğini düşünürken 43 (%4,8) esnaf Suriyelilere yapılan yardımların ekonomiye olumsuz etkilediği görüşüne katılmamaktadır. Esnafın 108’i (%12) Suriyelilere yapılan yardımlar ekonomiye olumsuz etkilemeyip etkilemediği konusunda kararsızdır. 161 (%17,9) esnaf ise bilgi sahibi değildir.

Tablo 30:
Suriyelilere Yapılan Yardımlar Ekonomiyi Olumlu Etkilemektedir.

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Kesinlikle katılıyorum	143	% 15,9
Katılıyorum	4	%0,4
Kararsızım	126	% 14
Katılmıyorum	262	% 29,1
Kesinlikle katılmıyorum	208	% 23,1
Bilmiyorum	157	% 17,4
Toplam	900	100

Araştırmaya katılan esnafın 470'i (52,2) Suriyelilerin ülke ekonomisini olumlu etkilediğini düşünmezken, 147 (%16,3) esnaf Suriyelilerin ülke ekonomisini olumlu etkilediğini düşünmektedir. 126 (%14) esnaf ülke ekonomisini olumlu etkileyip etkilemediği konusunda kararsız, 157 (17,4) esnaf ise bu konuda bilgi sahibi değildir.

Tablo 31:
Suriyelilerin Ülkemize Gelmesiyle Döviz Kurlarında Artışlar Olmuştur.

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Kesinlikle katılıyorum	130	% 14,4
Katılıyorum	172	% 19,1
Kararsızım	229	% 25
Katılmıyorum	183	% 20,3
Kesinlikle katılmıyorum	0	0
Bilmiyorum	186	% 20,7
Toplam	900	100

Araştırmaya katılan esnafın 302'si (%33,5) Suriyelilerin ülkemize gelmesiyle döviz kurlarında artış olduğunu düşünürken, 183 (%20,3) esnaf döviz kurlarında artış olmadığını düşünmektedir. Esnafın 229'u (%25) ise bu konu hakkında kararsızdır. Esnafın 186'si (%20,7) ise bu konu hakkında bilgi sahibi değildir.

Tablo 32:
Suriyeli Zanaatkârlar İş Gücü Fiyatlarını Aşağı Çekmektedir.

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Kesinlikle katılıyorum	350	%38,8
Katılıyorum	319	%35,4
Kararsızım	95	%10,5
Katılmıyorum	101	%11,2
Kesinlikle katılmıyorum	2	%0,2
Bilmiyorum	33	%3,6
Toplam	900	100

Araştırmaya katılan Suriyeli zanaatkârların 669'u (74,2) Suriyeli zanaatkârların iş gücü fiyatlarını aşağı çektiğini düşünürken, 103 (%11,4) esnaf Suriyeli zanaatkârların iş gücü fiyatlarını aşağı çekmediğini düşünmektedir. Esnafın 95'i (%10,5) ise Suriyeli zanaatkârların iş gücü fiyatlarını aşağı çekip çekmediği konusunda kararsızdır. 33 (%3,6) esnaf ise konu hakkında bilgi sahibi değildir.

Tablo 33:
Suriyeli Zanaatkârlar Piyasada Rekabeti Arttırmaktadır.

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Kesinlikle katılıyorum	366	%40,7
Katılıyorum	348	%38,7
Kararsızım	12	%2
Katılmıyorum	93	%10,3
Kesinlikle katılmıyorum	11	%1,2
Bilmiyorum	64	%7,1
Toplam	900	100

Araştırmaya katılan esnafın 714'i (%79,4) Suriyeli zanaatkârların rekabeti arttırdığını, 104 (%11,5) esnaf ise rekabeti arttırmadığını düşünmektedir. 67 (%7,1) esnafın konu ile ilgili bilgisi yokken 19 (%2,1) esnaf bu konuda kararsızdır.

Tablo 34:
İç Savaşla Birlikte Sınır Ticareti Azalmıştır.

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Kesinlikle katılıyorum	450	%50
Katılıyorum	33	%3,7
Kararsızım	99	%11
Katılmıyorum	0	0
Kesinlikle katılmıyorum	318	%35,3
Bilmiyorum	0	%0
Toplam	900	100

Araştırmaya katılan esnafın 483'ü (%53,7) iç savaşla birlikte sınır ticaretinin azaldığını düşünürken, 318 esnaf (35,3) sınır ticaretinin azalmadığını düşünmektedir. Kararsız olan esnaf sayısı ise 99 (%11), bilgi sahibi olmayan esnaf ise bulunmamaktadır.

Tablo 35:
Suriyelilerle Birlikte İşsizlik Azalmıştır.

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Kesinlikle katılıyorum	300	%33,4
Katılıyorum	63	%7
Kararsızım	126	%14
Katılmıyorum	33	%3,6
Kesinlikle katılmıyorum	376	%41,7
Bilmiyorum	2	%0,2
Toplam	900	100

Araştırmaya katılan esnafın 363'ü (%40,4) Suriyelilerle birlikte işsizliğin azaldığını düşünürken, 409 (%45,3) esnaf ise Suriyelilerin işsizliği azaltmadığını düşünmektedir. İşsizliğin azaldığını düşünen ve düşünmeyen kesim arasındaki fark birbirine çok yakındır. 126 (%14) esnaf ise Suriyelilerle birlikte işsizliğin azalıp azalmadığı konusunda kararsızdır. 2 (%0,2) esnafın ise konu hakkında bilgisi yoktur.

Tablo 36:
Suriyeliler Şirketler Kurarak Ekonomiye Destek Vermektedir.

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Kesinlikle katılıyorum	327	%36,3
Katılıyorum	168	%18,6
Kararsızım	146	%16,2
Katılmıyorum	148	%16,4
Kesinlikle katılmıyorum	64	%7,1
Bilmiyorum	47	%5,2
Toplam	900	100

Araştırmaya katılan esnafın 495'i (%54,9) Suriyelilerin şirketler kurarak ekonomiye destek verdiğini düşünmektedir. Esnafın 212'si (%23,5) ise Suriyelilerin şirketler kurarak ekonomiye destek vermediğini düşünmektedir. 47 (%5,2) esnaf Suriyelilerin şirketler kurarak ekonomiye destek vermediğini konusunda bilgi sahibi değilken 148 (%16,4) esnaf bu konuda kararsızdır.

Tablo 37:
Suriyelilerle Birlikte İşsizlik Azalmıştır.

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Kesinlikle katılıyorum	31	%3,4
Katılıyorum	194	%21,5
Kararsızım	209	%23,2
Katılmıyorum	163	%18,1
Kesinlikle katılmıyorum	112	%12,4
Bilmiyorum	191	%21,2
Toplam	900	100

Araştırmaya katılan esnafın 225'i (%24,9) Suriyelilerle birlikte işsizlik azaldığını düşünürken, 275 (%30,5) esnaf Suriyelilerle birlikte işsizliğin azalmadığını düşünmektedir. 191 (%21,2) esnaf bilgi sahibi değilken, 209 esnaf işsizliğin azalıp azalmadığı konusunda kararsızdır.

3.6. Vergisel Ödevler ve Devlet Destekleri İle İlgili Görüşler

Çalışmanın bu bölümünde esnafa yöneltilen Vergisel Ödevler ve Devlet Destekleri İle İlgili sorulara verilen cevaplar frekans analizi üzerinden değerlendirilecektir.

Tablo 38:
Suriyelilerin Vergi Ödediğini Düşünmekteyim.

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Kesinlikle katılıyorum	0	%0
Katılıyorum	0	%0
Kararsızım	111	%12,3
Katılmıyorum	415	%46,1
Kesinlikle katılmıyorum	239	%26,6
Bilmiyorum	135	%15
Toplam	900	100

Araştırmaya katılan esnafın 526'sı (%72,6) Suriyelilerin vergi ödediğini düşünmezken 135'i (%15) i Suriyelilerin vergi ödeyip ödemediği konusunda bilgi sahibi değildir. 111 (12,3) esnaf ise bu konuda kararsızdır.

Tablo 39:
Sigortasız Ve Düşük Ücretle Suriyeli Çalıştırmaktayım.

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Kesinlikle katılıyorum	31	%3,4
Katılıyorum	194	%21,5
Kararsızım	209	%23,2
Katılmıyorum	163	%18,1
Kesinlikle katılmıyorum	112	%12,4
Bilmiyorum	191	%21,2
Toplam	900	100

Araştırmaya katılan esnafın 275'i (%30,5) Sigortasız ve düşük ücretle Suriyeli çalıştırmamaktadır. Esnafın 209'u (%23,2) bu konuda kararsızken 225 esnaf (%25) Sigortasız ve düşük ücretle Suriyeli çalıştırmaktadır.

Tablo 40:
Çalıştırdığım Suriyeli İşçi Kayıtlarını E-Devlet Üzerinden Yaptırmaktayım.

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Kesinlikle katılıyorum	31	%3,4
Katılıyorum	194	%21,6
Kararsızım	209	%23,2
Katılmıyorum	163	%18,1
Kesinlikle katılmıyorum	112	%12,4
Bilmiyorum	191	%21,2
Toplam	900	100

Araştırmaya katılan esnafın 22 (%25)'si çalıştırdığı Suriyeli işçi kayıtlarını e-devlet üzerinden yaptırırken, 275 (%30,5) esnaf Suriyeli işçi kayıtlarını e-devlet üzerinden yaptırmamaktadır. 191 (%21,2) esnafın ise konu hakkında bilgisi yoktur.

Tablo 41:
Vergisel Ödevlerimden Suriyelilerin Vergi Ödememesi Yüzünden Kaçınmaktayım.

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Kesinlikle katılıyorum	89	%9,9
Katılıyorum	373	%41,4
Kararsızım	0	0
Katılmıyorum	438	%48,7
Kesinlikle katılmıyorum	0	0
Bilmiyorum	0	0
Toplam	900	100

Araştırmaya katılan esnafın 462'si (% 51,3) vergisel ödevlerinden Suriyelilerin vergi ödememesi yüzünden kaçınmamaktadır. 438 (% 48,7) esnaf ise vergisel ödevlerinden Suriyelilerin vergi ödememesi yüzünden kaçınmamaktadır.

Tablo 42:
Ödediğim Vergiler Suriyeliler Sayesinde Olumlu Yönde Etkilenmiştir.

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Kesinlikle katılıyorum	100	% 11,1
Katılıyorum	94	% 10,4
Kararsızım	70	%7,8
Katılmıyorum	80	%8,9
Kesinlikle katılmıyorum	422	%46,9
Bilmiyorum	134	% 14,9
Toplam	900	100

Araştırmaya katılan esnafın 502'i (%55,8) ödediği vergilerin Suriyeliler sayesinde olumlu yönde etkilenmediğini düşünmektedir. 194 (%21,5) esnaf ise ödediği vergilerin Suriyeliler sayesinde olumlu yönde etkilendiğini düşünmektedir. 70 (%7,8) esnaf durum hakkında kararsızken 134 (%14,9) esnaf bilgi sahibi değildir.

Tablo 43:
Ödemem Gereken/Ödediğim Vergiler Suriyeliler Birlikte Ertelenmiştir.

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Kesinlikle katılıyorum	84	%9,3
Katılıyorum	84	%9,3
Kararsızım	74	%8,2
Katılmıyorum	106	%11,8
Kesinlikle katılmıyorum	433	%48,1
Bilmiyorum	119	%13,2
Toplam	900	100

Araştırmaya katılan esnafın 539'u (%59,9) ödemesi gereken/ödediği vergiler Suriyeliler birlikte ertelenmediğini düşünmektedir. Esnafın 168'i (%18,6) ödemesi gereken/ödediği vergilerin Suriyeliler birlikte ertelendiğini düşünmektedir. Esnafın 119'u (%13,2) bu konuda hiçbir fikre sahip değilken 74 (%8,2) esnaf bu konuda kararsızdır.

Tablo 44:
Uluslararası Yardımlar Ekonomiye Olumlu Etkilemektedir.

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Kesinlikle katılıyorum	3	%0,3
Katılıyorum	173	%19,2
Kararsızım	75	%8,3
Katılmıyorum	166	%18,4
Kesinlikle katılmıyorum	332	%36,9
Bilmiyorum	151	%16,8
Toplam	900	100

Araştırmaya katılan esnafın 498'si (%55,3) Uluslararası yardımların ekonomiye olumlu etkilemediğini düşünmektedir. 176 (%19,5) esnaf ise Uluslararası yardımların ekonomiye olumlu etkilediğini düşünmektedir. 151 (%16,7) esnaf bu konu hakkında bilgi sahibi değildir. 75 (%8,3) esnaf ise Uluslararası yardımların ekonomiye olumlu etkileyip etkilemediği konusunda kararsızdır.

Tablo 45:
Devlet Tarafından Yerel Halka Verilen Destekler İçin Gerekli Şartların Ağır Olduğunu Düşünüyorum.

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Kesinlikle katılıyorum	313	%34,8
Katılıyorum	381	%42,3
Kararsızım	11	%1,2
Katılmıyorum	161	%17,9
Kesinlikle katılmıyorum	21	%2,3
Bilmiyorum	13	%1,4
Toplam	900	100

Araştırmaya katılan esnafın 694'ü (%77,1) Devlet tarafından yerel halka verilen destekler için gerekli şartların ağır olduğunu düşünmektedir. 182 (%20,2) esnafın ise Devlet tarafından yerel halka verilen destekler için gerekli şartların ağır olduğunu düşünmemektedir. 11 (%1,2) esnaf Devlet tarafından yerel halka verilen destekler için gerekli şartların ağır olup olmadığı konusunda kararsızken, 13 (%1,4) esnaf durumla ilgili bilgi sahibi değildir.

Tablo 46:
Yapılan Yardımlar Ve Tarafıma Sağlanan Destekler Ekonomiye Olumlu Yansımaktadır.

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Kesinlikle katılıyorum	7	%0,8
Katılıyorum	137	%15,2
Kararsızım	35	%3,9
Katılmıyorum	136	%15,1
Kesinlikle katılmıyorum	382	%42,4
Bilmiyorum	203	%22,6
Toplam	900	100

Araştırmaya katılan esnafın 518'i (%57,5) yapılan yardımların ve sağlanan destekler ekonomiye olumlu yansımadağını düşünmektedir. 144 (%16) esnaf ise yapılan yardımların ve sağlanan destekler ekonomiye olumlu yansıdığını düşünmektedir. 203 (%22,6) esnaf konu ile ilgili bir fikre sahip değilken 35 (%3,9) esnaf konu ile ilgili kararsızdır.

Tablo 47:
Suriyelilere Yapılan Sosyal Ve Ekonomik Yardımlar Tarafımıza Yapılmamaktadır.

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Kesinlikle katılıyorum	350	%38,8
Katılıyorum	217	%24,1
Kararsızım	139	%15,4
Katılmıyorum	12	%1,3
Kesinlikle katılmıyorum	11	%1,2
Bilmiyorum	171	%19
Toplam	900	100

Araştırmaya katılan esnafın 567'si (%62,9) Suriyelilere yapılan sosyal ve ekonomik yardımların kendilerine yapılmadığını düşünmektedir. 171 (%19) esnafın bu konu ile ilgili herhangi bir fikre sahip değildir. 33 (%20,2) esnaf ise Suriyelilere yapılan sosyal ve ekonomik yardımların kendilerine de yapıldığını düşünmektedir.

Tablo 48:
Devlet Ve Uluslararası Kuruluşlar Tarafından Yapılan Suriyelilere Yapılan Yardımlar Ekonomiyi Canlandırmaktadır.

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Kesinlikle katılıyorum	180	%20
Katılıyorum	300	%33,3
Kararsızım	164	%18,2
Katılmıyorum	8	%0,9
Kesinlikle katılmıyorum	10	%1,1
Bilmiyorum	238	%26,4
Toplam	900	100

Araştırmaya katılan esnafın 480'i (%53,3) Devlet ve uluslararası kuruluşlar tarafından yapılan Suriyelilere yapılan yardımların ekonomiyi canlandırıldığını düşünürken 18 (%2) esnaf Devlet ve uluslararası kuruluşlar tarafından yapılan Suriyelilere yapılan yardımların ekonomiyi canlandırıldığını düşünmemektedir. Bu konu hakkında fikri olmayan 238 (%26,4) esnaf bulunmaktadır. Konu hakkında kararsız olan esnaf sayısı 164 (18,2) olup bu sayı da yüksektir.

Tablo 49:
Suriyelilere Yapılan Ekonomik Yardımların Türk Esnafa Da Yapılması Gerekmemektedir.

	Frekans (n)	Yüzde (%)
Kesinlikle katılıyorum	579	%64,3
Katılıyorum	194	%21,6
Kararsızım	18	%2
Katılmıyorum	5	%0,9
Kesinlikle katılmıyorum	8	%0,6
Bilmiyorum	96	%10,7
Toplam	900	100

Araştırmaya katılan esnafın 788'i (%85,9) Suriyelilere yapılan ekonomik yardımların Türk esnafa da yapılması gerektiğini düşünmektedir. Bu konu hakkında bilgi sahibi olmayan esnaf ise 96 (10,6) kişidir.

3.7. Türk Esnafa Uygulanan Anket Çalışmasının Tek Faktörlü Varyans Analizi⁴

Tek Yönlü Varyans Analizinde ikiden fazla bağımsız grubun ortalamalarını karşılaştırılır. Çalışmamız kapsamında Gaziantep, Hatay, Şanlıurfa ve Kilis illeri baz alınarak Tek Yönlü Varyans Analizi uygulanmıştır. Türk Esnafa Uygulanan Anket Çalışmasının Tek Faktörlü Varyans Analizi iki alt başlıkta incelenecektir. Bunlar;

3.7.1. Ekonomik Faaliyetlere İlişkin Tek Faktörlü Varyans Analizi

Çalışmanın bu bölümünde anketimiz kapsamında Türk esnafa yöneltilen ekonomik faaliyetlere ilişkin sorulara verilen cevaplar tek yönlü varyans analizine göre değerlendirilecektir.

Çalışmamız kapsamında iller düzeyinde Tek Faktörlü Varyans Analizi (one-way Anova) testi yapılmıştır. Çalışma kapsamındaki bazı sorulara verilen cevapların 0,05'den küçük (sig.<0.05) çıkması varyansların homojen olmadığını bize göstermiştir. Bu kapsamda homojen dağılmayan sorular için Kruskal Wallis-H testi uygulanmıştır. One-way Anova uygulanan soruların *p* değeri * işareti ile gösterilirken Kruskal Wallis-H uygulaması *p* değeri ** ile gösterilmiştir.

---

⁴ İller Düzeyinde katılım yüzdeleri Ek 3 'de yer almaktadır.

Tablo 50:
Ekonomik Faaliyetlere İlişkin Tek Faktörlü Varyans Analizi

	P	Ort.	Katılım Düzeyi
Suriyelilerin iş yeri açması gelirimini azaltmıştır.**	0,0029	1,006	P değeri anlamlıdır.
Suriyeliler yerel halktan alışveriş yapmamakta kendi uyuşuna bağlı kişilerden alışveriş yapmaktadır.**	0,065	2,496	Orta
Suriyeli mültecilerin ekonomiye istihdam sağlayarak olumlu katkı sağladığını düşünüyorum.*	0,561	2,672	Orta
Suriyeliler için yapılan yardımlar ekonomik hayatı canlandırmaktadır.**	0,701	3,931	Düşük
Suriyelilerin düşük ücretle ve sigortasız çalışması üretim maliyetlerini azaltmıştır.*	0,429	3,812	Düşük
Yaşadığım ildeki ekonomi Suriyelerle hareketlenmiştir.**	0,527	4,053	Düşük
Suriyelilerle birlikte konut kira bedellerinde artış olmuştur.**	0,326	1,697	Yüksek
Suriyelilerle birlikte işyeri kira bedellerinde artış olmuştur.**	0,807	1,702	Yüksek
Ekonomik hayatın Suriyelilerin ülkelerine dönmesiyle hareketleneceği düşünüyorum*.	0,704	2,459	Orta
Suriyelilere yapılan yardımlar ekonomiyi olumsuz etkilemektedir*.	0,790	2,711	Orta
Suriyelilere yapılan yardımlar ekonomiyi olumlu etkilemektedir*.	0,683	4,014	Düşük
Suriyelilerin ülkemize gelmesiyle döviz kurlarında artışlar olmuştur.*	0,249	3,547	Düşük
Suriyeli zanaatkarlar iş gücü fiyatlarını aşağı çekmektedir.*	0,560	2,201	Orta
Suriyeli zanaatkarlar piyasada rekabeti artırmaktadır.*	0,243	2,232	Orta
İç savaşla birlikte sınır ticareti azalmıştır.**	0,574	2,317	Orta
Suriyelilerle birlikte işsizlik azalmıştır.*	0,923	2,471	Orta
Suriyeliler Şirketler kurarak ekonomiye destek vermektedir.*	0,017		P değeri anlamlıdır.

* : ANOVA

** : Kruskal Wallis-H

Araştırmaya katılan esnafın Ekonomik Faaliyetlerle İlgili ifadelerine verdiği cevaplar aşağıda değerlendirilmiştir.

“Suriyelilerin iş yeri açması gelirimini azaltmıştır” sorusuna cevap veren esnafın iller üzerinden değerlendirildiğinde anlamlı fark vardır ($p: 0,029 < p: 0,05$). Sorulara verilen cevaplar bazında post-hos testi yapılmış ve Kilis ilinin farklı düşündüğü ortaya çıkmıştır. Diğer illerde Suriyelilerin işyeri açması geliri daha fazla azaltırken Kilis ilindeki esnafa bu duruma diğer illere göre daha az katılmıştır.

“Suriyeliler yerel halktan alışveriş yapmamakta kendi uyruğuna bağlı kişilerden alışveriş yapmaktadır” sorusuna cevap veren esnaf iller üzerinden değerlendirildiğinde anlamlı fark yoktur ($p: 0,065$ ve $> p: 0,05$). Çalışmaya katılan esnaflar “Suriyeliler yerel halktan alışveriş yapmamakta kendi uyruğuna bağlı kişilerden alışveriş yapmaktadır” ifadesine ($2,496 \pm 0,065$) orta düzeyde katıldıkları saptanmıştır.

“Suriyeli mültecilerin ekonomiye istihdam sağlayarak olumlu katkı sağladığını düşünüyorum” sorusuna cevap veren esnaf iller üzerinden değerlendirildiğinde anlamlı fark yoktur ($p: 0,561$ ve $P > 0,05$). Çalışmaya katılan esnaflar “Suriyeli mültecilerin ekonomiye istihdam sağlayarak olumlu katkı sağladığını düşünüyorum” ifadesine ($2,672 \pm 0,561$) orta düzeyde katıldıkları saptanmıştır.

“Suriyeliler için yapılan yardımlar ekonomik hayatı canlandırmaktadır” sorusuna cevap veren esnaf iller üzerinden değerlendirildiğinde anlamlı fark yoktur ($p: 0,701$ ve $p > 0,05$). Çalışmaya katılan esnaflar “Suriyeliler için yapılan yardımlar ekonomik hayatı canlandırmaktadır” ifadesine ($3,931 \pm 0,701$) düşük düzeyde katıldıkları saptanmıştır.

“Suriyelilerin düşük ücretle ve sigortasız çalışması üretim maliyetlerini azaltmıştır” sorusuna cevap veren esnaf iller üzerinden değerlendirildiğinde anlamlı fark yoktur ($p: 0,429$ ve $p > 0,05$). Çalışmaya katılan esnaflar “Suriyelilerin düşük ücretle ve sigortasız çalışması üretim maliyetlerini azaltmıştır” ifadesine ($3,812 \pm 0,429$) düşük düzeyde katıldıkları saptanmıştır.

“Yaşadığım ildeki ekonomi Suriyelerle hareketlenmiştir” sorusuna cevap veren esnaf iller üzerinden değerlendirildiğinde anlamlı fark yoktur ($p: 0,527$ ve $p > 0,05$). Çalışmaya katılan esnafın “Yaşadığım ildeki ekonomi Suriyelerle hareketlenmiştir” ifadesine ($4,053 \pm 0,527$) düşük düzeyde katıldıkları saptanmıştır.

“Suriyelilerle birlikte konut kira bedellerinde artış olmuştur” sorusuna cevap veren esnaf iller üzerinden değerlendirildiğinde anlamlı fark yoktur ($p: 0,326$ ve $p > 0,05$). Çalışmaya katılan esnafın “Suriyelilerle birlikte konut kira bedellerinde artış olmuştur” ifadesine ($1,697 \pm 0,326$) yüksek düzeyde katıldıkları saptanmıştır.

“Suriyelilerle birlikte işyeri kira bedellerinde artış olmuştur” sorusuna cevap veren esnaf iller üzerinden değerlendirildiğinde anlamlı fark yoktur (p : 0,807 ve $p > 0,05$). Çalışmaya katılan esnafın “Suriyelilerle birlikte işyeri kira bedellerinde artış olmuştur” ifadesine ($1,702 \pm 0,807$) düşük düzeyde katıldıkları saptanmıştır.

“Ekonomik hayatın Suriyelilerin ülkelerine dönmesiyle hareketleneceği düşünüyorum” sorusuna cevap veren esnaf iller üzerinden değerlendirildiğinde anlamlı fark yoktur (p : 0,784 ve $p > 0,05$). Çalışmaya katılan esnafın “Ekonomik hayatın Suriyelilerin ülkelerine dönmesiyle hareketleneceği düşünüyorum” ifadesine ($2,459 \pm 0,784$) orta düzeyde katıldıkları saptanmıştır.

“Suriyelilere yapılan yardımlar ekonomiyi olumsuz etkilemektedir” sorusuna cevap veren esnaf iller üzerinden değerlendirildiğinde anlamlı fark yoktur (p : 0,790 ve $p > 0,05$). Çalışmaya katılan esnafın “Suriyelilere yapılan yardımlar ekonomiyi olumsuz etkilemektedir” ifadesine ($2,711 \pm 0,790$) orta düzeyde katıldıkları saptanmıştır.

“Suriyelilerin ülke ekonomisini olumlu etkilediğini düşünüyorum” sorusuna cevap veren esnaf iller üzerinden değerlendirildiğinde anlamlı fark yoktur (p : 0,683 ve $p > 0,05$). Çalışmaya katılan esnafın “Suriyelilerin ülke ekonomisini olumlu etkilediğini düşünüyorum” ifadesine ($4,014 \pm 0,683$) düşük düzeyde katıldıkları saptanmıştır.

“Suriyelilerin ülkemize gelmesiyle döviz kurlarında artışlar olmuştur” sorusuna cevap veren esnaf iller üzerinden değerlendirildiğinde anlamlı fark yoktur (p : 0,249 ve $p > 0,05$). Çalışmaya katılan esnafın “Suriyelilerin ülkemize gelmesiyle döviz kurlarında artışlar olmuştur” ifadesine ($3,547 \pm 0,249$) düşük düzeyde katıldıkları saptanmıştır.

“Suriyeli zanaatkârlar iş gücü fiyatlarını aşağı çekmektedir” sorusuna cevap veren esnaf iller üzerinden değerlendirildiğinde anlamlı fark yoktur (p : 0,560 ve $p > 0,05$). Çalışmaya katılan esnafın “Suriyeli zanaatkârlar iş gücü fiyatlarını aşağı çekmektedir” ifadesine ($2,201 \pm 0,560$) orta düzeyde katıldıkları saptanmıştır.

“Suriyeli zanaatkârlar piyasada rekabeti artırmaktadır” sorusuna cevap veren esnaf iller üzerinden değerlendirildiğinde anlamlı fark yoktur (p : 0,243 ve $p > 0,05$).

Çalışmaya katılan esnafın “Suriyeli zanaatkârlar piyasada rekabeti artırmaktadır” ifadesine (2,232± 0,243) orta düzeyde katıldıkları saptanmıştır.

“İç savaşla birlikte sınır ticareti azalmıştır” sorusuna cevap veren esnaf iller üzerinden değerlendirildiğinde anlamlı fark yoktur (p: 0,574 ve p > 0,05). Çalışmaya katılan esnafın “İç savaşla birlikte sınır ticareti azalmıştır” ifadesine (2,317± 0,574) orta düzeyde katıldıkları saptanmıştır.

“Suriyelilerle birlikte işsizlik azalmıştır” sorusuna cevap veren esnaf iller üzerinden değerlendirildiğinde anlamlı fark yoktur (p: 0,923 ve p > 0,05). Çalışmaya katılan esnafın “Suriyelilerle birlikte işsizlik azalmıştır” ifadesine (2,471± 0,923) orta düzeyde katıldıkları saptanmıştır.

“Suriyeliler Şirketler kurarak ekonomiye destek vermektedir” sorusuna cevap veren esnaf iller üzerinden değerlendirildiğinde anlamlı fark vardır (p: 0,017 ve P < 0,05). Sorulara verilen cevaplar bazında post-hos testi yapılmıştır. Hatay ve Gaziantep illeri Suriyeliler Şirketler kurarak ekonomiye destek verdiğini düşünürken Kilis ve Şanlıurfa illeri Suriyelilerin Şirketler kurarak ekonomiye destek vermediğini düşünmektedir.

3.7.2. Vergisel Ödevler ve Devlet Desteklerine İlişkin Tek Faktörlü Varyans Analizi

Çalışmanın bu bölümünde anketimiz kapsamında Türk esnafa yöneltilen Vergisel Ödevler ve Devlet Desteklerine yönelik sorulara verilen cevaplar tek yönlü varyans analizine göre değerlendirilecektir.

Çalışmamız kapsamında iller düzeyinde Tek Faktörlü Varyans Analizi (One-Way Anova) yapılmıştır. Homojen dağılmayan soru cevapları için Kruskal Wallis-H testi uygulanmıştır. One-wayAnova uygulanan soruların p değeri * işareti ile gösterilirken Kruskal Wallis-H uygulaması p değeri ** ile gösterilmiştir.

Tablo 51:
Vergisel Ödevler ve Devlet Desteklerine İlişkin Tek Faktörlü Varyans Analizi

	P	Ort.	Katılım Düzeyi
Suriyelilerin Vergi Ödediğini Düşünüyorum.*	0,932	4,638	Düşük
Sigortasız ve düşük ücretle Suriyeli Çalıştırmaktayım.*	0,559	3,839	Düşük
Çalıştırdığım Suriyeli işçi kayıtlarını e-devlet üzerinden yaptırmaktayım.*	0,484	3,871	Düşük
Vergisel Ödevlerimden Suriyelilerin vergi ödememesi yüzünden kaçınmaktayım.*	0,861	3,361	Düşük
Ödediğim vergiler Suriyeliler sayesinde olumlu yönde etkilenmiştir.**	0,620	3,367	Düşük
Ödemem gereken/ ödediğim vergiler Suriyeliler birlikte ertelenmiştir.**	0,756	3,833	Düşük
Uluslararası yardımlar ekonomiyi olumlu etkilemektedir.**	0,582	4,042	Düşük
Devlet tarafından yerel halka verilen destekler için gerekli şartların ağır olduğunu düşünüyorum.**	0,325	2,306	Orta
Yapılan yardımlar ve tarafıma sağlanan destekler ekonomiye olumlu yansımaktadır.*	0,987	4,236	Düşük
Suriyelilere yapılan Sosyal ve ekonomik yardımlar tarafımıza yapılmamaktadır.*	0,249	2,583	Orta
Devlet ve uluslararası kuruluşlar tarafından Suriyelilere yapılan yardımlar ekonomiyi canlandırmaktadır.*	0,591	3,091	Düşük
Suriyelilere yapılan ekonomik yardımların Türk esnafa da yapılması gerekmektedir.*	0,307	1,841	Yüksek

“Suriyelilerin vergi ödediğini düşünüyorum.” sorusuna cevap veren esnaf iller üzerinden değerlendirildiğinde anlamlı fark yoktur (p : 0,932 ve $p > 0,05$).Çalışmaya katılan esnafın “Suriyelilerin vergi ödediğini düşünüyorum.” ifadesine ($4,638 \pm 0,932$) düşük düzeyde katıldıkları saptanmıştır.

“Sigortasız ve düşük ücretle Suriyeli çalıştırmaktayım.” sorusuna cevap veren esnaf iller üzerinden değerlendirildiğinde anlamlı fark yoktur (p : 0,559 ve $p > 0,05$).Çalışmaya katılan esnafın “Sigortasız ve düşük ücretle Suriyeli çalıştırmaktayım.” ifadesine ($3,839 \pm 0,559$) düşük düzeyde katıldıkları saptanmıştır.

“Çalıştırdığım Suriyeli işçi kayıtlarını e-devlet üzerinden yaptırmaktayım.” sorusuna cevap veren esnaf iller üzerinden değerlendirildiğinde anlamlı fark yoktur (p : 0,484 ve $p > 0,05$).Çalışmaya katılan esnafın “Çalıştırdığım Suriyeli işçi kayıtlarını e-devlet üzerinden yaptırmaktayım.” ifadesine ($3,871 \pm 0,484$) düşük düzeyde katıldıkları saptanmıştır.

“*Vergisel Ödevlerimden Suriyelilerin vergi ödememesi yüzünden kaçınıyordum.*” sorusuna cevap veren esnaf iller üzerinden değerlendirildiğinde anlamlı fark yoktur ($p: 0,861$ ve $p > 0,05$).Çalışmaya katılan esnafın “*Vergisel Ödevlerimden Suriyelilerin vergi ödememesi yüzünden kaçınıyordum.*” ifadesine ($3,361 \pm 0,923$) düşük düzeyde katıldıkları saptanmıştır.

“*Ödediğim vergiler Suriyeliler sayesinde olumlu yönde etkilenmiştir.*” sorusuna cevap veren esnaf iller üzerinden değerlendirildiğinde anlamlı fark yoktur ($p: 0,620$ ve $p > 0,05$).Çalışmaya katılan esnafın “*Ödediğim vergiler Suriyeliler sayesinde olumlu yönde etkilenmiştir*” ifadesine ($3,767 \pm 0,620$) düşük düzeyde katıldıkları saptanmıştır.

“*Ödemem gereken/ ödediğim vergiler Suriyeliler birlikte ertelenmiştir.*” sorusuna cevap veren esnaf iller üzerinden değerlendirildiğinde anlamlı fark yoktur ($p: 0,756$ ve $p > 0,05$).Çalışmaya katılan esnafın “*Ödemem gereken/ ödediğim vergiler Suriyeliler birlikte ertelenmiştir.*” ifadesine ($3,833 \pm 0,756$) düşük düzeyde katıldıkları saptanmıştır.

“*Uluslararası yardımlar ekonomiyi olumlu etkilemektedir.*” sorusuna cevap veren esnaf iller üzerinden değerlendirildiğinde anlamlı fark yoktur ($p: 0,582$ ve $p > 0,05$).Çalışmaya katılan esnafın “*Uluslararası yardımlar ekonomiyi olumlu etkilemektedir*” ifadesine ($4,042 \pm 0,582$) düşük düzeyde katıldıkları saptanmıştır.

“*Devlet tarafından yerel halka verilen destekler için gerekli şartların ağır olduğunu düşünüyorum.*” sorusuna cevap veren esnaf iller üzerinden değerlendirildiğinde anlamlı fark yoktur ($p: 0,325$ ve $p > 0,05$).Çalışmaya katılan esnafın “*Devlet tarafından yerel halka verilen destekler için gerekli şartların ağır olduğunu düşünüyorum.*” ifadesine ($2,306 \pm 0,325$) orta düzeyde katıldıkları saptanmıştır.

“*Yapılan yardımlar ve tarafıma sağlanan destekler ekonomiye olumlu yansımaktadır.*” sorusuna cevap veren esnaf iller üzerinden değerlendirildiğinde anlamlı fark yoktur ($p: 0,987$ ve $p > 0,05$).Çalışmaya katılan esnafın “*Yapılan yardımlar ve tarafıma sağlanan destekler ekonomiye olumlu yansımaktadır.*” ifadesine ($4,236 \pm 0,987$) düşük düzeyde katıldıkları saptanmıştır.

“Suriyelilere yapılan Sosyal ve ekonomik yardımlar tarafımıza yapılmamaktadır.” sorusuna cevap veren esnaf iller üzerinden değerlendirildiğinde anlamlı fark yoktur ($p: 0,249$ ve $p > 0,05$). Çalışmaya katılan esnafın “Suriyelilere yapılan Sosyal ve ekonomik yardımlar tarafımıza yapılmamaktadır.” ifadesine ($2,583 \pm 0,249$) orta düzeyde katıldıkları saptanmıştır.

“Devlet ve uluslararası kuruluşlar tarafından Suriyelilere yapılan yardımlar ekonomiyi canlandırmaktadır.” sorusuna cevap veren esnaf iller üzerinden değerlendirildiğinde anlamlı fark yoktur ($p: 0,591$ ve $p > 0,05$). Çalışmaya katılan esnafın “Devlet ve uluslararası kuruluşlar tarafından Suriyelilere yapılan yardımlar ekonomiyi canlandırmaktadır” ifadesine ($3,091 \pm 0,591$) düşük düzeyde katıldıkları saptanmıştır.

“Suriyelilere yapılan ekonomik yardımların Türk esnafa da yapılması gerekmektedir.” sorusuna cevap veren esnaf iller üzerinden değerlendirildiğinde anlamlı fark yoktur ($p: 0,307$ ve $p > 0,05$). Çalışmaya katılan esnafın “Suriyelilere yapılan ekonomik yardımların Türk esnafa da yapılması gerekmektedir” ifadesine ($1,841 \pm 0,307$) yüksek düzeyde katıldıkları saptanmıştır.

3.8. Suriyeli Mülteciler ile Yapılan Mülakatın Değerlendirilmesi

Suriye vatandaşları ile yapılan mülakatlarda Suriyeli esnafa aşağıdaki sorular yöneltilmiştir. Burada Türkçe diline hâkim Suriye vatandaşları çalışmaya dâhil edilmiştir. Çalışmaya katılmak istemeyen kesimin fazla olması, dil sorununun olması ve iletişimin güç olması gibi nedenlerle her ilden 5'er Suriye vatandaşı seçilmek zorunda kalmıştır. Toplam 20 Suriye vatandaşı ile çalışmanın bu bölümü tamamlanmıştır.

Soru 1: Türkiye'deki İş Hayatınızı Nasıl Değerlendiriyorsunuz?

Katılımcı 1: Katılımcı 1 Kilis iline ait kuyumculuk mesleğini yürütmeye çalışan 48 yaşında aylık geliri 4.000TL-4.500 TL arasında olan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı ile ortaklığı olan erkek bir Suriye vatandaşıdır. Suriyelilerin kendisinden alışveriş yaptığını Türk vatandaşların ise kendisini tercih etmediğini vurgulamıştır.

Katılımcı 2: Katılımcı 2 Kilis iline ait lokantacılık mesleğini yürütmeye çalışan 32 yaşında aylık geliri 2.000TL-2.500 TL arasında olan erkek bir Suriye vatandaşıdır.

Türkiye’de iş akışının daha hızlı olduğunu haftanın çoğu günü öğleden sonraları çalışmadığını vurgulamıştır.

Katılımcı 3: Katılımcı 3 Kilis iline ait kasaplık mesleğini yürütmeye çalışan 43 yaşında aylık geliri 2.000TL-2.500 TL arasında olan erkek bir Suriye vatandaşıdır. Katılımcı Türk kasaplara göre daha düşük fiyatlarla et sattığını yoksa burada yaşamını devam ettiremeyeceğini düşünmektedir.

Katılımcı 4: Katılımcı 3 Kilis iline ait terzilik mesleğini evinde yürütmeye çalışan 24 yaşında aylık geliri 500 TL- 1.000 TL arasında olan kadın bir Suriye vatandaşıdır. Kadın çalışan Türk işyerlerinde iş bulamadığından yakınmıştır.

Katılımcı 5: Katılımcı 5 Kilis iline ait pazarcılık mesleğini yürütmeye çalışan 37 yaşında aylık geliri 1.000 TL- 1.500 TL arasında olan erkek bir Suriye vatandaşıdır. Kilis de Pazar kültürünü kendilerinin getirdiğini bu konuda Kilis’in yetersiz olduğunu düşünmektedir.

Katılımcı 6: Katılımcı 6 Şanlıurfa iline ait fırıncılık mesleğini yürütmeye çalışan 36 yaşında aylık geliri 1.500 TL- 2.000 TL arasında olan erkek bir Suriye vatandaşıdır. Türkiye’de ki iş hayatının Suriye’ye göre yetersiz olduğunu dile getirmiş ancak yaşam koşullarının onları burada yaşamaya ittiğini söylemiştir.

Katılımcı 7: Katılımcı 7 Şanlıurfa iline ait inşaat işçisi mesleğini yürütmeye çalışan 42 yaşında aylık geliri 1.000 TL- 1.500 TL arasında olan erkek bir Suriye vatandaşıdır. Türkiye’de ki iş hayatının çalışma şartlarının zorluğu nedeniyle yetersiz bulmaktadır.

Katılımcı 8: Katılımcı 8 Şanlıurfa iline ait cep telefonu alım-satım mesleğini yürütmeye çalışan 21 yaşında aylık geliri 1.500 TL- 2.000 TL arasında olan erkek bir Suriye vatandaşıdır. İş hayatının sürekli yeni işyerleri açılmasından dolayı gelirindeki azalmadan dolayı fazla bulmaktadır.

Katılımcı 9: Katılımcı 9 Şanlıurfa iline ait marangozluk mesleğini yürütmeye çalışan 42 yaşında aylık geliri 1.000 TL- 1.500 TL arasında olan erkek bir Suriye vatandaşıdır. Kişi ucuz iş gücünden şikâyet etmektedir.

Katılımcı 10: Katılımcı 10 Şanlıurfa iline ait sokak kahveciliği yapmaya çalışan 35 yaşında aylık geliri 1.000 TL- 1.500 TL arasında olan erkek bir Suriye vatandaşıdır. Her geçen gün artan kahveci sayısından şikâyetçidir.

Katılımcı 11: Katılımcı 11 Gaziantep iline ait nargile kafe işleten 42 yaşında aylık geliri 3.000 TL- 3.500 TL arasında olan erkek bir Suriye vatandaşıdır. Türkiye’de ki iş hayatının daha da genişleyebileceğini ve yeni işyerleri açma fikrinin olduğunu ileri sürmüştür.

Katılımcı 12: Katılımcı 12 Gaziantep iline ait tekstil mağazası işleten 29 yaşında aylık geliri 2.000 TL- 2.500 TL arasında olan kadın bir Suriye vatandaşıdır. Türkiye’de ki ürünlerin pahalı olması üzerinde durmuştur.

Katılımcı 13: Katılımcı 13 Gaziantep iline ait market işleten 36 yaşında aylık geliri 2.000 TL- 2.500 TL arasında olan erkek bir Suriye vatandaşıdır. Türkiye’de ürün çeşidinin çok ancak pahalı olduğunu söylemektedir.

Katılımcı 14: Katılımcı 14 Gaziantep iline ait kuaför işleten 44 yaşında aylık geliri 1.000 TL- 1.500 TL arasında olan kadın bir Suriye vatandaşıdır. Türkiye’de ki kadın müşterilerin kendilerini tercih etmediklerini söylemektedir. Başka bir kişinin yanında çalışınca ise düşük ücretle çalıştıklarını söylemektedirler.

Katılımcı 15: Katılımcı 15 Gaziantep iline ait araba tamircisinde çalışan da 37 yaşında aylık geliri 1.500 TL- 2.000 TL arasında olan erkek bir Suriye vatandaşıdır. Türkiye’de işçi statüsünde çalışmanın zor olduğunu ve düşük ücretle çalıştıklarını söylemektedir.

Katılımcı 16: Katılımcı 16 Hatay iline ait parfüm satışı yapan 34 yaşında aylık geliri 1.000 TL- 2.500 TL arasında olan erkek bir Suriye vatandaşıdır. Türkiye’de ırkçılık yapıldığını ve bu nedenle gelirinin düşük olduğunu ileri sürmüştür.

Katılımcı 17: Katılımcı 17 Hatay iline ait baharatçı dükkânında çalışan 26 yaşında aylık geliri 1.000 TL- 1.500 TL arasında olan erkek bir Suriye vatandaşıdır. Türkiye’de işverenlerin kendilerini çok çalıştırdığını ve izin kullanamadıklarını dile getirmişlerdir.

Katılımcı 18: Katılımcı 18 Hatay iline ait manav işleten 39 yaşında aylık geliri 2.000 TL- 2.500 TL arasında olan erkek bir Suriye vatandaşıdır. Yeterli geliri elde ettiğini ancak çocukları için yeterli eğitim ve iş imkânlarının Türkiye şartlarında olmayacağını düşünmektedir.

Katılımcı 19: Katılımcı 19 Hatay iline ait kuyumcu işleten 36 yaşında aylık geliri 3.000 TL- 3.500 TL arasında olan erkek bir Suriye vatandaşıdır. Katılımcı yeterli gelirinin olduğunu ifade etmesine rağmen yarının belirsizliği tedirginliğini yaşamaktadır.

Katılımcı 20: Katılımcı 20 Hatay iline ait market işleten 24 yaşında aylık geliri 2.000 TL- 2.500 TL arasında olan erkek bir Suriye vatandaşıdır. Bekâr olduğu için ailesi ve kendisine bu gelirin yettiğini ancak babasının da çalışmasının iyi olacağını ancak iş bulamadığını ifade etmiştir.

Soru 2: Devlet Desteklerinden Yararlanıyor Musunuz?

Katılımcı 1: Katılımcı 1 devlet yardımı almadığını söylemiştir.

Katılımcı 2: Katılımcı 2 muhtarlıktan bazı aylarda yiyecek yardımı olduğunu söylemiştir.

Katılımcı 3: Katılımcı 3 belediyelerden kömür yardımı aldığını söylemiştir.

Katılımcı 4: Katılımcı 4 devlet yardımı almadığını söylemiştir.

Katılımcı 5: Katılımcı 5 bir defaya mahsus buzdolabı aldığı ancak kaynağını bilmediğini söylemiştir.

Katılımcı 6: Katılımcı 6 çeşitli marketlerde geçerli market kartı aldığını söylemiştir.

Katılımcı 7: Katılımcı 7 bayramlarda PTT yardımı aldığını söylemiştir.

Katılımcı 8: Katılımcı 8 İHH'dan çeşitli yiyecek ve para yardımı aldıklarını söylemiştir.

Katılımcı 9: Katılımcı 9 aş evlerinden yemek yardımı aldıklarını söylemiştir.

Katılımcı 10: Katılımcı 10 belediyelerden kömür yardımı aldığını söylemiştir

Katılımcı 11: Katılımcı 11 devlet yardımı almadığı söylemiştir.

Katılımcı 12: Katılımcı 12 komşuların ve muhtarın yardımı ile ev eşyalarını tamamladığını söylemiştir.

Katılımcı 13: Katılımcı 13 Kızılay yardımı aldığını söylemiştir.

Katılımcı 14: Katılımcı 14 belediyelerden kömür yardımı aldığını söylemiştir.

Katılımcı 15: Katılımcı 15 aşevlerinden gıda yardımı aldığını söylemiştir.

Katılımcı 16: Katılımcı 16 kömür yardımı, muhtarlık yardımı ve komşularından yardım aldığını söylemiştir.

Katılımcı 17: Katılımcı 17 Dernek yardımı aldığını söylemiştir.

Katılımcı 18: Katılımcı 18 kampta iken kamp içinde harcanabilen kart (para yerine geçen) ancak kamp dışına çıktığında herhangi bir yardım almadığını ifade etmiştir.

Katılımcı 19: Katılımcı 19 devlet yardımı almadığını söylemiştir. Sadece Türkiye'ye ilk yerleşmeye çalıştıkları zamanlarda ismini bilmediği bir kurumdan ev eşyası yardımı aldığı söylemiştir.

Katılımcı 20: Katılımcı 20 kampta yaşarken gıda kartı aldığını belirtmiştir.

Soru 3: Türkiye'de Kalmak, Suriye'ye Dönmek veya Başka Bir Ülkeye Gitmek Hangisini Tercih Edersiniz?

20 Katılımcının 12'si ülkesine dönmek istemektedir. 8 katılımcı ise ülkelere dönmek istememektedir. Suriyeli mülteciler ülkelere dönseler bile eski düzenlerinin olmayacaklarını düşünmektedir. Katılımcıların çoğu başka ülkelerdeki şartların nasıl olduğunu bilmediklerini ileri sürmüş ve Türkiye'deki yaşam ve çalışma şartlarına alıştıklarını ifade etmişlerdir.

Soru 4: Tarafınıza Tanınan İş İmkânlarını Yeterli Buluyor Musunuz? Bu İmkânları Tarafınıza Sağlayan Kimler? (Vatandaş, Devlet, Esnaf vb.)

Araştırmaya katılan 20 mülteci devlet tarafından taraflarına iş imkânı sağlanmadığını söylemişlerdir. Çalışmaya katılan mülteciler esnafın düşük ücretle fazla mesai ile çalıştırdıklarını ileri sürmüş ve kendi işlerini kurmaya yönelmişlerdir. Katılımcı 4 oğlunun bir sağlık kurumunda tercümanlık yaptığını, katılımcı 6 oğlunun konteyner kentte çalıştığını, katılımcı 9 ise aynı evde yaşadıkları yeğeninin bir okulda öğretmenlik yaptığını söylemiştir.

Soru 5: Ödediğiniz Vergiler Hakkında Bilgi Sahibi Misiniz?

Katılımcı 1: Katılımcı 1 ortağı ile işlerini yürüttüğü için vergisel ödevleri ile ortağının ilgilendiğini ve vergiler hakkında bilgi sahibi olmadığını söylemiştir.

Katılımcı 2: Katılımcı 2 vergi dairesinden bir takım işlemler yaptığını ancak henüz vergi ödemediğini söylemiştir.

Katılımcı 3: Katılımcı 3 Türklerin gelir vergisi ödemesi gerektiğini duymuş ancak kendisinin bu konuda bilgi sahibi olmadığını söylemiştir.

Katılımcı 4: Katılımcı 4 vergi konusunda bilgi sahibi değildir.

Katılımcı 5: Katılımcı 5 vergiler konusunda bilgi sahibi değildir.

Katılımcı 6: Katılımcı 6 vergiler konusunda bilgi sahibi değildir.

Katılımcı 7: Katılımcı 7 vergiler konusunda bilgi sahibi değildir.

Katılımcı 8: Katılımcı 8 vergiler konusunda bilgi sahibi değildir.

Katılımcı 9: Katılımcı 9 vergiler konusunda bilgi sahibi değildir.

Katılımcı 10: Katılımcı 10 vergiler konusunda bilgi sahibi değildir.

Katılımcı 11: Katılımcı 11 gelir vergisi ödediğini söylemiştir.

Katılımcı 12: Katılımcı 12 vergiler konusunda bilgi sahibi değildir.

Katılımcı 13: Katılımcı 13 vergi ödemediğini söylemiştir.

Katılımcı 14: Katılımcı 14 vergiler konusunda bilgi sahibi değildir.

Katılımcı 15: Katılımcı 15 vergiler konusunda bilgi sahibi değildir.

Katılımcı 16: Katılımcı 16 vergiler konusunda bilgi sahibi değildir.

Katılımcı 17: Katılımcı 17 vergiler konusunda bilgi sahibi değildir.

Katılımcı 18: Katılımcı 18 vergi ödemediğini söylemiştir.

Katılımcı 19: Katılımcı 19 gelir vergisi ödediğini ve gerekli yönlendirmeyi muhasebecisini yaptığını söylemiştir.

Katılımcı 20: Katılımcı 20 vergiler konusunda bilgi sahibi değildir.

Soru 6: Kendi Ülkenize Göre Ödediğiniz Vergi Yükünün Arttığını Düşünüyor Musunuz?

Katılımcı 1: Katılımcı 1 vergi yükünün kendi ülkesine göre arttığını ifade etmiştir.

Katılımcı 2: Katılımcı 2 vergi yükünün Türkiye’de olmadığını söylemiştir.

Katılımcı 3: Katılımcı 3 vergi yükünün Türkiye’de olmadığını söylemiştir.

Katılımcı 4: Katılımcı 4 vergi konusunda bilgi sahibi değildir.

Katılımcı 5: Katılımcı 5 vergiler konusunda bilgi sahibi değildir.

Katılımcı 6: Katılımcı 6 vergiler konusunda bilgi sahibi değildir.

Katılımcı 7: Katılımcı 7 vergiler konusunda bilgi sahibi değildir.

Katılımcı 8: Katılımcı 8 vergiler konusunda bilgi sahibi değildir.

Katılımcı 9: Katılımcı 9 vergiler konusunda bilgi sahibi değildir.

Katılımcı 10: Katılımcı 10 vergiler konusunda bilgi sahibi değildir.

Katılımcı 11: Katılımcı 11 vergi yükünün arttığını Türkiye’de su ve elektrik ücretlerinin fazla olduğunu söylemiştir.

Katılımcı 12: Katılımcı 12 vergiler konusunda bilgi sahibi değildir.

Katılımcı 13: Katılımcı 13 vergi ödemediğini söylemiştir.

Katılımcı 14: Katılımcı 14 vergiler konusunda bilgi sahibi değildir.

Katılımcı 15: Katılımcı 15 vergiler konusunda bilgi sahibi değildir.

Katılımcı 16: Katılımcı 16 vergiler konusunda bilgi sahibi değildir.

Katılımcı 17: Katılımcı 17 vergiler konusunda bilgi sahibi değildir.

Katılımcı 18: Katılımcı 18 vergi ödemediğini söylemiştir.

Katılımcı 19: Katılımcı 19 vergi yükünün arttığını söylemiştir.

Katılımcı 20: Katılımcı 20 vergiler konusunda bilgi sahibi değildir.

3.9. Anket ve Mülakat Sonuçlarının Değerlendirmesi

Çalışmanın bu bölümünde yapılan anket sorularına ve yapılan mülakata yönelik çalışmanın hipotezleri dikkate alınarak değerlendirmeler yapılacaktır. Çalışmamızın hipotezleri doğrultusunda;

H₁: “Devlet Suriyeli Mültecilere vergi yükümlülüğü getirmemiştir” hipotezi değerlendirilecek olursa;

- Türk esnaf devletin Suriyeli Mültecilere vergi yükümlülüğü getirmediği görüşünü ortaya koymuştur.
- Suriyeli esnaf vergisel ödevleri hakkında bilgi sahibidir ve vergisel ödevlerini yerine getirmektedir.

H₂: “Suriyeli Mültecilerin vergisel ödevlerinin olmaması, esnafın vergisel ödevlerinden kaçmasına neden olmaktadır” hipotezi değerlendirilecek olursa;

- Türk esnaf vergisel ödevlerinden kaçınmadığını ifade etmiştir.
- Türk esnafın ödedikleri vergilerin olumlu yönde etkilendiği ve ertelendiği görüşüne katılım düşüktür.

H₃: “Suriyeli Mülteciler il ekonomilerine olumlu katkı sağlamaktadır” hipotezi değerlendirilecek olursa;

- Suriyelilerin işyeri açması il ekonomilerine olumlu yansımadağı görüşünü ortaya çıkmıştır. Ancak Kilis ili Gaziantep, Şanlıurfa ve Hatay ilinden farklı olarak il ekonomisinin canlandığını düşünmektedir.
- Suriyeliler için yapılan yardımların ekonomik hayatı canlandırmadığı ortaya çıkmıştır.
- Suriyeli mültecilerin ekonomiye istihdam sağlayarak olumlu katkı sağladığı görüşü vardır.
- İllerde konut – işyeri kira bedellerinde artışlar olmuştur. Bu da konut enflasyonuna neden olmuştur.
- İllerde ekonominin Suriyelilerle hareketlenmediği görüşü ortaya çıkmıştır.
- Suriyelilerin şirketler kurarak ekonomiye destek verdiğine Hatay ve Gaziantep illeri katılırken Kilis ve Şanlıurfa illeri şirketler kurarak ekonomiye destek vermediğini düşünmektedir.

H₄: “Devlet Destekleri ekonomik hayatı canlandırmaktadır” hipotezini değerlendirilecek olursa;

- Suriyelilere yapılan yardımların ekonomiye olumlu etkilemediği görüşü ortaya çıkmıştır. Ancak Suriyelilere yapılan yardımların ekonomiye olumsuz etkilemediği görüşüne katılanlarda orta düzeydedir.

Mülakat sonuçlarımızı değerlendirecek olursak;

Suriyeliler yaşam şartlarının kendi ülkelerine göre zor olduğunu ileri sürmektedir. Vergi oranlarının, işyeri-konut kira fiyatlarının yüksek olduğu görüşü fazladır. Çalışma şartlarının da ağır olduğunu düşünen mülteciler vardır. Türkiye’de iş şartlarından dolayı

kalmak isteyen bir kesim var iken geleceğini Türkiye’de görmeyen ve bu nedenle ülkesine dönmek isteyen bir kesim de mevcuttur. Kendi işyerine kuran Suriyeliler ülkesine yönelmeyi istememektedir. Düşük ücretle hayatlarını idame ettirmeye çalışan Suriyeliler ise ülkelerine dönmek istemektedir. Suriyeli Mültecilerde umutsuzluk vardır ve artık yaşam koşullarının eskiye dönmeyeceğini düşünmektedirler.

SONUÇ

Çalışma kapsamında kullanılan anketler neticesinde Suriyelilerin ekonomiye olumlu katkıları kadar olumsuz katkıları olduğu görüşleri ortaya çıkmıştır. Özellikle illerde önceleri ticari hayatın canlandığı görüşü gündeme gelmiş ancak zamanla halk Suriyelilerin piyasada olmasından rahatsızlık duymuştur. Zamanla ticari hayatı canlandırmak için ekonomik destekler oluşturulmuştur. Halkın bir kısmı vergisel ödevlerden kaçınmış bir kısmı ise vergi ödemeyi ödev olarak görmüş ve düzenli ödemiştir. İllerde yaşanan ekonomik hareketlilikler ve özellikle işgücü maliyetlerinde ki azalmalar Suriyeli işçi çalıştırmaya halkı yönlendirmiştir. Suriyeli işçi çalıştıran halkın yerel halka iş imkânı oluşturmaması yaşanan en büyük sorunlardan biri olmuştur. Yapılan araştırmalar neticesinde halk Suriyelilerin gelmesiyle konut-işyeri kira bedellerinin artmasından rahatsızlık duymuş ancak konut ve işyeri sahipleri yine de yüksek kira bedellerinden kiralamaya devam etmişlerdir. Halk Suriyelilerden rahatsızlık duymasına rağmen ortaklık ilişkileri devam etmiş, düşük ücretle sigortasız işçi çalıştırmaları devam etmiştir. Şanlıurfa ve Kilis’ de Suriyelilerin bu şehirleri ele geçireceği düşüncesi hâkimdir.

Uluslararası devlet yardımlarına, AB yardımlarına ve STK yardımları vb. mülteciler için yapılan ve yapılacak olan yardımlara bakıldığında ülkemiz için nakit akışlarının hızlandığı yorumu yapılabilir.

Çalışmaya katılan 900 mükellefle yapılan çalışmadan, yapılan gözlemlerden ve gerçekleştirilen bazı görüşmelerden aşağıdaki sonuçlar çıkarılmıştır.

Çalışmaya katılan esnaf Suriyelilerden ilk zamanlarda para akışını hızlandırdığı için memnun durumdadır. İllerde Türk esnaf ile yürüttükleri ortaklıkların zamanla sona ermesi ve Suriyelilerin kendi işyerlerini açmaları, Suriyelilerin kendi uyuşuna bağlı kişilerden alışveriş yapması Türk esnafını rahatsız etmiş ve Suriyelilerin ülkelerine dönmelerini istemişlerdir. Esnafın bir kısmı ise Suriyelilere yapılan yardımlarla il ekonomisinin canlandığını ileri sürmektedir. Esnafta paranın olmadığını, ekonomik durgunluğun var olduğunu Suriyelilerin Suriye’den getirdikleri dövizler ve altınlarla piyasanın canlandığını düşünmektedir. Esnafın bir kısmı ise Suriyelilere yapılan para yardımları ile piyasaya para girişi olduğunu söylemektedir. Sınır illerinde sınır

ticaretinin azalması hatta durma noktasına gelmesi Şanlıurfa, Hatay ve Kilis için büyük bir buhrana sebep olmuştur. Kilis’ de ki sınır ticareti ile il ekonomisinin büyük bir kısmı hareketlenmekteydi. Birçok aile için sınır ticareti tek gelir kaynağı durumundaydı. Hatay ilinde ise sınır kapısı Avrupa ve Balkanlara transit geçiş noktası konumunda olması bu süreçte Hatay bölgesi üzerinden yapılan geçişleri de etkilenmiştir. Çalışmanın yürütüldüğü illere bakılacak olursa; Suriyeli mültecilerden diğer illere göre daha az oranda etkilenen il Gaziantep olmuştur. Gaziantep ilinde yaşayan ve ticari hayatta aktif rol alan Suriyeli fazla olmasına rağmen Gaziantep bölgesinin diğer illere göre daha geniş bir coğrafyaya yayılması ekonomik olarak daha fazla gelişmiş olması, sanayi sektörünün geniş olması, Suriyeli mültecilerin bu bölgede şirketler kurması ve il ekonomisine olan katkısının daha büyük düzeyde olması gibi nedenler bu bölgeyi çalışmanın yürütüldüğü diğer illere göre daha az olumsuz etkilemiştir. Kilis ilinde çeşitli dönemlerde ekonomi hareketlensin diye “Alışverişimi Kilis’ten yapıyorum” kampanyası düzenlenmiş ve ilin çeşitli yerlerine buna ait tabelalar asılmıştır. 2019 Haziran ayında Kilis ili ekonominin hareketlenmesi için Gaziantep ilinin çeşitli yerlerine afişlerle alışveriş amaçlı Kilis’e davetlerde bulunmuştur.

Çalışmamız neticesinde Suriyeli vatandaşların vergi ödemediği görüşü çok fazladır. Ancak Suriyeli vatandaşların yabancı kimlik numaraları vergi kimlik numarası yerine de geçmektedir. Ayrıca 6735 sayılı Uluslararası İş gücü Kanunu ile ülke ekonomisine katkı sağlayacak nitelikli yabancıların teşvik edilmesi ve yabancılara ikamet izni işlemlerinde kolaylık sağlanması amacıyla; mevcut şartların sağlayan Suriyeliler kendi namlarına iş yeri açabilmekte ve vergisel ödevlerini yerine getirebilmektedir.

Suriyeli vatandaşların düşük ücretle ve sigortasız çalışması ise en büyük sorunlardan biri olarak görülmektedir. İşveren e-devlet üzerinden yapması gereken işçi kayıtlarını yapmamakta ve düşük ücretlerle Suriyeli çalıştırmaktadır. Suriyelilerin düşük ücretle çalışmasının işsizliği arttırdığı görüşü fazladır.

Öte yandan Suriyelilere yapılan maddi yardımların piyasaya hareketlilik kattığı görüşü de hâkimdir. Türk esnaf Suriyelilere yapılacak ve yapılan yardımların kendilerine de yapılması gerektiğini düşünmektedir. Ancak Suriyelilere yapılan yardımların büyük bir

finansmanı AB ve diğer ülkelerden sağlanmaktadır. Ayrıca devlet tarafından ekonomik hayatı destekleyici çeşitli destekler verilmektedir.

Suriyelilerle yapılan mülakatlarda; Suriyeli vatandaşlar ülkelerine dönmek istemektedir. Türkiye'deki yaşam koşullarının kendilerini zorladıklarını hayat şartlarının zor olduğunu ileri sürmüşlerdir. Suriyeliler Türkiye'deki gıda ve giyim sektörünün pahalı olduğunu belirtmişlerdir.

Çalışmamızın hipotezlerini değerlendirecek olursak;

Birinci hipotezimiz olan Devlet Suriyeli Mültecilere vergi yükümlülüğü getirmemiştir” hipotezi çalışmaya katılan esnaf tarafından desteklense de ilgili yönetmelik ve kanunlar bu hipotezimizi ortadan kaldırmaktadır.

İkinci hipotezimiz olan “Suriyeli Mültecilerin vergisel ödevlerinin olmaması Türk esnafın vergisel ödevlerinden kaçmasına neden olmaktadır” hipotezimiz ise çalışmaya katılan esnaf tarafından desteklenmektedir. Türk esnafta Suriyelilerin vergi ödemediği görüşünü hâkimdir ve halk vergi ödemek istememektedir.

Üçüncü hipotezimiz olan “Suriyeli Mülteciler iller ekonomisine katkı sağlamaktadır” hipotezini ise esnaf göçün başladığı ilk zamanlar desteklemiş daha sonra iller ekonomisine zarar verdiği görüşünü ortaya çıkarmıştır.

Dördüncü hipotezimiz olan “Devlet Destekleri ekonomik hayatı canlandırmaktadır” hipotezini ise çalışmaya katılan esnaf tarafından desteklenmemektedir.

Çalışmaya katılan esnafın görüşlerinden hareketle öncelikle Türk esnafı da destekleyici ekonomik yardımların artırılması gerektiği söylenebilir. Türk esnafa verilen devlet desteklerinin şartlarının ağır olduğu görüşüne binaen gerekli şartlarda esneklik gösterilebilir. Özellikle sınır illerde azalan sınır ticaretini destekler nitelikte yeni iş imkânları için destekler verilebilir.

KAYNAKÇA

- AÇHDB ve UNHCR, Türkiye'deki Uluslararası ve Geçici Koruma Altındaki Yabancıların Çalışma İzni Hakkında Sıkça Sorulan Sorular, <https://data2.unhcr.org/en/documents/download/67638> Erişim: 17.04.2019
- AFAD (2013). *Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler: 2013 Saha Araştırması Sonuçları*, https://www.afad.gov.tr/Dokuman/TR/61-2013123015505-syrian-refugees-in-turkey2013_print_12.11.2013_eng.pdf, sf. 39
- AFAD (2016), *Suriyeli Misafirlerimiz Kardeş Topraklarında*, Erişim:20.10.2018
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun, Kanun Numarası: 5902 Kabul Tarihi: 29.5.2009 Yayımlandığı R. Gazete: Tarih: 17.6.2009 Sayı: 27261 Yayımlandığı Düstur: Tertip: 5 Cilt: 48
- Ağır O. ve Çarkıt M (2017). Suriye İç Savaşının Türkiye'nin Sınır Güvenliğine Etkileri, *KAYES 2017 I. Uluslararası Kahramanmaraş Yönetim, Ekonomi ve Siyaset Kongresi* s:434-457
- Ağır, O. Sezik M. (2015). *Suriye'den Türkiye'ye Yaşanan Göç Dalgasından Kaynaklanan Güvenlik Sorunları*, *Birey ve Toplum*, 5(9): 95-123.
- Akkus D.(2018). E-Gıda Kartı Programı Türkiye'deki Sığınmacı Kamplarında Gıda Yardımını Yeniden Tanımlıyor, <https://insight.wfp.org/>
- Akman K.(2018). *Suriye Kaynaklı Sığınma Hareketleri Sonrası Türkiye'de Göç Araştırmaları ve Lisansüstü Çalışmaların Durumu*, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi 7.Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi s:79-81
- Aksoy Z (2012). Uluslararası Göç Ve Kültürlerarası İletişim, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt:5 Sayı:20 2012 s:292-303
- Aktaş Tuba M.(2014). Göç Olgusu Ekonomik Kalkınmada İtici Güç Olabilir Mi?, *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, s: (37-48)
- Alodalı F. (2017). Muhacir Komisyonu'ndan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'ne Göç Yönetim, *Kayes 2017 I. Uluslararası Kahramanmaraş Yönetim, Ekonomi ve Siyaset Kongresi*, s:10-25
- AMIF (2018). https://ec.europa.eu/home-affairs/financing/fundings/migration-asylum-borders/asylum-migration-integration-fund_en,Erişim: 24.03.2019
- Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu, Türkiye' deki Mülteciler İçin AB Mali Yardım Programı, <https://www.avrupa.info.tr/tr/node/230> Erişim:03.09.2019
- avrupa.info.tr (2018). The EU Response to the Refugee Crisis in Turkey "https://www.avrupa.info.tr/en/eu-response-refugee-crisis-turkey-710, Erişim:10.04.2019
- Aydın İ. (2016). Dış Göçlerin Türk Ekonomisine Etkileri: Suriye Kaynaklı Dış Göçün İktisadi Açından İncelenmesi Ve Değerlendirilmesi, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi*, Türk Hava Kurumu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

- Baharççek A. (2011). Arap Dünyasındaki Değişimin Anlamı, *Birey ve Toplum Dergisi*, 1(1): 19-30.
- Barın H. (2015). Türkiye'deki Suriyeli Kadınların Toplumsal Bağlamda Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri, *Göç Araştırmaları Dergisi*
- Baylan M.ve Pazarcı P. (2017). Türkiye'ye Göç Ve Kayıt dışı İstihdam, *Kayes 2017 I. Uluslararası Kahramanmaraş Yönetim, Ekonomi ve Siyaset Kongresi* s:177-189
- Berker A. (2018). Suriyeli Sığınmacı Göçün Ekonomik Etkilerinin Algılanışı, <https://sarkac.org/2018/08/suriyeli-gocun-ekonomik-algilanisi/> Erişim: 02.08.2019
- Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık Planı (3RP) İlerleme Raporu (2015), <https://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/library/poverty/3rp-regional-progress-report.html>
- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK), (2015a). UNHCR'nin Tarihçesi. <http://www.unhcr.org/turkey/home.php?page=53> Erişim:18.04.2019
- Canyurt, D. (2015). "Suriye Gelişmeleri Sonrası Suriyeli Mülteciler: Türkiye'de Riskler" Akademik Bakış Dergisi Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler e- dergisi Sayı:48 Mart-Nisan 2015.
- Castles S.ve Miller Mark J. (2008). Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri, Çevirenler: Bülent Uğur Bal ve İbrahim Akbulut, 1. Baskı, İstanbul, *İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları*, Şubat 2008, s. 29
- Cengiz D. (2012). Hatay'dan Suudi Arabistan'a Olan Göçler; Samandağ İlçesi Örneği, *Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi*, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,
- Cengiz D. (2015). *Zorunlu Göçün Mekânsal Etkileri Ve Yerel Halkın Algısı; Kilis Örneği*. Turkish Studies, Volume 10(2):101-122.
- Council of the EU (2018). European Council Council of the European Union (2018), https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2018/06/29/facility-for-refugees-in-turkey-member-states-agree-details-of*-additional-funding, 29 Haziran 2018
- Çiloğlu, A. Demir G. ve Aydoğdu Y. (2017). I. Uluslararası Kahramanmaraş Yönetim, Ekonomi ve Siyaset Kongresi
- Çobanoğlu, S. (2011). Türkiye-Yunanistan Nüfus Mübadelesi, RUBASAM, *Rumeli Balkan Stratejik Araştırmalar Merkezi*, http://www.rumelibalkanfederasyonu.org/site/index.php?option=com_content&view=article&id=1974:tuerkye-yunanstan-nuefus_muebadeles&catid=2:sl-bano (Erişim:14.0.2018)
- Çobanoğlu S. *Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi (30 Ocak 1923)* <http://ahsenokyar.com/?p=105229> Erişim: 05.10.2018
- Danış Didem A. (2004). *Yeni Göç Hareketleri ve Türkiye, Birikim*, No: 184–185, s: 216–224

- Demir Oğuzhan Ö. ve Erdal H. (2012). Yasa Dışı Göç İle İlgili Kavramların Doğru Anlaşılması Sorunu ve Yazılı Basında Çıkan Haberler Üzerine Bir İnceleme, *Polis Bilimleri Dergisi*, Cilt: 12 (1), s: 29–54.
- Demirel, S. (2014). Türkiye'de Geçici Koruma Statüsüyle Bulunan Suriye Vatandaşlarına Yönelik Harcamaların Güvenlik Ekonomisi Açısından Değerlendirilmesi, *Çankırı Karatekin Üniversitesi Uluslararası Avrasya Strateji Dergisi*, Çankırı, s: 95-124.
- Deniz T. (2014). Uluslararası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye TSA / Yıl: 18 S: 1, Nisan 2014, (175-204)
- Dillioğlu B. (2015). *Suriyeli Mültecilerin Entegrasyonu: Türkiye'nin Eğitim Ve İstihdam Politikaları*. Akademik Ortadoğu, Cilt 10, Sayı 1.
- Dinçer Bahadır O. Federici V. Ferris E. Karaca S, Kirişçi K. ve Özmenek E. (2013). Suriyeli Mülteciler Krizi Ve Türkiye Sonu Gelmeyen Misafirlilik Kasım 2013, Brookings Enstitüsü & Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu (Uşak),
- Dost, S. (2014). Ulusal ve Uluslararası Mevzuat Çerçevesinde Ülkemizdeki Suriyeli Sığınmacıların Hukuki Durumu, *S.D.Ü. Hukuk Fak. Dergisi*, 4(1), s: 27-69
- Duran, H. (2011). *Adana Protokolü Sonrası Türkiye Suriye İlişkileri*, Ortadoğu Yıllığı, s: 501-518.
- ec.europa.eu (b), Migration, Towards a European Agenda on Migration, https://ec.europa.eu/commission/priorities/migration_en, Erişim:05.06.2019
- ec.europa.eu (a), European Commission Migration and Home Affairs <https://ec.europa.eu/homeaffairs/financing/fundings/migration-asylum-borders>), Erişim:05.06.2019
- Efe, H. (2018). *Osmanlı İmparatorluğu Ve Türkiye'de Yaşanan Göçler Ve Etkileri*, Erzincan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Metinleri, Sayı:01
- Efe, S. ve Ulusoy, O. (2013). 117 Soruda Mülteci Hakları, İnsan Hakları Gündemi Derneği, Ankara, Nisan 2013
- EM Nuri, S. (2017). Atılğan Ali, Aydoğdu Yunus, Siyasal Rejimlerin Zorunlu Göçe Etkileri: Irak Ve Suriye Örnekleri Üzerinden Bir Değerlendirme, Kayes 2017 I. *Uluslararası Kahramanmaraş Yönetim, Ekonomi ve Siyaset Kongresis*: 10-25
- Eraldemir, Z. (2013). Türkiye'de Göç Sorunu, Göçlerin Sosyo-Ekonomik Yansımaları: İskenderun-Dörtyol Örneği, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, Hatay 2013
- Erdem Bahadır, B. (2017). Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Sosyal, Siyasi Ve Vatandaşlık Hukuku Bakımından Türkiye'deki Durumları, *Public and Private International Law Bulletin*, cilt: 37, sayı: 2, s: 332–351
- Erdoğan, M., Erdoğan A. ve Yavcan, B. (2017). Türkiye'de ki Suriyeli Mülteci Akademisyen ve Üniversite Öğrencilerinin Durumu, Sorunları ve Beklentileri Araştırması, Elite Dialogue <https://www.igamder.org/haberler/elite-dialogue-turkiyedeki-suriyeli-multeci->

akademisyen-ve-ogrencilerin-durumu-sorunlari-ve-beklentileri-arastirmasi-2017-basin-bulteni/ Erişim: 04.10.2018

Ertuğrul, D. (2012). *Türkiye Dış Politikası İçin Bir Test: Suriye Krizi*, TESEV Dış Politika Programı, s: 1-8.

FRİT (2019). Türkiye'deki Mülteciler İçin Mali Yardım Programının Üçüncü Yıllık Raporu, <https://www.avrupa.info.tr/tr/pr/turkiyedeki-multeciler-icin-mali-yardim-programi-frit-ucuncu-yillik-rapor-multecilere-ve-ev> Erişim: 08.03.2018

Gaziantep Ticaret Odası Faaliyet Raporu 2017-2018, <http://www.gto.org.tr/upload/download/Faaliyet-Raporu-2017-307946.pdf> Erişim:10.12.2017

Göç Terimleri Sözlüğü, Uluslararası Göç Örgütü, *Uluslararası Göç Hukuku*, Cenevre, No:18. http://www.goc.gov.tr/files/files/goc_terimleri_sozlugu.pdf (08.02.2017)

Gök Oğuz, G. (2016). Kimin Güvenliği? Uluslararası Göç-Güvelik İlişkisi ve Uluslararası Örgütlerin Rolü, www.kosbed.kocaeli.edu.tr, Erişim: 07.10.2018

Günay, E. Atılgan, D. ve Serin, E. (2017). Dünya'da ve Türkiye'de Göç Yönetimi, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 2

Harunoğulları, M., Hatunoğlu, Z. ve Yadigar, P. (2017). Türkiye'ye Sığınan Suriyeli Öğrencilerin Üniversite Eğitimine Ve Türkiye'ye İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesi: Kahramanmaraş Örneği, *Kayes 2017 I. Uluslararası Kahramanmaraş Yönetim, Ekonomi ve Siyaset Kongresi*, s: 177-189

Harunoğulları, M. (2016). Suriyeli Sığınmacıların Kilis Şehrindeki Mekânsal, Kültürel Ve Ekonomik Etkileri, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 9 Sayı: 45, www.sosyalarastirmalar.com, Issn: 1307-9581

Hatay Sosyo-Ekonomik Rapor (2017). Antakya Ticaret Ve Sanayi Odası, <http://dokumanlar.antakyatso.org.tr/2017%20yayinlar%20veriler/ekonomik%20rapor%202017/EKONOM%20RAPOR%202017.pdf> Erişim:19.11.2018

Hayatta Kalma Mücadelesi Türkiye'deki Suriye'den Gelen Mülteciler Uluslararası Af Örgütü Kasım 2014 İndeks: EUR 4.07.2014, s: 7

Hayatta Kalma Mücadelesi Türkiye'deki Suriye'den Gelen Mülteciler, <http://madde14.org/images/5/53/UaoHayattakalma2014.pdf>, Erişim: 05.10.2018

Hüdayi, S. (2010). Uluslararası Hukuk ve Türk Hukuku Bakımından Göçmen Kaçakçılığı, İnsan Ticareti, Cinsel Sömürü Suçları ve Bunlarla Mücadelede Uluslararası İşbirliği, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*.

IOM (2017),International Organization for Migration, [turkey.iom.int/node/353](http://www.turkey.iom.int/node/353) <http://www.turkey.iom.int/sites/default/files/sitreps/Refugee%20Response%20Info%20Sheet%20-%20JUNE.pdf>, Erişim: 08.02.2018

İçduygu, A. ve Aksel Damla, B. (2012). Türkiye'de Düzensiz Göç, Ankara, s:12

- İçimizdeki Suriye (2015). Gaziantep Ortak Akıl Raporu 2 (Ağustos 2015), Gaziantep Ticaret Odası
- İgamder (2016). Üniversite Mezunu Suriyeliler Almanya’da, Okur-Yazar Olmayan Suriyeliler Türkiye’de, <https://www.igamder.org/haberler/universite-mezunu-suriyeliler-almanyada-okur-yazar-olmayan-suriyeliler-turkiyede/> (Erişim: 05.10.2018)
- İnaç, H. ve Yazıcı, B. (2018). Bulgaristan’dan Türkiye’ ye Göçler, Bulgaristan Diasporası ve Uluslaşma, *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*
- İnan, Ö. (2004). *Kentleşme, Kentlileşme ve Kentsel değişme*. Bursa: Ekin Kitabevi Yayınları.
- İncili, F. Ö. ve Akdemir, O. İ. (2016). Yerinden Edilmişliğin Coğrafi Analizi: Kilis’te Suriyeli Sığınmacılar. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 34, 118-133.
- İzbul, C. (2011). Erdoğan: “Suriye İç Meselemiz, Gereğini Yapmak Durumundayız”, <https://www.amerikaninsesi.com/a/erdogan-suriye-ic-meselemiz-gereğini-yapmak-durumundayiz-127078293/898713.html> (16.08.2017).
- Kallick Dyssegaard D, Cyierra R. And Mathema S. (2016). Syrian Immigrants in the United States, 2016, Center for American Progress, <https://www.americanprogress.org/issues/immigration/reports/2016/12/13/294851/syrian-immigrants-in-the-united-states-a-receiving-community-for-todays-refugees/#fn-294851-8>Erişim: 08.11.2018
- Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Kadın Sığınmacılar Raporu (2014). İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği
- Kanat Buğra, K. ve Ustun, K. (2015). *Turkey’s Syrian Refugees Toward Integration*, SETA, S. 25, Ankara.
- Kara Dönmez Öykü, C. (2015). Göç bağlamında uluslararası işbirliği ve Türkiye’nin Politikaları, Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*
- Karayel, A. (2016). Muğla’da İkamet Eden Suriyeli Sığınmacıların Çalışma Hakları (Sorunlar Ve Çözüm Önerileri), Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, *Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi*, Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi Ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı,
- Kaya, İ. (2008). Avrupalı Türkler: Misafir İşçilikten Avrupa Vatandaşlığına, *Eastern Geographical Review* Sayı:19, s.149-166.
- Kaypak, Ş. ve Bimay M.(2016). Suriye Savaşı Nedeniyle Yaşanan Göçün Ekonomik ve Sosyo Kültürel Etkileri: Batman Örneği. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 6(1):84-110
- Kilis Defterdarlığı, “<https://kilis.defterdarligi.gov.tr/2018.08.03/mucbir-sebep-halinin-uzatilmesi/>” Erişim:06.06.2019
- Korkmaz, M.(2017). “Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Türkiye İşgücü Piyasasına Etkileri ve Değerlendirmeler” ORCID: 0000-0002-1027-4617.2017

- Kösebalaban, H. (2014). Türk Dış Politikası: İslam, Milliyetçilik ve Küreselleşme. Ankara: Big Bang Yayınları
- Küyük, N. (2011). Yerel Yönetimlerin Kürt Kökenli Grupların Büyükşehirlere Göç Sonrası Entegrasyon Sorunlarına Yaklaşımı: Ankara Örneği. *Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi*, Atılım Üniversitesi, Ankara.
- Lordoğlu, K. ve Aslan, M. (2016). *En Fazla Suriyeli Göçmen Alan Beş Kentin Emek Piyasalarında Değişimi: 2011-2014*, Çalışma ve Toplum, 2016/2
- Meral, E.(2016) Göçün Ekonomik Analizi: Niğde Uygulaması, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, *Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi*
- Mutlu, N. (2017). Ahıskalı Türkler Ve Türkiye'ye 25 Yıllık Göç Süreci, I. Uluslararası Kahramanmaraş Yönetim, Ekonomi ve Siyaset Kongresi s:10-25
- Mutluer, M. (2003). *Uluslararası Göçler ve Türkiye*, Çantay Kitabevi, İstanbul,
- Oktay, F. (2014). Türkiye'deki Suriyeli Kadınlar, Bu Rapor, Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Oktay Fuat Önsöz
- Orhan, O. (2015). Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri, (ORSAM Rapor No: 195), Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM) - TESEV, Ankara.
- ORSAM Rapor No:189, (2014). Suriye'ye Komşu Ülkelerde Suriyeli Mültecilerin Durumu: Bulgular, Sonuçlar ve Öneriler.
- ORSAM Rapor No:196, (2015). Suriyeli Mültecilerin Türkiye'ye Ekonomik Etkileri: Sentetik Bir Modelleme. Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM), Ankara.
- Özdemir, H (2012). Türkiye'de İç Göçler Üzerine Genel Bir Değerlendirme, *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı: 30 *Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi* ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Öztürk, S.ve Çoltu S. (t.y.). Suriyeli Mültecilerin Türkiye Ekonomisine Etkileri, *Balkan Journal of SocialSciences/Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*
- Paksoy, S. Paksoy Mustafa H. ve Alancıoğlu E. (2013) Küreselleşmenin Sosyo-Politik Etkileri: Arap Baharı Socio-Political, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Yaz-2013 Cilt:12 Sayı:46 (169-182) www.esosder.org, ISSN:1304-0278
- Pınar, A., Siverekli, E. ve Demir, M. (2016). Şanlıurfa'da İşverenlerin ve İşçilerin Suriyeli İstihdamına Bakışı, ILO Türkiye Ofisi, s:1-37
- SABR İstatistik Araştırmaları ve Kamu Politikaları Merkezi MDN (2015). Suriyeli Türk Uyumu
- Syria Crisis: 2018 Needs Over view and Funding Requirements 23 April 2018 Erişim:19.11.2018
- Şahin, Y. (2010). Kentleşme politikası, Trabzon: Murathan Yayınevi.

- Şahsenem, P. ve Mazman, İ. (2016). *Ortadoğu'da GöçHareketleri Ve Türkiye'ye Etkisi* Ortadoğu Sempozyumu, Erişim: <http://ods2016.org/index.php/doc-dr-ibrahim-mazman-sahsenem-pinar-ortadoguda-goc-hareketleri-ve-turkiyeye-etkisi/>
- Sandıklı, A. ve Semin, A. (2012). Bütün Boyutlarıyla Suriye Krizi ve Türkiye, İstanbul: *BİLGESAM Yayınları*, Rapor No:52 Kasım 2012
- Sivrekli, E. ve Ertuğrul Gül, H. (2016). Misafirlikten Diasporaya Doğru: Suriyeli Sığınmacıların Vergi Algısı Üzerindeki Etkisine Yönelik Bir İnceleme, *Yönetim Bilimleri Dergisi / Journal of Administrative Sciences* Cilt / Volume: 14, Sayı / N: 27, s: 491-518.
- Sönmez, Z. (2014). Komşuda Kriz: Suriyeli Mülteciler, İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi Aralık 2014.
- State Of The Union (2017). https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/eu-trust-funds-factsheet-tallinn_en.pdf 2017 Erişim:20.02.2018
- Suriye'ye Komşu Ülkelerde Suriyeli Mültecilerin Durumu: Bulgular, Sonuçlar Ve Öneriler- *Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi*, ORSAM Rapor No: 189 Nisan 2014,ISBN: 978-605-4615-87-2
- Suriyeli akademisyenler Türkiye' den niye kaçıyor?, <http://www.gazeteduvar.com.tr/gundem/2017/08/09/suriyeliakademisyenler-turkiyeden-niye-kaciyor/> (06.09.2017).
- Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri, ORSAM Rapor No: 195,Ocak 2015
- T.C. İçişleri Bakanlığı, "İçişleri Bakanı Süleyman Soylu: Türkiye Hiç Kimseyi Kapıdan Çevirmemiştir", <https://www.icisleri.gov.tr/icisleri-bakani-suleyman-soylu-turkiye-hic-kimseyikapidan-cevirmemistir>, (Erişim Tarihi: 31.07.2019).
- Tan, M., Belli, A. ve Aydın, A. (2012). 2002 Sonrası ve Arap Baharı Kapsamında Türkiye Suriye İlişkileri ve Bölgesel Yansımaları. 2. *Bölgesel Sorunlar ve Türkiye Sempozyumu*, 66-74
- Taş, Y., Küçüköğlü, M. ve Mentese, B. (2016). Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacıların Çalışma Hayatında Karşılaştıkları Sorunlar. *TURAN-SAM Uluslararası Bilimsel Hakemli Dergisi*, 8(32), 265-274.
- Taş Yunus, H. ve Özcan, S.(2018). Suriyeli Göçmen Sorunlarının, Sosyal Politikalar Bağlamında Analizi, DOI: 10.31199/hakisderg.409860, Cilt: 7 Yıl: 7, Sayı: 17
- Tümtaş Sertaç, M. ve Ergun, C. (2016). Göçün Toplumsal ve Mekânsal Yapı Üzerindeki Etkileri, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* Y.2016, C.21, S.4, s.1347-1359
- Tunç Şebnem, A. (2015). Mülteci Davranışı Ve Toplumsal Etkileri: Türkiye'deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme, *Tesam Akademi Dergisi*, Temmuz 2015 ISSN:2148-2462
- Türkiye'deki Ekonomik Kriz Sığınmacıları Suriye'ye Dönmeye Zorluyor, <https://tr.sputniknews.com/analiz/201901211037215587-turkiyedeki-ekonomik-kriz-siginmacilari-suriyeye-donmeye-zorluyor/> Erişim: 18.04.2019

Türk Dil Kurumu, www.tdk.gov.tr, Erişim:05.06.2018

Tuzcu, A. ve Bademli, K. (2014). Göçün Psikososyal Boyutu. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 6(1), s: 56-66 UDA

UAÖ (2014), Dışarıda Bırakılanlar: Uluslararası Toplum Tarafından Terkedilen Suriyeli Mülteciler, İndeks: MDE 24/ Uluslararası Af Örgütü, Aralık 2014

Suriyeli mülteciler, İndeks: MDE 24.047.2014 Uluslararası Af Örgütü Aralık 2014

Uda Consulting I Responding to Protection Needs Of Refugees in Turkey – Baseline Data Collectin, 2018, Erişim: 20.05.2019

Uluslararası Af Örgütü (2012), <https://www.amnesty.org.tr/public/uploads/files/Rapor/SOS-Avrupa-Insan-Haklari-ve-Goc-Kontrolu-2012.pdf> (Erişim: 02.11.2017)

UNCHR, The UN Refugee Agency Turkey, <https://help.unhcr.org/turkey/tr/how-to-see-help/> Erişim:24.04.2019

Uzun, A. (2015). Günümüzün Sosyal ve Ekonomik Sorunu Olan Suriyelilerin Mülteci ve Ekonomi Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi, *Ankara Barosu Dergisi*, 1, s:105-120

Yabancılar Ve Uluslararası Koruma Kanunu, Kanun No. 6458 Kabul Tarihi: 4.4.2013, 11 Nisan 2013 PERŞEMBE Resmî Gazete Sayı: 28615

Yazıcıoğlu, N. (2015). Görüşme Notları. Malatya: (14 Nisan 2015)

II. Brüksel Konferansı (2018). Brussels II Conference on 'Supporting the future of Syria and the region': co-chairs declaration, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2018/04/25/brussels-ii-conference-on-supporting-the-future-of-syria-and-the-region-co-chairs-declaration/>, Erişim:20.03.2019

EKLER

EK 1: ANKET SORULARI (SURİYELİ MÜLTECİLER)

Bu anket formu ile elde edilen bilgiler, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Mali Hukuk Anabilim Dalında yürütülen “Suriyeli Mültecilere Devlet Destekleri Ve Ekonomiye Etkisi” başlıklı yüksek lisans tezinde kullanılacaktır. Elde edilen veriler toplu olarak değerlendirileceğinden, çalışma sonuçlarında herhangi bir kişinin/kuruluşun adına yer verilmeyecektir. Çalışmaya vereceğiniz destekten dolayı şimdiden teşekkür ederiz.

Prof. Dr. Mehmet Emin ALTUNDEMİR (Tez Danışmanı)

N. Mehtap KÜÇÜKGÖZ (Tez Öğrencisi)

CİNSİYET	☐	ERKEK
	☐	KADIN
EĞİTİM DURUMUNUZ	☐	MEZUN DEĞİL
	☐	İLKOKUL
	☐	ORTAOKUL
	☐	LİSE
	☐	ÖNLİSANS
	☐	LİSANS
	☐	LİSANSÜSTÜ
GELİR DURUMUNUZ	☐	0-500 TL
	☐	501 TL-1.000 TL
	☐	1.001 TL-2.000 TL
	☐	2.001 TL-3.000 TL
	☐	3.001 TL ve üzeri
YAŞ ARALIĞINIZ	☐	18-24
	☐	25-34
	☐	35-44
	☐	45-55
	☐	56-65
YAŞADIĞINIZ İL	☐	ŞANLIURFA
	☐	KİLİS
	☐	GAZİANTEP
	☐	HATAY

1. Türkiye'deki iş hayatınızı nasıl değerlendiriyorsunuz? Devlet Desteklerinden yararlanıyor musunuz? Türkiye'de kalmak, Suriye'ye dönmek veya başka bir ülkeye gitmek hangisini tercih edersiniz?
2. Tarafınıza tanınan iş imkânlarını yeterli buluyor musunuz? Bu imkânları tarafınıza sağlayan kimler? (vatandaş, devlet, esnaf vb.)
3. Tarafımıza verilen ücretleri yeterli buluyor musunuz?
4. Ödediğiniz vergiler hakkında bilgi sahibi misiniz?

EK 2: ANKET SORULARI (TÜRK ESNAF)

Bu anket formu ile elde edilen bilgiler, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Mali Hukuk Anabilim Dalında yürütülen “Suriyeli Mültecilere Devlet Destekleri Ve Ekonomiye Etkisi” başlıklı yüksek lisans tezinde kullanılacaktır. Elde edilen veriler toplu olarak değerlendirileceğinden, çalışma sonuçlarında herhangi bir kişinin/kuruluşun adına yer verilmeyecektir. Çalışmaya vereceğiniz destekten dolayı şimdiden teşekkür ederiz.

Prof. Dr. Mehmet Emin ALTUNDEMİR (Tez Danışmanı)

N. Mehtap KÜÇÜKGÖZ (Tez Öğrencisi)

CİNSİYET	☐	ERKEK
	☐	KADIN
EĞİTİM DURUMUNUZ	☐	MEZUN DEĞİL
	☐	İLKOKUL
	☐	ORTAOKUL
	☐	LİSE
	☐	ÖNLİSANS
	☐	LİSANS
	☐	LİSANSÜSTÜ
GELİR DURUMUNUZ	☐	0-500 TL
	☐	501 TL-1.000 TL
	☐	1.001 TL-2.000 TL
	☐	2.001 TL-3.000 TL
	☐	3.001 TL ve üzeri
YAŞ ARALIĞINIZ	☐	18-24
	☐	25-34
	☐	35-44
	☐	45-55
	☐	56-65
YAŞADIĞINIZ İL	☐	ŞANLIURFA
	☐	KİLİS
	☐	GAZİANTEP
	☐	HATAY

Aşağıda belirtilen görüşlerden kendinize en yakın olanını işaretleyiniz.	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Bilmiyorum
Ekonomik Faaliyetlerle İlgili Görüşler						
1. Suriyelilerin iş yeri açması gelirim azaltmıştır.	6	5	4	3	2	1
2. Suriyeliler yerel halktan alışveriş yapmamakta kendi uyuğuna bağlı kişilerden alışveriş yapmaktadır.	6	5	4	3	2	1
3. Suriyeli mültecilerin ekonomiye istihdam sağlayarak olumlu katkı sağladığını düşünüyorum	6	5	4	3	2	1
4. Suriyeliler için yapılan yardımlar ekonomik hayatı canlandırmaktadır	6	5	4	3	2	1
5. Suriyelilerin düşük ücretle ve sigortasız çalışması üretim maliyetlerini azaltmıştır.	6	5	4	3	2	1
6. Yaşadığım ildeki ekonomi Suriyeliyle hareketlenmiştir.	6	5	4	3	2	1
7. Suriyelilerle birlikte konut kira gelirlerimde artış olmuştur.	6	5	4	3	2	1
8. Suriyelilerle birlikte işyeri kira gelirlerimde artış olmuştur.	6	5	4	3	2	1
9. Ekonomik hayatın Suriyelilerin ülkelerine dönmesiyle hareketleneceği düşünüyorum	6	5	4	3	2	1
10. Suriyelilere yapılan yardımlar ekonomiyi olumsuz etkilemektedir.	6	5	4	3	2	1
11. Suriyelilerin ülke ekonomisini olumlu etkilediğini düşünüyorum.	6	5	4	3	2	1
12. Suriyelilerin ülkemize gelmesiyle döviz kurlarında artışlar olmuştur.	6	5	4	3	2	1
13. Suriyeli zanaatkarlar iş gücü fiyatlarını aşağı çekmektedir	6	5	4	3	2	1
14. Suriyeli zanaatkarlar piyasada rekabeti artırmaktadır.	6	5	4	3	2	1
15. İç savaşla birlikte sınır ticareti azalmıştır.	6	5	4	3	2	1
16. Suriyelilerle birlikte işsizlik azalmıştır.	6	5	4	3	2	1
17. Suriyeliler Şirketler kurarak ekonomiye destek vermektedir.	6	5	4	3	2	1
18. İllerdeki fiyat artışları Türkiye ortalamasının üzerindedir.	6	5	4	3	2	1
Vergisel Ödevler ve Devlet Destekleri İle İlgili Görüşler						
1. Suriyelilerin vergi ödediğini düşünüyorum.	6	5	4	3	2	1
2. Sigortasız ve düşük ücretle Suriyeli çalıştırmaktayım.	6	5	4	3	2	1
3. Çalıştırdığım Suriyeli işçi kayıtlarını e-devlet üzerinden yaptırırmaktayım.	6	5	4	3	2	1
4. Vergisel Ödevlerimden Suriyelilerin vergi ödememesi yüzünden kaçınırmaktayım.	6	5	4	3	2	1
5. Ödediğim vergiler Suriyeliler sayesinde olumlu yönde etkilenmiştir	6	5	4	3	2	1
6. Ödemem gereken/ ödediğim vergiler Suriyeliler birlikte ertelenmiştir.	6	5	4	3	2	1
7. Uluslararası yardımlar ekonomiyi olumlu etkilemektedir.	6	5	4	3	2	1
8. Devlet tarafından yerel halka verilen destekler için gerekli şartların ağır olduğunu düşünüyorum.	6	5	4	3	2	1
9. Yapılan yardımlar ve tarafıma sağlanan destekler ekonomiye olumlu yansımaktadır.	6	5	4	3	2	1
10. Suriyelilere yapılan Sosyal ve ekonomik yardımlar tarafımıza yapılmamaktadır.	6	5	4	3	2	1
11. Devlet ve uluslararası kuruluşlar tarafından Suriyelilere yapılan yardımlar ekonomiyi canlandırmaktadır.	6	5	4	3	2	1
12. Suriyelilere yapılan ekonomik yardımların Türk esnafa da yapılması gerekmektedir.	6	5	4	3	2	1

EK 3: İLLER DÜZEYİNDE SORULARA VERİLEN CEVAPLARIN DAĞILIMI

Suriyelilerin iş yeri açması gelirimi azaltmıştır**														
İller	Kesinlikle Katılıyor		Katılıyor		Kararsızım		Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Bilmiyorum		Ort.	P
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Şanlıurfa	79	35,1	146	64,9	0	0	0	0	0	0	0	0	1,006	0,029
Kilis	86	38,2	136	60,4	1	0,4	0	0	1	0,4	0	0		
Gaziantep	71	31,6	154	68,4	0	0	0	0	0	0	0	0		
Hatay	78	34,7	147	65,3	0	0	0	0	0	0	0	0		
Toplam	314	34,9	583	64,8	1	0,4	0	0	1	0,4	0	0		

Suriyeliler yerel halktan alışveriş yapmamakta kendi uyuşuna bağı kişilerden alışveriş yapmaktadır.**														
İller	Kesinlikle Katılıyor		Katılıyor		Kararsız		Kesinlikle Katılmıyor		Katılmıyor		Bilmiyor		Ort.	P
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Şanlıurfa	92	40,9	71	31,6	3	1,3	6	2,7	6	2,7	47	20,9	2,496	0,065
Kilis	105	46,7	71	31,6	3	1,3	4	1,8	8	3,6	34	15,1		
Gaziantep	76	33,8	85	37,8	1	0,4	11	4,9	7	3,1	45	20		
Hatay	83	36,9	89	39,6	3	1,3	5	2,2	7	3,1	38	16,9		
Toplam	356	39,6	316	35,1	10	1,1	26	2,9	28	3,1	164	18,2		

Suriyeli mültecilerin ekonomiye istihdam sağlayarak olumlu katkı sağladığını düşünüyorum.*

İller	Kesinlikle Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Bilmiyorum		Ort.	P
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Şanlıurfa	79	35,1	71	31,6	18	8	6	2,7	6	2,7	45	20	2,672	0,0561
Kilis	83	36,9	65	28,9	22	9,8	8	3,6	10	4,4	37	16,4		
Gaziantep	65	28,9	68	30,2	30	13,3	11	4,9	7	3,1	44	19,6		
Hatay	73	32,4	80	35,6	19	8,4	6	2,7	7	3,1	40	17,8		
Toplam	300	33,3	284	31,6	89	9,9	31	3,4	30	3,3	166	18,4		

Suriyeliler için yapılan yardımlar ekonomik hayatı canlandırmaktadır.**														
İller	Kesinlikle Katılıyor		Katılıyor		Kararsız		Kesinlikle Katılmıyor		Katılmıyor		Bilmiyor		Ort.	P
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Şanlıurfa	0	0	11	4,9	83	36,9	48	21,3	65	28,9	18		3,931	0,701
Kilis	6	0,7	26	11,6	70	31,1	41	18,2	60	26,7	22	98,8		
Gaziantep	0	0	17	7,6	75	33,3	50	22,2	64	28,4	19	8,4		
Hatay	0	0	26	11,6	74	32,9	36	16	67	29,8	22	9,8		
Toplam	6	2,7	80	8,9	302	33,6	175	19,4	256	28,4	81	9		

Suriyelilerin düşük ücretle ve sigortasız çalışması üretim maliyetlerini azaltmıştır.*														
İller	Kesinlikle Katılıyor		Katılıyor		Kararsızım		Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Bilmiyorum		Ort.	P
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Şanlıurfa	25	11,1	17	7,6	43	19,1	44	19,6	76	33,8	20	8,9	3,812	0,429
Kilis	25	11,1	12	5,3	55	24,4	38	16,9	73	32,4	22	9,8		
Gaziantep	17	7,6	18	8,0	50	22,2	51	22,7	65	28,9	24	10,7		
Hatay	22	9,8	19	8,4	66	29,3	35	15,6	68	30,2	15	6,7		
Toplam	89	9,9	66	7,3	214	23,8	168	18,7	282	31,3	81	9		

Yaşadığım ildeki ekonomi Suriyelerle hareketlenmiştir.**														
İller	Kesinlikle Katılıyor		Katılıyor		Kararsız		Kesinlikle Katılmıyor		Katılmıyor		Bilmiyorum		Ort.	P
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Şanlıurfa	20	8,9	36	16	16	7,1	53	23,6	39	17,3	61	27,1	4,053	0,527
Kilis	20	8,9	31	13,8	13	5,8	55	24,4	43	19,1	63	28		
Gaziantep	21	9,3	24	10,7	19	8,4	81	36,0	31	13,8	49	21,8		
Hatay	15	6,7	40	17,8	15	6,7	67	29,8	34	15,1	54	24		
Toplam	76	8,4	131	14,6	63	7	256	28,4	147	16,3	227	25,2		

Suriyelilerle birlikte konut kira bedellerinde artış olmuştur.**														
İller	Kesinlikle Katılıyor		Katılıyor		Kararsız		Kesinlikle Katılmıyor		Katılmıyor		Bilmiyorum		Ort.	P
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Şanlıurfa	74	32,9	151	67,1	0	0	0	0	0	0	0	0	1,697	0,326
Kilis	75	33,3	150	66,7	0	0	0	0	0	0	0	0		
Gaziantep	60	26,7	165	73,3	0	0	0	0	0	0	0	0		
Hatay	64	28,4	161	71,6	0	0	0	0	0	0	0	0		
Toplam	273	30,3	0	69,7	0	0	0	0	0	0	0	0		

Suriyelilerle birlikte işyeri kira bedellerinde artış olmuştur.**														
İller	Kesinlikle Katılıyor		Katılıyor		Kararsız		Kesinlikle Katılmıyor		Katılmıyor		Bilmiyorum		Ort.	P
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Şanlıurfa	65	28,9	160	71,1	0	0	0	0	0	0	0	0	1,702	0,807
Kilis	63	28	162	72	0	0	0	0	0	0	0	0		
Gaziantep	72	32	153	68	0	0	0	0	0	0	0	0		
Hatay	68	30,2	157	69,8	0	0	0	0	0	0	0	0		
Toplam	268	29,8	632	70,2	0	0	0	0	0	0	0	0		

Ekonomik hayatın Suriyelilerin ülkelerine dönmesiyle hareketleneceği düşünüyorum*.														
İller	Kesinlikle Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Bilmiyorum		Ort.	P
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Şanlıurfa	79	35,1	72	32	31	13,8	0	0	0	0	43	19,1	2,459	0,784
Kilis	87	38,7	71	31,6	25	11,1	0	0	2	0,9	40	17,8		
Gaziantep	87	38,7	74	32,9	23	10,2	0	0	0	0	41	18,2		
Hatay	100	44,4	54	24	33	14,7	0	0	0	0	38	16,9		
Toplam	353	39,2	271	30,1	112	12,4	0	0	2	0,2	162	18		

Suriyelilere yapılan yardımlar ekonomiyi olumsuz etkilemektedir*.														
İller	Kesinlikle Katılıyor		Katılıyor		Kararsız		Kesinlikle Katılmıyor		Katılmıyor		Bilmiyor		Ort.	P
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Şanlıurfa	63	28	81	36	25	11,1	0	0	13	5,8	43	19,1	2,711	0,790
Kilis	60	26,7	91	40,4	21	9,3	0	0	9	4	44	19,6		
Gaziantep	51	22,7	93	41,3	30	13,3	0	0	17	7,6	34	15,1		
Hatay	67	29,8	82	36,4	32	14,2	0	0	4	1,8	40	17,8		
Toplam	241	26,8	347	38,6	108	12	0	0	43	4,8	161	17,9		

Suriyelilere yapılan yardımlar ekonomiyi olumlu etkilemektedir*.														
İller	Kesinlikle Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Bilmiyorum		Ort.	P
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Şanlıurfa	37	16,4	1	0,4	36	16	43	19,1	65	28,9	43	19,1	4,014	0,683
Kilis	37	16,4	1	0,4	25	11,1	56	24,9	66	29,3	40	17,8		
Gaziantep	31	13,8	0	0	31	13,8	55	24,4	70	31,1	38	16,9		
Hatay	38	16,9	2	0,9	34	15,1	54	24	61	27,1	36	16		
Toplam	143	15,9	4	0,4	126	14	208	23,1	262	29,1	157	17,4		

Suriyelilerin ülkemize gelmesiyle döviz kurlarında artışlar olmuştur*														
İller	Kesinlikle Katılıyor		Katılıyor		Kararsız		Kesinlikle Katılmıyor		Katılmıyor		Bilmiyor		Ort.	P
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Şanlıurfa	29	12,9	39	17,3	66	29,3	0	0	43	19,1	48	21,3	3,547	0,249
Kilis	43	19,1	44	19,6	54	24	0	0	44	19,6	40	17,8		
Gaziantep	26	11,6	46	20,4	54	24	0	0	49	21,8	50	22,2		
Hatay	32	14,2	43	19,1	55	24,4	0	0	47	20,9	48	21,3		
Toplam	130	14,4	172	19,1	229	25,4	0	0	183	20,3	186	20,7		

Suriyeli zanaatkârlar iş gücü fiyatlarını aşağı çekmektedir.*														
İller	Kesinlikle Katılıyor		Katılıyor		Kararsız		Kesinlikle Katılmıyor		Katılmıyor		Bilmiyor		Ort.	P
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Şanlıurfa	82	36,4	88	39,1	21	9,3	0	0	28	12,4	6	2,7	2,201	0,560
Kilis	91	40,4	71	31,6	29	12,9	1	0,1	23	10,2	10	4,4		
Gaziantep	95	42,2	80	35,6	21	9,3	0	0	21	9,3	8	3,6		
Hatay	83	36,9	80	35,6	24	10,7	0	0	29	12,9	9	4		
Toplam	351	39	319	35,4	95	10,6	1	0,1	101	11,2	33	3,7		

Suriyeli zanaatkârlar piyasada rekabeti artırmaktadır.*														
İller	Kesinlikle Katılıyor		Katılıyor		Kararsız		Kesinlikle Katılmıyor		Katılmıyor		Bilmiyor		Ort.	P
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Şanlıurfa	92	40,9	88	39,1	5	2,2	2	0,9	23	10,2	15	6,7	2,232	0,243
Kilis	82	36,4	95	42,2	5	2,2	4	1,8	24	10,7	15	6,7		
Gaziantep	110	48,9	75	33,3	3	1,3	3	1,3	18	8	16	7,1		
Hatay	82	36,4	90	40	5	2,2	2	0,9	28	12,4	18	8		
Toplam	366	40,7	348	38,7	18	2	11	1,2	90	10,3	64	7,1		

İç savaşla birlikte sınır ticareti azalmıştır.**														
İller	Kesinlikle Katılıyor		Katılıyor		Kararsız		Kesinlikle Katılmıyor		Katılmıyor		Bilmiyor		Ort.	P
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Şanlıurfa	114	50,7	5	2,2	23	10,2	83	36,9	0	0	0	0	2,317	0,574
Kilis	112	49,9	14	6,2	30	13,3	69	30,7	0	0	0	0		
Gaziantep	103	48,4	5	2,2	19	8,4	92	40,9	0	0	0	0		
Hatay	115	51,1	9	4	27	12	74	32,9	0	0	0	0		
Toplam	450	50	33	3,7	99	11	318	35,3	0	0	0	0		

Suriyelilerle birlikte işsizlik azalmıştır.*														
İller	Kesinlikle Katılıyor		Katılıyor		Kararsız		Kesinlikle Katılmıyor		Katılmıyor		Bilmiyor		Ort.	P
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Şanlıurfa	99	44	10	4,4	35	15,6	81	36	0	0	0	0	2,471	0,923
Kilis	86	38,2	26	11,6	27	12	84	37,3	0	0	2	0,2		
Gaziantep	93	41,3	14	6,2	36	16	82	36,4	0	0	0	0		
Hatay	98	43,6	13	5,8	28	12,4	88	38,2	0	0	0	0		
Toplam	376	41,8	63	7	126	14	333	37	0	0	2	0,2		

Suriyeliler Şirketler kurarak ekonomiye destek vermektedir.*														
İller	Kesinlikle Katılıyor		Katılıyor		Kararsız		Kesinlikle Katılmıyor		Katılmıyor		Bilmiyor		Ort.	P
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Şanlıurfa	74	32,9	42	18,7	55	24,4	11	4,9	34	15,1	9	4	0,017	
Kilis	86	38,2	38	16,9	33	14,7	23	10,2	36	16	9	4		
Gaziantep	75	33,3	36	16	32	14,2	19	8,4	43	19,1	20	8,9		
Hatay	92	40,9	52	23,1	26	11,6	11	4,9	38	16,9	6	2,7		
Toplam	327	36,3	168	18,7	146	16,2	64	7,1	151	16,8	44	4,9		

* : ANOVA

** : Kruskal Wallis-H

Vergisel Ödevler ve Devlet Destekleri İle İlgili Görüşler

Suriyelilerin Vergi Ödediğini Düşünüyorum.*														
İller	Kesinlikle Katlıyorum		Katlıyorum		Kararsızım		Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Bilmiyorum		Ort.	P
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Şanlıurfa	0	0	0	0	27	12	61	27,1	102	45,3	35	15,6	4,638	0,932
Kilis	0	0	0	0	28	12,4	60	26,7	110	48,9	27	12		
Gaziantep	0	0	0	0	23	10,2	64	28,4	107	47,6	31	13,8		
Hatay	0	0	0	0	33	14,7	54	24,0	96	42,7	42	18,7		
Toplam	0	0	0	0	111	12,3	239	26,6	415	46,1	135	15,		

Sigortasız ve düşük ücretle Suriyeli Çalıştırmaktayım.*														
İller	Kesinlikle Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Bilmiyorum		Ort.	P
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Şanlıurfa	4	1,8	49	21,8	53	23,6	19	8,4	50	22,2	50	22,2	3,839	0,559
Kilis	5	2,2	48	21,3	56	24,9	29	12,9	40	17,8	47	20,9		
Gaziantep	11	4,9	44	19,6	50	22,2	36	16	36	16	48	21,3		
Hatay	11	4,9	53	23,6	50	22,2	28	12,4	37	16,4	46	20,4		
Toplam	31	3,4	194	21,6	209	23,2	112	12,4	163	18,1	191	21,2		

Çalıştırdığım Suriyeli işçi kayıtlarını e-devlet üzerinden yaptırmaktayım.*														
İller	Kesinlikle Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Bilmiyorum		Ort.	P
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Şanlıurfa	20	8,9	94	41,8	0	0	0	0	111	49,3	0	0	3,871	0,484
Kilis	21	9,3	98	43,6	0	0	0	0	108	47,1	0	0		
Gaziantep	22	9,8	89	39,6	0	0	0	0	114	50,7	0	0		
Hatay	26	11,6	92	40,9	0	0	0	0	107	47,6	0	0		
Toplam	89	9,9	373	41,4	0	0	0	0	438	48,7	0	0		

Vergisel Ödevlerimden Suriyelilerin vergi ödememesi yüzünden kaçınılmaktayım.*														
İller	Kesinlikle Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Bilmiyorum		Ort.	P
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Şanlıurfa	20	8,9	94	41,8	0	0	0	0	111	49,3	0	0	3,361	0,861
Kilis	21	9,3	98	43,6	0	0	0	0	108	47,1	0	0		
Gaziantep	22	9,8	89	39,6	0	0	0	0	114	50,7	0	0		
Hatay	26	11,6	92	40,9	0	0	0	0	107	47,6	0	0		
Toplam	89	9,9	373	41,4	0	0	0	0	438	48,7	0	0		

Ödediğim vergiler Suriyeliler sayesinde olumlu yönde etkilenmiştir.**														
İller	Kesinlikle Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Bilmiyorum		Ort.	P
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Şanlıurfa	29	12,9	21	9,3	19	8,4	92	40,9	19	8,4	45	20	3,767	0,620
Kilis	19	8,4	22	9,8	14	6,2	121	53,8	25	11,1	24	10,7		
Gaziantep	20	8,9	34	15,1	19	8,4	105	46,7	17	7,6	30	13,3		
Hatay	32	14,2	17	7,6	18	8	104	46,2	19	8,4	35	15,6		
Toplam	100	11,1	94	10,4	70	7,8	422	46,9	80	8,9	134	14,9		

Ödemem gereken/ ödediğim vergiler Suriyeliler birlikte ertelenmiştir.**														
İller	Kesinlikle Katılıyor		Katılıyor		Kararsız		Kesinlikle Katılmıyor		Katılmıyor		Bilmiyor		Ort.	P
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Şanlıurfa	25	11,5	21	9,3	24	10,7	95	42,2	27	12	33	14,7	3,833	0,756
Kilis	21	9,3	19	8,4	12	5,3	116	51,6	21	9,3	36	16		
Gaziantep	21	9,3	16	7,1	16	7,1	119	52,9	30	13,3	23	10,2		
Hatay	17	7,6	28	12,4	22	9,6	103	45,8	25	12,4	27	12		
Toplam	84	9,3	84	9,3	74	8,2	433	48,1	106	11,8	119	13,2		

Uluslararası yardımlar ekonomiyi olumlu etkilemektedir.**														
İller	Kesinlikle Katılıyor		Katılıyor		Kararsız		Kesinlikle Katılmıyor		Katılmıyor		Bilmiyor		Ort.	P
Şanlıurfa	0	0	46	20,4	19	8,4	69	30,7	44	19,6	47	20,9	4,042	0,582
Kilis	1	0,4	39	17,3	15	6,7	99	44	35	15,6	36	16		
Gaziantep	0	0	46	20,4	19	8,4	88	39,1	42	18,7	30	13,3		
Hatay	2	0,9	42	18,7	22	9,8	76	33,8	45	20	38	16,9		
Toplam	3	0,3	173	19,2	75	8,3	332	36,9	166	18,4	151	16,8		

Devlet tarafından yerel halka verilen destekler için gerekli şartların ağır olduğunu düşünüyorum.**														
İller	Kesinlikle Katılıyor		Katılıyor		Kararsızım		Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Bilmiyorum		Ort.	P
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Şanlıurfa	73	32,4	102	45,3	1	0,4	3	1,3	44	19,6	2	0,9	2,306	0,325
Kilis	76	33,8	103	45,8	2	0,9	5	2,2	36	16	3	1,3		
Gaziantep	89	39,6	89	39,6	3	1,3	5	2,2	35	15,6	4	1,8		
Hatay	75	33,3	87	38,7	5	2,2	8	3,6	46	20,4	4	1,8		
Toplam	313	34,8	381	42,3	11	1,2	21	2,3	161	17,9	13	1,4		

Yapılan yardımlar ve tarafıma sağlanan destekler ekonomiye olumlu yansımaktadır.*

İller	Kesinlikle Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Bilmiyorum		Ort.	P
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Şanlıurfa	1	0,4	39	17,3	9	4	84	37,3	38	16,9	54	24	4,236	0,987
Kilis	2	0,9	29	12,9	13	5,3	100	44,4	35	15,6	47	20,9		
Gaziantep	2	0,9	34	15,1	6	2,7	99	44	32	14,2	52	23,1		
Hatay	2	0,9	35	15,6	8	3,6	99	44	31	13,8	50	22,2		
Toplam	7	0,8	137	15,2	35	3,9	382	42,4	136	15,1	203	22,6		

Suriyelilere yapılan Sosyal ve ekonomik yardımlar tarafımıza yapılmamaktadır.*

İller	Kesinlikle Katılıyor		Katılıyor		Kararsız		Kesinlikle Katılmıyor		Katılmıyor		Bilmiyor		Ort.	P
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Şanlıurfa	78	34,7	60	26,7	32	14,2	3	1,3	0	0	52	23,1	2,583	0,249
Kilis	96	42,7	48	21,3	40	17,8	1	0,4	3	1,3	37	16,4		
Gaziantep	82	36,4	56	24,9	37	16,4	1	0,4	4	1,8	45	20		
Hatay	95	42,2	53	23,6	31	13,8	6	2,7	3	1,3	37	16,4		
Toplam	351	39	217	24,1	140	15,6	11	1,2	10	1,1	171	19		

Devlet ve uluslararası kuruluşlar tarafından Suriyelilere yapılan yardımlar ekonomiyi canlandırmaktadır.*

İller	Kesinlikle Katılıyor		Katılıyor		Kararsız		Kesinlikle Katılmıyor		Katılmıyor		Bilmiyor		Ort.	P
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Şanlıurfa	55	24,4	69	30,7	34	15,1	2	0,9	1	0,4	64	28,4	3,091	0,591
Kilis	33	14,7	82	36,4	41	18,2	2	0,9	5	2,2	62	27,6		
Gaziantep	45	20	79	35,1	45	20	1	0,4	2	0,9	53	23,6		
Hatay	47	20,9	70	31,1	44	19,6	3	1,3	2	0,9	59	26,2		
Toplam	180	20	300	33,3	164	18,2	8	0,3	10	1,1	238	26,4		

Suriyelilere yapılan ekonomik yardımların Türk esnafa da yapılması gerekmektedir.*														
İller	Kesinlikle Katılıyor		Katılıyor		Kararsız		Kesinlikle Katılmıyor		Katılmıyor		Bilmiyor		Ort.	P
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
Şanlıurfa	142	63,1	51	22,7	1	0,4	1	0,4	1	0,4	29	12,9	1,841	0,307
Kilis	139	61,8	48	21,3	5	2,2	1	0,4	4	1,8	28	12,4		
Gaziantep	146	64,9	53	23,6	5	2,2	1	0,4	2	0,9	18	8		
Hatay	152	67,6	42	18,7	7	3,1	2	0,9	1	0,4	21	9,3		
Toplam	579	64,3	194	21,6	18	2	5	0,6	8	0,9	96	10,7		

ÖZGEÇMİŞ

1989 yılında Kilis'te doğdu. 2006 yılında Kilis Lisesinden mezun olduktan sonra 2008 yılında Kilis 7 Aralık Üniversitesi Meslek Yüksekokulu Muhasebe ve Vergi Uygulamaları bölümünü kazandı. 2010 yılında ön lisans derecesinde mezun oldu. 2011 yılında Kocaeli Üniversitesine KPSS ile atanmış ve aynı yıl DGS ile Sakarya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Maliye Bölümünü kazanmıştır. 2014 yılında lisans derecesinde mezun olmuştur. 2016 yılında Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı Mali Hukuk Bilim Dalında Yüksek lisansa başlamıştır. İdari personel olarak görev aldığı Kocaeli Üniversitesinden 2018 yılında nakil ile Gaziantep Üniversitesine geçmiş ve halen orada görev yapmaktadır.